

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

S. Gregorii Papæ Vitæ. Liber Quartvs. Quo concluditur, quanta
consideratione S. Gregorius recte docens quotidie suam infirmitatem
cognoverit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

voluerunt, ut mihi, quod absit, voluntatis vestrae gratiam subtraherent, & propterea quaesierunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens inveniit. Sed in omnipotente Deo confido, quia nullo modo benignissimae vestrae voluntati surripitur: & sanctorum Apostolorum virtutem, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali praesentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudarium verò, quod similiter transfiniti iussistis, cum corpore eius est: quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedit. Sed quia serenissimae dominae tam religiosum desiderium esse vacuum non debet, de cathenis, quas ipse sanctus Paulus Apostolus in manibus & collo gestavit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem vobis aliquam transmittere festinabo, si tamen hanc tollere limando valeatis: quia dum frequenter ex cathenis eiusdem multi veniunt, & benedictionem perunt, ut parum quid ex limatura percipiant, assistit sacerdos cum limam, & aliquibus perentibus ita concite aliquid de cathenis eius excutitur, ut mora nulla sit, quibusdam verò petentibus diu per cathenas ipsas lima ducitur, & tamen, ut aliquid exinde exeat, non obtinetur.

LVII.

In quibus Gregorius veracibus utique verbis apparet, quia usque ad illa tempora pro reliquiis brandeum Romanus Pontifex conferebat, cum posteriori tempore de vestibus, quae sub altari sancti Joannis in Basilica Constantiniana servantur, particulae coepert pro factis reliquiis perentibus dari.

LVIII.

Quae quidem vestes usque hactenus tantis miraculis corroborantur, ut scitatis tempore foras excussa pluviam conferant: inundationis verò, serenitatem reducant. Nam super haec, quae per singulas ecclesias faciunt, quae in oratorio domus mea in Subura posita per eas Deus omnipotens fecerit, non celabo. Nuper Adriani Pontificis tempore visum mihi est, ut altare sanctae Dei genitricis Mariae, quod extra oratorium sancti Joannis in apertissimo atrio positum, congruis luminaribus honorari non poterat, intra oratorium locari debuisset. Accersitus verò Gaudericus Velitrensis, qui adhuc superesse videatur, episcopus, cum hymnis & canticis ab altari veteri pyxidulas duas sigillatas excussit. Quantum alteram, me deprecante, nimium timoratus aperens, de illis tunicis, quantum ex similitudine curiosis oculis porit deprehendi, particulas reperit, quas solemniter sub novo altari deposuit. Ubi ex tunc, sicut multi noverunt, qui adhuc superstites esse probantur, divinitus accensa lampades frequentius solito patuerunt. Nam ista octava incisione in hebdomada ante Dominici Natalis diem, cum ego super huiusmodi panem quid dubitarem, completis matutinalibus hymnis, mansionatus candelam extinxit. Quam post vesperum succendere cupiens, accensam reperit: eamque se negligeret extinxisse perpendens, die altera sollicitius profusus extinxit: & obsecratis januis, ad vesperum succensus lampadem remeavit. Quam ubi nihilominus accensam reperit, ex conscientia servata à se clavis, & miraculo non dimittit olei, profecto cognovit: quia lampadem ille succenderat qui, ne oleum in ea diurna succensione minui posset, divinitus ampliavit.

LIX.

Haec quidem vestium, sicut opinor, altera, quae strictioribus manibus constat, veraciter sancti Joannis est tunica, quam beatus Gregorius suo tempore, quodam episcopo deferente, suscepit. Unde Joanni Abbati inter caetera scribit, dicens: De tunica sancti Joannis omnino grate suscepti, quia sollicitus fuisti mihi indicare. Sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicam, aut, quod est melius, eundem episcopum, qui eam habet, cum clericis suis, & cum ipsa ad me transmittere: quatenus & benedictione tunicae perfruar, & de eodem episcopo, vel clericis mercedem habere valeam. Altera verò, quae largioribus manibus, non tunica, sed plane videtur esse dalmatica, nisi fallor, sancti Paschalis Apostolicae sedis Diaconi constat, qui juxta quod idem beatus Gregorius in quarto Dialogorum libro meminit, cum temporibus Symmachi Papae fuisset defunctus, ejus dalmaticam feretro superpositam daemoniacus tetigit stansque salvatus est. Sed quamobrem ambae vestes sancti Joannis dicantur, ideo praescam consuetudinem obtinuisse crediderim, quod sub ejus altari consuetudinaliter recondantur. Nam quod earum altera Joannis Evangelistae, non autem Baptista sit, nemo est, qui dubitet: praeteritum cum omnis sapiens noverit Baptistam cancellorum pueri, pro vestibus usum fuisse, Evangelistam verò, qui per tot annos post passionem Domini pontificium gerens, Missarum solemniam frequentissime celebrabat, sine sacerdotibus esse nequaquam vestibus potuisse. Si autem dicitur, quod tunica, & dalmatica quia pontificalia sunt indumenta, utraque sancti Joannis credi debeat, considerandum est, quia Gregorius Joanni Abbati non dalmaticam, sed tunicam * nominavit: qui si dalmaticam quoque sancti Joannis fuisse sentiet, ejus tunicam quatenus, consequenter habere se ipsius dalmaticam non taceret.

LX.

Haec de sancti Joannis vestibus, de quibus à quamplurimis dubitatur, me utcumque in beati Gregorij gestis in S. Greg. Tom. I.

A fuisse sufficiat. Caeterum Joannes Constantinopolitanus hypocrita, qui ab universalis nominis ambitione converiti multis tergiversationibus recubabat, juxta ejusdem patris Prophetiam judicium Domini super se vigilare cognoscens, post non multi temporis spatium subita morte defungitur: & ejus ambitiosam superbiam totus capere mundus vix poterat, in unius sepulcri angustia facile collocatur. Post cujus paulatim discessum, cum Mauritius Imperator, sacerdotum videlicet Christi contemptor, pro Cyriaco, qui Joanni successerat, suaderet, ne pro causa tam frivoli nominis Gregorius laboraret: ipse tandem pontificatus sui auctoritatibus restitit, quousque pestem universalis nominis ab ipsis etiam subdolis adulatorum labiis penitus abstulisset. Quapropter Eulogio, Patriarcha Alexandrinus post aliqua scribens, ait: Indicare vestra beatitudo studuit, jam se quibusdam non scribere superba vocabula, quae ex vanitatis radice prodierunt: & mihi loquitur, dicens: Sicut iussistis, quod verbum infusionis, peto, à meo auditu removere: quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim mihi fratres estis, moribus patres. Non ergo iussi, sed quae utilia sunt, indicare curavi. Non tamen invenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoriae vestrae intuli, perfecte retinere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere: & ecce in praefatione Epistolae, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbae appellationis verbum, universale me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit, praebeatur. Ego enim non verbis quare sperari, sed moribus: nec honorem meum esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor universalis ecclesiae. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ergo vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universale me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me faceret universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quae vanitatem inslant, charitatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequenter patribus hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas novit: sed tamen nullorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligenter omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

B sionis, peto, à meo auditu removere: quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim mihi fratres estis, moribus patres. Non ergo iussi, sed quae utilia sunt, indicare curavi. Non tamen invenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoriae vestrae intuli, perfecte retinere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere: & ecce in praefatione Epistolae, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbae appellationis verbum, universale me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit, praebeatur. Ego enim non verbis quare sperari, sed moribus: nec honorem meum esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor universalis ecclesiae. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ergo vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universale me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me faceret universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quae vanitatem inslant, charitatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequenter patribus hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas novit: sed tamen nullorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligenter omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

Grat. dist. 99. c. 3.

CAPITA LIBRI QUARTI.

De temperantia Gregorii. Caput primum
Joanni Ravennati Episcopo usum pallii mappalarum que subdixit. cap. ij.
Eidem suppliciter usum pallii repetenti quater in anno per plateas concessit. cap. iij.
Eidem pro diversis vitiiis increpato, diem sua vacationis praedixit. cap. iiij.
Joanne defuncto, Ravennatem ecclesiam visitatori commisit: Marignano, episcopo consecrato, pallii usum simili modo concessit. cap. v.
Andrea supplicanti pro pallio praecipit insurandum. cap. vi.
Marignano consuetudinem pallii, sicut convenerat, defendere non valente, Gregorius in sententia sua permansit. cap. vii.
Pro usurpatione compararum diaconis Catinensis arguit. cap. viij.
De Maximo Salonitana ecclesia perorsore. cap. ix.
Auctoritatem sui pontificatus contra tyrannum Imperatorem defendit. cap. x.
Contra vorum Imperiale Maximum cum suis complicibus excommunicans, episcopos ipsos ad ecclesiam reverte cogit. cap. xi.
Maximi causam Ravenna praecipit ventilari. cap. xij.
Maximus in terram praecidens lacrymabiliter veniam petit. cap. xij.
Gregorius Maximo, coram sancti Apollinaris corpore satisfaciendi, miserendum esse decernit. cap. xiiij.
Maximo, humiliter satisfaciendi, communionis gratiam reddit, & pallium se datum promittit. cap. xv.
Quam Didascalio responsionibus superbum Imperatorem terruit. cap. xvj.
Mauricio, in Gregorium sententi, mors per gladium immineret. cap. xvij.
Mauricius penitens videt in somnis se divino iudicio, cum uxore, & filio Phoca militi tradi. cap. xvij.
Seditione commota Mauritius, Phoca iussa, cum cuncta cognatione sua perimitur. cap. xix.
Imaginem augustali suscepta, sapienter Mauricii vitia, Phoca Imperatori dimmerat. cap. xx.
Ei apocryphum more transmittit. cap. xxi.
Pondere grandi remoro, imperiale iugum levius reddisse fatetur. cap. xxij.
Ex consuetudine synodicam suam direxit, & quod Orientis E. ij

Reg. lib. 2. Ep. 3.

Dial. lib. 4. Et. 40.

Mat. 3. c.

* al. nominat

ales nullius in diptychis nomen suscipiant, donec synodica[m] fidei eius cognoverit. cap. xxij.
 Suscepit decretis Mediolanensium, eis episcopum ordinari consenti. cap. xxiv.
 Anastasium Antiochinum post multos annos throno reddidit. cap. xxv.
 Adrianum Thebanum episcopum ordini suo restituens dicesim ipsius Larissas episcopi potestati subduxit. cap. xxvj.
 Exceptis manifestis criminibus, neminem deposuit, sed communione privavit. cap. xxvij.
 Quanta districtione accusatorum lites tractaverit, & qualia de ordinibus iudiciorum decreverit. cap. xxviii.
 Altorum auctoritates: Episcoporum sua auctoritate confirmabat, non minuebat. cap. xxix.
 Cunctis episcopis propria iura conservans, executores dedit, & iudices eligi ab accusatis voluit. cap. xxx.
 Falsarios delatores ratione multavit. cap. xxxi.
 Semel ingesta crimina indiscussa praterire non passus est, & qualibus penis peccatorum accusatores multaverit. cap. xxxij.
 Consuetas stipendia etiam infirmis clericis iussit ministrari. cap. xxxiiij.
 Cautiones episcoporum, suis clericis factas firmavit, eisque quartas pleniter dari iussit. cap. xxxiv.
 Ab aliis obligatos absolvit. cap. xxxv.
 Ab heresi se purgantes recepit. cap. xxxvj.
 Schismaticos ad suscipiendam satisfactionem Romam invitare curavit. cap. xxxvij.
 Severum Aquileiensem episcopum, Ravennam venire coegit: qui postquam ad unitatem rediit, de novo ad suum schisma recurrens, catholicoque sacerdotibus assurgens, causa perpetua divisionis sua diocesis effectus est. cap. xxxviii.
 Per aegritudinem corporis nemini successorem dedit, & quod renunciantibus suis sedibus successores non dederat, eisque de sumptibus eiusdem commoda ministrari precepit. cap. xxxix.
 Stupratam in uxorem a stupratore sumi iussit. cap. xl.
 Virum iam conjugatum coniugi reddi mandavit. cap. xli.
 Vim nullam invidiam inferendam statuit. cap. xliij.
 Christianos eis subici, nulla occasione debere censuit. cap. xliij.
 Christianis visis violenter auferri inebetas, quorum si qui auferri non poterant, redimi sanciebat. cap. xliij.
 Eorum mancipia confugientia ad ecclesiam reddi vetuit. cap. xlv.
 Pagana eorum mancipia venire ad fidem volentia, non reddenda statuit. cap. xlvj.
 Induorum mancipia suos dominos ad fidem precedentia in eorum servitium nullatenus redigendos iudicavit: etiam si ipsi eos ab baptisimatis gratiam sequerentur. cap. xlvij.
 Neminem circumcidi paganorum permisit. cap. xlvij.
 A Iudeis munera non suscipienda decrevit. cap. xlvij.
 Qualiter Iudei fuerint a Romanis Pontificibus habiti, cap. l.
 Gregorius non observari sabbatum iussit, & Lavari die Dominico permisit. cap. l.
 Quanta compassionis extiterit in infirmitatibus Castoris, Eulogii, & Mariniani Episcoporum, sive Rusticana patricia. cap. li.
 Pro barbaricis incursionibus litaniam fieri voluit. cap. liij.
 Spiritum prophetia habuit. cap. liv.
 Peiora prioribus futura preduxit. cap. lv.
 Neminem iniuste ab Ecclesia defendi permisit. cap. lvj.
 Confugientibus ad Ecclesiam sacramenta prestari iussit de servandis sibi iustitias. cap. lvij.
 Omnes sacerdotes, fratres, & ministros, clericos autem ceteros, dilectissimos filios, utriusque vero sexus laicos dominos vocavit. cap. lvij.
 Tam fidelis Theudelinda regina quam suo subdiacono sacrificavit. cap. lix.
 Se indignum memorat revelatione Dei. cap. lx.
 Se a presbytero comparans, illum superiorem melioremque pronunciat. cap. lxj.
 Si indignum alieno favore faceret. cap. lxij.
 Monacho sibi procedenti se in terram prostravit. cap. lxij.
 Accusatus innocentiam suam exposuit. cap. lxiv.
 Quid de sine saculi senserit. cap. lxv.
 Qualia de incommoditate urbis scripserit. cap. lxvj.
 Barbaricis incursionibus ab exponendis libris desistit. cap. lxvij.
 De eius obitu, & suffigiis argenteis ab eo paratis, necnon sepultura ipsius loco, vel titulo. cap. lxvij.
 Qua ratione, amulos libros eius incendere molentibus, Petrus diaconus moriendo defendit. cap. lxix.
 Quanta Claudius ex verbis eius se noverit: & quod Gregorius multa didicerit, qua nunc nequeant inveniri. cap. lxx.
 Duodecim epistolarum suarum libros reliquit, ex quibus Adriani Papa tempore duo volumina videntur excerpta. cap. lxxj.
 In diaconatu suo Moralia cepit, & quomodo ea in episcopatu suo per libros digesserit, eaque Leonardo Hispanensi Episcopo roganti direxerit. cap. lxxij.

In episcopatu sui exordia librum regule pastoralis Ioanni Episcopo Ravennati exponens, imperitis compressit. cap. lxxij.
 Per stationes discurrens, quadraginta lectiones distavit, quas Secundo servo Dei petenti mandavit. cap. lxxiv.
 Dialogorum quatuor libros descripsit, quas postea Zacharias Apostolica Sedis Episcopus in Græcam linguam convertit. cap. lxxv.
 Crisibus suis petentibus, primam & ultimam Ezechielis prophetia partes per homilias viginti duas tractavit. cap. lxxvj.
 Quam humilia ipse de suis tractatibus senserit, qua a posteris doctoribus sacratissima predicantur. cap. lxxvij.
 Libros suos in comparatione Augustini tractatum sursum nominans, quousque vixit, legi vetuit. cap. lxxviii.
 Quanta consideratione quotidie infirmitatem cordis sui cognoverit. cap. lxxix.
 Corpus eius a Gregorio quarto Papa translatum: & de antiquitate ipsius, vel mediocritate, ac regulari spectabilitate. cap. lxxx.
 Græca neficiens falsas tractatus suo nomine titulos invenit. cap. lxxxij.
 Monachi, qui ab eo in Saxoniâ missi sunt, sancti Benedicti regulam suam mancipavit. cap. lxxxij.
 De formis, & vestimentis patris, & matris eius. cap. lxxxij.
 De forma, & habitu sive discipuli eius. cap. lxxxiv.
 Saturninus monachus iuxta eius effigiem imaginem Apostolorum depinxit. cap. lxxxv.
 De Ioanne presbitero, qui cum diabolo coram Christo constitit: & de revelatione atque terribili transitu ipsius. cap. lxxxvi.
 De cruciatibus Andrea conductario, qui cum in eodem Præposito monasterii charitatis se vendidisse professus est. cap. lxxxvii.
 De præstigio mortis Athanasii economi, qui consuetudines pauperum defraudavit. cap. lxxxviii.
 De diabolo a monasterio claustris fugato, qui monachum recentem percussit. cap. lxxxix.
 De visione monachi, qui duodecim homines intra dies totidem mortuos prævidit. cap. xc.
 De Lucido Piculensi Episcopi conversione, & transitu. cap. xci.
 De revelatione monachi, qui per excusationem lacrymarum cuiusdam inclusi presbyteri fratris sui sanitatem reversionemque cognovit. cap. xcii.
 De demone a fundo Barbiliano excusso, qui conductorem, & bubulos occidens Cancum fuerat percussus. cap. xciii.
 De visione Tegyandi, Trevirensis quondam episcopi, qui a beato Gregorio pulsus est a monasterio. cap. xciv.
 De increpatione Faraldi, qui a demonibus tota nocte suspensus est. cap. xcvi.
 De indulto desertore monasterii a fene percusso: & de revelatione clerici, & digressionem supponit. cap. xcvi.
 Cedrico presbytero, qui Gregorianum fontem detexerat, ligato, & verberato, eiusque miserabili transitu. cap. xcviij.
 De modo monasterii, & diversitate ipsius redonationis, necnon miraculo multiplicati divinitus panis. cap. xcviij.
 Quam frequenter in diversis locis Gregorius demonstratur. cap. xcix.
 De divinatione scripturis, qui ab amulo terri potius & a beato Gregorio metuit consulari. c.

S. GREGORII PAPÆ VITÆ

LIBER QUARTVS.

Quo concluditur, quanta consideratione S. Gregorius recte docens quotidie suam infirmitatem cognoverit.

Hæc est Gregorii, de refutatione nominis Universalis, plena rationis humilitatisque sententia. Qui videlicet contra superbos prudenter uti noverat serpentis astutia, & a columba simplicitate circa humiles minime recedebat. Quapropter sua temperantia conciliis, Dominico Carthagenensi Episcopo, post cetera: De Ecclesiasticis, inquit, privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc, postposita dubitatione, teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque ecclesiis sua iura servamus. Nec culibet, favente gratia, ultra quam meritis, impartiore nec ulli hoc, &

Reg. I. 2. ep. 39. Grat. 25. q. 2. cap. 8.

quod sui juris est, ambitu stimulante, derogabo: sed fratres meos honorare per omnia cupio, & si que studeo honore singulos subvehi: dummodo non sit, quod alteri iure ab altero possit opponi.

Reg. I. 4. ep. 26. Rom. 1. b. 3. Theff. 2. b. Item Fulgencio Alexandrino, & Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit, dicens: Cum praeicator egregius dicat: Quandiu quidem sum gentium Apostolus, ministrum meum honorificabo, qui rursus alias dicit: Facti sumus parvuli in medio vestrum: exemplum proculdubio nobis sequentibus ostendit, ut & humilitatem teneamus in mente, & tamen ordinis nostri dignitatem servemus in honore: quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba, & cetera. Quod Gregorius, sicut ex precedentibus ac subsequenter manifestissime colligi poterit, & fecit, & dixit.

II. * ad tyro.

Reg. lib. 2. ep. 3. Grat. dist. 9. c. 22.

Nam Ioannem, Ravennatem Episcopum, * typho superbia pallium frequentantem, suosque presbyteros, ac diaconos in mappulis praecedere permittentem: primo per Castorium chartularium familiariter arguit; post ex consuetudine, sive privilegio sibi haec concessa pertinaciter defendentem tali sententia post nonnulla multavit. Utr enim, inquit ea, quae superius dixi, breviter colligam, admonco quatenus nisi decessorum meorum munificentia tibi haec per privilegium attributa docueris, uti in plateis pallio ulterius non praesumas: ne non habere & ad Missas incipias, quod audacter & in plateis usurpas. De secretario autem, quod fraternitas tua recessisse cum pallio, & filios ecclesiae suscipisse se, & fecit, & excusavit, nunc interrim nihil queamur: quia synodorum sententiam sequentes, minores culpas, quae negantur, ulcisci recusamus. Hoc tamen, quia semel & iterum sit factum, cognovimus, sed asseri ultra prohibemus. Fraternitas autem tua sit omnino sollicita, ne hoc, quod presumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deterius vindicetur. Et post pauca: Illud autem, quod pro utendis a clero vestro mappulis scriptis, a nostris est clericis vestris obviatur, dicentibus, nonnulli hoc unquam alia cuiuslibet concessum ecclesiae fuisse: nec Ravennatis clericos, vel illic, vel in Romana civitate tale aliquid cum sua conscientia praesumpserunt. Nec, si tentatum esset, ex futiva usurpatione sibi praedictum generari, sed etiam si in qualibet ecclesia hoc praesumptum fuerit, asserunt emendandum: quod non concessione Romanam Pontificis, sed sola surreptione praesumitur. Sed nos servantes honorem fraternitatis tuae licet contra voluntatem antedicti cleri nostri, tamen primis diaconis vestris, quos, nobis quidam testificati sunt, etiam ante eius usum fuisse: in obsequio dumtaxat tuo, mappulis uti permittimus. Alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime prohibemus.

III.

Reg. I. 4. ep. 10.

Quam sententiam vir vanae gloriae cupidissimus, molestissime ferens, per quoscunque poterat, usum pallii sibi restitui magnopere flagitabat. Cui Gregorius ita scripsit: Fraternitatem vestram valde invenio contristatam, pro eo, quod in litanis induere pallium rationis censura prohibetur, sed per excellentissimum Romanum patricium, & per eminentissimum praefectum, atque per alios civitatis suae nobiles viros importune expetit, ut hoc debeat concedi. Nos autem solliciti requirentes ab Aedendato, quondam diacono fraternitatis tuae, cognovimus, quia numquam consuetudo fuerit decessoribus tuis, ut in litanis pallio, nisi in solemnitate beati Joannis Baptistae, beati Petri Apostoli, & beati martyris Apollinaris, uterentur. Cui quidem inaequaquam credere debemus: quia multi apud civitatem fraternitatis vestrae Responsales saepius fuerunt, qui se facerentur tale aliquid nunquam vidisse: & haec de re, multis potius credendum est, quam unum pro sua ecclesia aliquid attestanti. Sed quia nos fraternitatem vestram contristatam notamus: & petitionem filiorum nostrorum apud nos minime frustrari: usum pallii, donec subtilibus veris, quae aliquid cognoscamus, in litanis solemnibus, id est, die natalis beati Joannis Baptistae, & beati Petri Apostoli, & beati Apollinaris martyris, atque in ordinationis vestrae celebratione concedimus. In secretario vero secundum morem prius sum suscepi, ac dimissis ecclesiae filijs, induere vestra fraternitas pallium debeat, atque ad Missarum solemniam ita proficisci, & nihil sibi amplius ausu temerariae praesumptionis arrogare: ne dum in exteriori habitu inordinate aliquid arripitur, ordinate etiam, quae licere poterant, amittantur.

IV.

Reg. I. 4. ep. 15.

Sed idem Ioannes ab inanis gloriae ambitione, freno Apostolice moderationis coercitus, ad detractum Pontificis totus convertitur. Unde prudentissimus Pontifex sic eum admonet, dicens: Primum me hoc contristat quia mihi fraternitas tua duplici corde scribit, & alia blandimenta in epistolis suis exhibet: alia in lingua sua familiariter ostendit. Deinde grave mihi est, quia irrationes illas, quas habere notari adhuc pueri solent, usque hodie frater meus Ioannes in lingua sua retinet, mordaciter loquitur, & quasi de tali astutia letatur. Amicis praefentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertio grave mihi & omnino execrabile est, quia servus servorum, quia hora fuit, turpia crimina imponit, ut effeminati, & adhuc graviter hoc

apertius vocentur. Post hac accessit, quod disciplina ad vitam clericorum custodiendam nulla est, sed tantummodo se clericis suis dominum exhibet. Ultimum vero est, quod tamen pondere elationis primum est, quia de usu pallii extra ecclesiam, quod temporibus decessorum meorum facere nunquam quisquam praesumpserit, nunquam a decessoribus eius praesumptum est, sicut Responsales nostrae testantur, excepto si reliqua conderentur. Quod tamen de reliquiis unus tantummodo potuit inveniri, qui meis diebus in despectum meum, cum summa audacia non solum faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus invenio, quia honor episcopatus vestri totus foras in ostensione est, non in mente. Et quidem ago omnipotenti Deo gratias, quia eo tempore, quo ad me hoc pervenit, quod ad aures decessorum meorum nunquam pervenerat, Longobardi inter me & Ravennatem civitatem positi fuerant. Nam ostendere forsitan hominibus habui, quantum scire esse districtum. Ne autem credas, quia ego ecclesiam tuam in aliquo gravari aut minui volo, recordari in Missarum Romanarum solemnibus, ubi Ravennas diaconus stabat, & require, ubi hodie stat: & cognosces, quia Ravennatem ecclesiam honorare desidero. Sed ut quicumque quodlibet ex superbia arripit, hoc ego tolerare non possum: tamen hac de re jam Diacono nostro Constantino scripsi, ut per omnes qui sub se etiam tricenos, & novem Episcopos habent, requirere debeat. Et si cubi iste usus est, ut in litanis cum pallio ambulat: absit, ut per me honor Ravennatis ecclesiae in aliquo immui videatur. Haec ergo omnia, quae superius dixi, frater charissime recogita: diem tuae vocationis attende: quaerant rationes de sarcina episcopatus reddidimus es, considera. Emenda illos mores notarij: vide, quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus. Fratribus tuis, non aliud loquaris aliud in corde habes: nec appetas ultra videri quam es, ut postis ultra esse, quam videri.

Hac, quia Ioannes emendare superbia fastu desepit, eodem anno juxta quod Gregorius ei praedixerat, diem suae vocationis, dum non arrendit, incurrit: & ante tuum crepuit, quam metuisset amictu pallii saturari. Cuius rei gratia Gregorius visitationem Ravennatis ecclesiae Severo Ficulino Episcopo secundum consuetudinem praesentem committens Marilianum monachum familiarium suum Ravennatibus Episcopum consecravit: cui & pallium dirigit, scribens: Apostolicae Sedis benevolentia, & antiquae consuetudinis ordine provocati, fraternitatis tuae, quam in Ravennati ecclesia gubernationis constat suscepisse officium, pallij usum praedictum concedendum: quo non aliter uti te memineras, nisi in propria tuae civitatis ecclesia, dimissis jam filiis procedens a salutariorum ad sacra Missarum solemniam celebranda. Peractis vero Missis, id in salutariorum sum curabis deponere. Extra ecclesiam vero non aliter illo tibi, nisi quater in anno in litanis, quae ad decessorem tuum Ioannem expressimus: uti permittimus.

Sed Maritanus, clericorum suorum suggestionibus delinquit, tam per Andream virum magnificum, quam per quoscunque poterat, restitui suae ecclesiae usum pallii flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio Chartulario inter cetera scribit, dicens: Tua experientia nullius personam, nulliusque verba consideret: solum Dei timorem, & rectitudinem ante oculos habeat: & seniores personas, & ejusdem ecclesiae Archidiaconum quem non suspicor pro alterius honore perjurare, & alios antiquiores, qui in sacris ordinibus ante Joannis Episcopi tempora fuerant, requirat, vel si quae maturiores sunt extra sacros ordines: & veniant ante corpus sancti Apollinaris: & tacto ejus sepulchro iurent, quae consuendo ante Joannis Episcopi tempora fuerit: quia, sicut scis, idem vitium multum praesumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare: & quidquid a fidelioribus viris & gravioribus iuratum fuerit, secundum indiculum qui subter annexus est, hoc volumus in eadem ecclesia conservari. Sed vide, ne negligenter agas, ne quis fidem aut devotionem tuam in hac causa corrumpat. Zelum enim tuum scio. Age sollicitus, ita tamen, ut praedicta ecclesia contra insitiam non gravetur: sed usum, qui ante Joannis Episcopi tempora extitit, ei conservetur. Personas autem non duas, vel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores, & graviores inveneris, require ut neque quod usum fuit antiquior eisdem ecclesiae denegemus, neque quod novo ausu appetitum est, concedamus. Sed omnia age blandè & dulciter, ut & actio tua districta sit, & lingua mitis.

Juro ego N. per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, inseparabilis divinae potentiae Trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius favore personae, neque commodo aliquo interveniente, testari: sed haec scio, & per memetipsum cognovi, quia ante tempora Joannis quondam Episcopi, Ravennas Episcopus praesente apocrifario sedis Apostolicae illo, atque illo, illis & illis diebus consuetudinem utendi pallio habuit: & non cognovi, quia hoc latenter, vel absque apocrifario, usurpasset. Hoc Gregorius per indictionem quartadecimam iurandum praecipit. Quod quia, sicut rei exitus mani-

Lib. 4. ep. 14

Lib. 5. ep. 3

* ad pejerat. etc.

E iii

Reg. lib. 7, ep. 76.

festat, deficientibus testimoniis per tres continos annos infectum remanerat: iterum Marinianus suorum suggestione compulsus, usum pallij, quem ex consuetudine sicut convenerat vindicare non poterat, importunitate precum se posse recipere confidebat. Quapropter Gregorius in eadem sententia permanens, eidem chartulario per inscriptionem secundam scribit, dicens: Dum Florentius, Ravennatis ecclesiae diaconatus, apud nos pro reverendissimo fratre, & coepiscopo nostro Mariniano, de usua pallij ageret, requisitus a nobis, quae esset antiqua consuetudo, respondit: quod in omnibus litanis pallio Ravennas episcopus uteretur. Quod ita non esse, & ab aliis didicimus, & ex epistolis Joannis quondam episcopi, quas ei ostendimus fecimus, evidenter apparuit: sed hoc asseruit, quod diceret iustus est. Nam tempore, quo a te idem Joannes quondam episcopus est inhibitus, ne pallio inordinate, ac temere uti praesumeret, scripsit nobis hanc fuisse praesentem consuetudinem, ut civitatis ipsius episcopus pallio in litanis solemnibus uteretur: quantum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmissimus. Ad eodam verò praedictae ecclesiae diaconum, dum apud nos tempore, quo hic fuit, similiter de eiusdem usua pallij agere exiit, sustulit, volentes cognoscere veritatem, eum similiter, quae esset consuetudo curavimus requirendum. Qui uti credi sibi mereretur, atque a nobis valeretur, quod petebat, exigere, sub iuramento testatus est, antiquam consuetudinem fuisse, ut in quatuor, aut quinque solemnibus litanis pallio civitatis suae episcopus uteretur. Experientia ergo tua diligenter invigilet, & cum omni sollicitudine, quot litaniae solennes, ab antiquitate fuerint, requirantur nec eas solennes nominando requirere studeat: sed majores, ut per hoc, quod nobis praefatus Adeodatus diaconus testatus est, & praedicti Joannis episcopi factur epistola, dum consistit, quanta litaniae solennes fuerint, quoties indui solebat in litanis pallium cognoscetes, libentissime concedamus: sed hoc non ab illis petatur, qui ab ecclesiasticis exhibentur: sed ab aliis, quos sine favore patris esse cognoverit: & quae sollicita indagazione repererit, nobis subtiliter indicet: ut veritate, sicut diximus, cognita, fratris & coepiscopi nostri reverendissimi Mariniani animos levemus. At quia praesentis consuetudo a nostratibus subtiliter inquisita, a Ravennatibus probari nullo modo potuit: Gregorius in sua sententia permansisse proculdubio illud ostendit, quod neque ob hoc, quantum neque ex apicibus ejus dinoscitur, a quodam sollicitate exiit, neque a semetipso commotus ultenus omnino rescripsit.

* al. quoque

VIII.

Lib. 7. ind. 1. ep. 11.

* al. Cata-pensis

Non solum in magnis rebus Gregorius sollicitudinis suae oculos convertit, verum etiam ne impune praesumerentur, quandoque majora hoc in rebus minimis curiosissime praecavebat. Unde Joanni, Syracusano episcopo, scribit, dicens: Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita praesumantur, aut impune non concessa tententur. Pervenit itaque ad nos, diaconos Ecclesiae, quod Gatinensis calceatos compagis procedere praesumpserit. Quod nulli haecenus per totam Siciliam licuisse, nisi solum tantummodo diaconibus ecclesiae Mellanensis, quibus olim a praedecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolis. Quia ergo tanta temeritatis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si ita, sicut ad nos pervenit, invenit, utrum a se, vel alicujus auctoritate hoc praesumpserit, nobis subtiliter innoscat, ut cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quae male usurpantur, omittimus, excessus viam alii aperimus.

IX.

Interea Natali episcopo defuncto cum Dalmatorum generalitas Honoratum archidiaconum, quem ipse ex presbytero in diaconum converterat, sibi praeficiendum concorditer elegerint, eorumque decretum Pontifex approbasset, facti Malchi episcopi rectoris Apostolici patrimonij, manque militari Maximus multis criminibus involutus episcopatum Salonitanae civitatis invasit. Quod Gregorius audiens, Dalmatinis, & Jadertinis episcopis ne illi manus imponerent, sub magna interminatione prohibuit. At verò Maximus, qui episcopatus sedem contra canones invaserat, etiam sacerdotium contra Deum per simoniacam haerese ab episcopis dumtaxat excommunicationis, pretio corruptus, non timuit promereri: favente sibi occasione temporis ex cupiditate simul insolentiae Augusti, quem dispergendo facultates in vase ecclesiae adeo defenorem scelerum suorum effecerat, ut a Gregorio non solum frequenter postularet, quatenus indiscissam Maximam promotionem relinqueret, verum etiam Romam satisfacturum pro simoniacae haerese aliique criminibus, venientem cum honore susciperet.

X.

Gregorius verò faciem nullius contra veritatem custodiens, ipsum Maximum primo a Missarum solemnibus, post a communione corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quousque suam praesentiam exhiberet, privavit. Maximus autem imperialibus militibus fultus, post excommunicationem, & Missas cecinit, & sacramenta satis indi-

gnus accepit. Quapropter Constantiae Augustae post multa alia scribit, dicens: Salonitanae civitatis episcopus, me ac Responsale meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quae sub nullis anterioribus principibus evenit. Quod ego audiens, ad eundem praevicatorum qui inordinate ordinatus est protinus misi, ut omnino Missarum solemnibus celebrare nullo modo praesumeret, nisi prius a serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent. Quod ei sub excommunicationis interpositione mandavi: & contempro me, atque despecto in audacia quorundam secularium hominum, quibus denudata sua ecclesia, praemia multa praebere dicitur, nunc usque Missas facere praesumit, atque ad me venire secundum iustitiam nem dominorum noluisti. Ego autem praecipiente pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me nesciente, ordinatus est, hoc quod in ordinatione sua me, vel Responsalem praemittere praesumpsit, ita ex corde laxavi, ac si me auctore fuerit ordinatus. Alia verò perversa illius scilicet mala corporalia, quae cognovi, vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excommunicatus Missas facere praesumpsit: propter Deum irrequisita praeterire non possum, sed opto, & Dominum deprecor, quatenus nihil de eo, de his, quae dicta sunt valeat inventi, & sine periculo animae meae causa ipsius terminetur: prius tamen, quam haec cognoscantur, serenissimus dominus discurrere iustitiae praecipit eum venientem cum honore suscipiam. Et valde grave est, ut vir, de quo tanta, & talia nuntiatur, cum ante requirit, & discuti debeat, honoretur. Et si episcoporum causa mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrocinio disponuntur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad saeculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago: peccatis meis depro. Hoc tamen breviter fugero, quia aliquantulum expecto: & si ad me venire diu distulerit, exere in eo distinctionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotente autem Deo confido, quia longa piissimis dominis vita tribuetur, & nos sub manu vestra secundum peccata nostra, sed secundum gratiae suae donata disponat.

Haec Gregorius dissimulatrici Augustae: Caterum eodem Maximo in sua praesumptione manente, consecratorum, atque omnes Dalmatinos, & Jadertinos episcopos ab ejus communione sub excommunicatione disjuncti: adeo, ut ne nomen quidem Maximii inter sacra Missarum solemnium memorarent. Quo facto ita omnes conservati sunt animo, ut sub poenitentiae satisfactione, relicto Maximo, veniam postularent. Unde misericordissimus Pontifex Sabiniانو Iadertino episcopo, scribens: Sicut, inquit, perseverantibus culpa debetur iure vindicta, ita respicientibus est venia concedenda. Nam ut res illa contra se merito iracundiam excitare: sic haec in sua profusa dilectione solet concordiam propagare. Et ideo, quia fraternitatem tuam a consortio & communione Maximii, ubi te prius neglectus impulerat, in tantum postea gravitas sacerdotis ad animum reducta suspendit, ut ejus sola nullatenus poteris esse segregatus: ne contentus, nisi & in monasterio te claustra recipiens, dum commissa deferes: ea propter in nostra te gratia a communione receptum esse non dubites. Nam quantum nos prius culpa tua chaitatis offenderat, tantum poenitentia mitigavit.

Itaque Maximus cernens tandem aliquando durum esse contra stimulum calcitrare, relicto imperialibus administris, per Gallinicum Exarchum factis humiliter concedi sibi poenitentiam simulque veniam a Gregorio postulavit. Quem ipse Romam fatigari nolens, causam ejus discutendam Ravennae commisit, Constantio Mediolanensi episcopo, scribens: Maximus, inquit, Salonitanae ecclesiae praevicator, postquam per potestates majores saeculi obtinere nil valuit, ad minores se contulit: nobisque tam numerate precum, quam attestazione bonorum operum prevalere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is, qui se quae si multum timere me dicit, in aliquo me temperatiorem minime invenire potuisset: & ideo decrevi, ut reverendissimus frater & coepiscopus noster Marinianus ejus causam debeat in Ravennati urbe cognoscere. Si autem personae ejus suspecta forsitan habebitur, volumus, ut vestra quoque fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eandem civitatem fatigare se debeat, & cum praedicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quidquid autem vestrae utrorumque sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placitum: & vestrum ego iudicium meum depreto.

Inter haec praevicator Maximus anno septimo excommunicationis suae post castigationes, & flagella Gregorij, ad cor revertens, Ravennam petiit, & jactavit se tentus intra civitatem in media silice, clamans, & dicens: Peccavi Deo, & beatissimo Papae Gregorio. Et agente eo poenitentiam tribus horis, occurrit Gallinicus Exarchus, & Galtorius chartularius Ecclesiae Romanae cum Mariniano episcopo, & elevarunt eum de silice: qui etiam coepit ampliore poenitentiam eorum ac agere. Quod Gregorius, ut audivit, ad misericordiam protinus rediit, Mariniano episcopo inter cetera, scribens: Qualis de causa

Reg. l. 4. ep. 14. Grat. dist. 63. c. 24.

XI.

Reg. lib. 7. ep. 12.

XII.

Reg. lib. 7. ep. 68.

XIII.

Reg. l. 7. ep. 79. Grat. 2. q. 3. c. 9.

Maximi fraternitatis vestrae voluntas sit, ac magis petitio, praesentium latore Castorio chartulario nostro renuncian- te cognovimus. Ideoque, si idem Maximus coram vobis, & praedicto chartulario nostro de simoniaca haeresi praesti- to se sacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, liberum se esse respondit: causam ipsius fraternitati vestrae de eo, quod excommunicatus Millarum solemniter aegere praesumpsit, iudicio committimus, qua debeat praesentia talis culpa purgari. Et ideo quidquid vobis secundum Deum placet, securi disponite: nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quidquid a vobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus. Hortamur ta- men, ut debeatis esse solliciti, & ira quae stenda conspici- tis, temperetis, quatenus & illi, si ita videbitur, commu- nationem praestris & vigoris ecclesiastici genium congrua, ut oportet, dispensatione servetis. Supra scriptum vero depositorem in praesenti, quid vobis cum eo sit agendum, instruximus: a quo cuncta subtiliter accedentes, sic vos in omnibus exhibere, ut in vestra sollicitudine nostram fuisse praesentiam sentiamus.

XIV.
Reg. lib. 7.
ep. 81

Item Castorio, & notario, & chartulario Ravennae: Quamvis credi tibi & necessariis vides causas injungi, tanto te magis strenuum debes & sollicitum exhibere. Proinde si Maximus Salonitanus, praestito sacramento, firmaverit se simoniaca haeresi non teneri, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, innoxium te esse responderit, & de inobedientia sua praesentiam, sicut deputavimus, egerit: volumus, ut ad consolandum illum epistolam, quam ad eum scripsimus, tibi etiam, & gratiam nostram, & communionem nos reddi- disse signavimus, experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia perisitentibus severos esse nos convenit, sic iterum humilitatis, & praesentibus negare locum veni- re non debemus.

XV.
Reg. lib. 17.
ep. 2.

Cumque Maximus penes corpus beati Apollinaris secundum iustum Gregorij de cunctis humiliter satis precibus, Castorius chartularius consolatoriam ei epistolam praebuit, verbis Gregorij adferentem: Quamvis culpabilibus ordi- nationis tuae primordialis grave malum per inobedientiam culpam addideris: nos tamen sedis Apostolicae auctoritate tem eo, quo decuit moderamine, temperantes, nunquam contra te, utque adhuc, ut causa poscebat, exarsimus: sed ut longius se ingratitudo nostra, quam tu tibi excita- sti, produceret, credita nos sollicitudo vehementer ange- bat: ne quadam illicita, quae de te audieramus, negligenter omittere videremur. Quae si bene consideres, ipse per te satisfacere differendo firmabas: atque ex hoc adversum te zelum nostrum acriter incitabas. At tibi salubri tandem consilio usus, iugo te obedientiae humiliter submisisti, & dilectio tua praesentiam agens, digna se, ut deputavimus, satisfactione purgavit, reddidit tibi gratiam fraternae cha- ritatis intellige, atque in nostro te receptum consortio gra- tulare: quia sicut perseverantibus in culpa districtos, ita respicientibus nos benignos decet esse ad veniam. Postquam ergo fraternitas tua Apostolicae sedis communi- onem se reparasse cognoscit, personam ad nos transmittat, quae pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur: sic ea, quae sunt consuetudinis, non negamus. Iacet autem ad haec con- cedenda dispensatio nos loci nostri vocaverit: multum ta- men a nobis petitio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini Callinici Exarchi, ut temperantius erga te age- remus, exegit: cuius charissimam voluntatem, nec per- tulimus, nec potuimus contemnere.

XVI.

Praeterea cupidissimus, ac tenacissimus Imperator, qui consuetudinibus antiquissimis dationum, legionum quoque milites frequentissimè, sicuti Romanorum narrat historia, defraudabat, cernens Gregorius contra omnes mundi stre- pitus angustialibus defensionibus, quarum suffragio ad ar- cem pontificatus hunc se provexisse iactabat, penitus non egere, imo canonicis auctoritatibus sanctitatis ac pruden- tiae suae virtutibus, Christo propitio, cunctis alta sapientia- bus praevaleret: ad odium detractionemque famae illius mag- nis magisque conversus est, liberalitatem pontificis, qui fan- telicis militibus tam ecclesiastica, quam publica frumen- ta divideret, subdolis assertionibus reprehendens. Cui Gre- gorius, utpote qui profectionem suam divino iudicio, in cuius nimirum manu corda regum consistunt, quocumque voluerit, inclinantur, non caducis humanis favoribus de- putabat, voce libera contradicens, his eum responsonibus fregit, deturpavit, atque nonnulla de futuro Dei iudicio differendo deterruit: In serenissimis, inquit, iustionibus suis dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minime pepercit. Nam in eis ur- bantè simplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In scri- ptura etenim sacra cum in bona intelligentia simplicitas ponitur, vigilantè saepe prudentiae aut rectitudinis socia- tur. Unde etiam de beato Job scriptum est: *Erat vir sim- plex & rectus.* Et beatus Paulus Apostolus admonet di- cens: *Esote simplices in malo, & prudentes in bono.* Et per semetipsum veritas in Evangelio admonet, dicens:

Prov. 21. a

Lib. 4. ep. 3.

Tob. 1. a
Rom. 16. c

A Esote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colum- ba, esse valde inutile iudicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentiae simplicitas desit. Ut ergo servos suos ad- cuncta eruditos efficeret, esse eos, & simplices sicut coe- lumbas, & prudentes ut serpentes esse voluit: quatenus in eis, & serpentis astutia, columbae simplicitatem acue- ret, & columbae simplicitas, serpentis astutiam tempera- ret. Ego igitur, qui in serenissimis dominorum iustioni- bus ab Ariulphi astutia & ceptus, non adjuncta pruden- tia, simplex denuncior: constat proculdubio, quia fatuus appellor. Quod ita esse ego quoque ipse confiteor. Nam si hoc vestra pietas taceat, causa clamant. Ego enim, si fatuus non fuisset, ad ista toleranda, quae inter Longo- bardorum gladios hoc in loco patior, minime venissem. In ea autem resquam de Ariulphi peribui, quia toto corde de venire ad rempublicam paratus fuit, dum mihi non crederetur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed & si sacerdos non sim, scio gravem esse hanc injuriam sacerdoti, ut veritate serviens, fallax credatur. Et dudum novi, quia Ariulphi plus est creditum, quam mihi, & coniamplius, quam me mihi. Et nunc eis, qui esse ad medium videntur, plura quam meis assertionibus credulitas impenditur. Et quidem si ter- ra mea captivitas per quotidiana momenta non exerce- ret, de despectione mea atque irrisione letus tacerem. Sed hoc me vehementer affligit, quia unde ego erimena falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Longo- bardorum iugo captiva: dumque meis suggestionibus in- nullo creditur, vires hostium immaniter excrescunt. Hoc tamen piissimo domino suggero, ut de me mala omnia quae libet existimet: de utilitate vero republicae, & causa ere- ptionis Italiae non quibuslibet facile pia aures praebet, sed plus rebus, quam verbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate dominus nolter citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius servi sumus, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impen- dat. Nam in divinis eloquiis sacerdotes aliquando di- ceantur, aliquando angeli vocantur. Et per Moysen de eo, qui ad iu- ramentum deducendus est: *Applica illum ad deos, ut sciat licet ad sacerdotes.* Et rursum scriptum est: *Deus non detra- het, scilicet sacerdotibus.* Et Propheta ait: *Labijs sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Quid ergo mirum si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testantur historia, quia cum pie memoria Constantino principi in- scripto oblate accusationes contra episcopos fuissent: li- bellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusatio- fuerant, episcopos convocans, in eorum conspectu libe- los, quos acceperat, incendit, dicens: Vos distestis a veritate Deo constituti. Itaque, & inter vos causas vestras disponite: quia dignum non est, ut nos iudicemus deos. In qua ta- men sententia, pie domine, sibi magis ex humilitate, quam ex illis aliquid praestitit ex reverentia impensa. Ante eum- que quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum- Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & ta- men eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacer- dotes dignetur honorare, dum pagani, ut praediximus, principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, quae diis ligneis & lapideis ferebant? Haec ergo pietati domi- norum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim peccator homo sum: & quia omnipotenti Deo incessanter quotidie delinquo, aliquid mihi apud tremendum examen illius esse remedium suspicor, si incessantibus quo- tidie plagis ferior: Et credo, quia etiam omnipotentem Dominum tanto vobis amplius placatis, quanto ei me- male servientem districtius affligitis. Multas enim jam- plas acceperam: & supervenientibus dominorum iustio- ribus inveni consolationem, quam non sperabam. Si pos- sum, has celeriter plagas entinero. Primo quod mihi pax- e subducta est, quam cum Longobardis in Tuscia positae sine ullo rei publicae dispendio feceram. Deinde, corruptae pace, de Romana civitate milites ablati sunt. Et quidem: alij ab hostibus occisi, alij vero Narvis & Perusia positi, & ut Perusium teneretur, Roma relicta est. Post haec pla- ga gravior fuit adventus Agilulphi, ita ut oculis meis cer- nerem Romanos more canum in collis sinibus ligatos, quos ad Franciam ducabant venales. Et quia nos, qui intra civitatem fuimus, Deo protegente, manus ejus evasimus, & questum est, unde culpabiles esse videremur: videlicet cura frumenta defuerint, quae in hac urbe diu multa servari nul- latenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicavi. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum: quia teste- conscientia, fateor, adversa quaelibet pati paratus sum dum- modo haec omnia cum salute duntaxat animae meae eva- dam. Sed de gloriosis viris, Gregorio praefecto, & Calto- rio magistro militum non mediocriter sum afflictus: qui & omnia, quae potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores vigiliarum & custodiae civitatis in obsequio eadem vehementissimos petulerunt: & post haec omnia gravi dominorum indignatione percussa sunt. De quibus

Mat. 10. b

B *quoniam*

C *al. dicitur*
Exod. 21.
Ibid.
Mat. 23.

D *al. sumpta*

E *al. Perusia*
al. fugimus

*al.intendat

I. Cor. 4. 6

XVII.

XVIII.

XIX.

ret. Illi nullo modo confenserunt, inimo hoc Mauricio re-
tulerunt. At ille Germanum perdere voluit, qui quoniam
in ecclesiam fugerat, filium tanquam proditorem sui confi-
lij flagellavit, multoque hunc ab eadem ecclesia extrahen-
dum transmittens, nunquam permittit, inimo multis
convitiis à populo laceratus Marcionita hereticus appellat-
ur: & commoto intra Constantinopolim gravi tumultu,
Mauricius, dissimulato habitu, cum uxore & filiis noctu
dromonem confendit: & fugiens, apud sanctum Antono-
mum venit. At verò Phocas cum exercitu in Septimum
veniens Imperator efficitur, à que Mauricius cum uxore, fi-
liis & filiabus penes Chalcedoniam iustus, quemadmodum
sibi denunciarum fuerat, decollatur. Et quia oratio Grego-
rij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum ab
omnibus delictis invenit, vacua esse non potuit: idem Mau-
ricius id recepit, quod meruit: & in cunctis suis incom-
modis Deum benedicens, à sempiterno supplicio meruit
liberari.

Denique Mauricius Imperator libertatem vocis tanti
Pontificis, reprehensionisque constantiam admiratus, quia
de futuro Dei iudicio se terruerat, ad exereendam in eum
tyrannidem prodire nitebatur, cum protinus eodem an-
no, vir quidam monachicis indutus vestimentis, divina
quadam virtute commotus, dextera spatham cepit, quam
videlicet à foro usque ad aneam statuum gladiatoris nudam
circumferens, Imperatorem gladio cunctis moriturum præ-
dixit. Quod Mauricius, ut audivit, à tyrannide Gregorio
infernenda semet continuit, & iudicium divinum, quod ei
minatus fuerat, cito se subitatum tantò magis timuit, quan-
tò Gregorium credidit non posse mentiri.

Mox itaque scripto preces compositas tam eadem, quam
cunctis Patriarchis, Episcopis, & Monachis civitatum,
sive solitudinum, pecunias multas, cereos & thymiamata
destinavit, hoc potissimum deprecans, ut Domino suppli-
carent, quatenus in hoc seculo merita suorum malorum
repereret: tantum ut à futuris cruciatibus redimi miseret.
Cumque hoc & ipse vehementius per multa tempora
cum lacrymis postularet, quadam nocte dormiens, vi-
det apud aneam palatii portam se coram multo populo æ-
neæ statuum Salvatoris assistere. Tunc vox terribilis facta
est ex iplo incarnati Verbi caractere, dicens: Date Mau-
ricium. Et capientes eum iudiciorum ministri, posterunt
iuxta purpureum umbilicum, qui illic erat. Cui eadem
vox charitatis, ait: Ubi vis reddam tibi mala, que in hoc
seculo perpetrasti? Ille respondit: Amator hominum Do-
mine, & iudex iuste, hic potius ea mihi, & non in seculo
futuro retribuere. Statim divina vox iussit tradi Mauricius,
& Constantiam uxorem ejus, cum filiis & filiabus omni-
que cognatione ipsius, Phocæ militi. Evigilans ergo Mau-
ricius misit Paracoemum, & vocavit à se Philippicum
generum suum, quem dudum suspicatus fuerat impe-
rium sibi velle subripere. At ille pro suspitione se perden-
dum conjiciens, advocatæ Gordiæ uxori suæ, tanquam
non se revivatur, ultimum vale dixit: Sacramentoque com-
munionis accepto, ad palatium venit, & cubiculum Im-
peratoris ingrediens, ad pedes ejus procidit. Cui Imper-
ator allurgens ad pedes ejus nihilominus corruit, dicens:
Ignosce, deprecor, mihi: quia nunc profectò divina re-
velatione doctus cognovi, quòd nihil in me, unde suspi-
cabar, commiseris. Sed si quem in agminibus nostris co-
gnoscis, qui Phocas solet vocitari, dicito mihi. Et Phi-
lippicus, diu apud se recogitans, ait: Unum Phocam co-
gnosco, qui nuper procurator ab exercitu nuncupatus con-
tradicebat tuo Imperio. Cum verò Mauricius de qualita-
te illius inquireret, Philippicus ait: Est quidem juve-
nis, & temerarius, at tamen timidus. Et Mauricius: Si
timidus inquit, profectò & homicida. Dumque super hu-
jusmodi titubaret, in castitum Magistratus ab Erenitis,
quibus Imperatoris preces portaverat, rediens, respon-
sum retulit, dicens: Deus, receptà poenitentia, salvabit
animam tuam: & cum sanctis te, cum tota domo tua,
constituet: ab Imperio verò cum ignominia & discrimi-
ne decides.

Quibus auditis, Mauricius Deum glorificans, poeni-
tentiam tenuit: sed à cupiditatis avaritia usque adeo non
recessit, ut exercitus in periculosis locis hiemaret, & tran-
sito Danubio victum sibi de Sclavorum regione pericula-
bundi quærent: ne videlicet alimenta publica manduca-
rent. Quod cum Petro prætori feralibus litteris immineret,
& ille, Taxiarchis vocatus, ait: Nimis mihi videntur gra-
via Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hie-
mare jubentia. Nam illi non obedire, servum est: & rur-
sus obedire, servissimum. Nullum bonum parit avaritia:
quia mater omnium malorum consistit, qua Imperator
languens, horum maximorum malorum causa Romanis
efficitur. Exercitus itaque, hoc per Taxiarchas auditò, ad
seditionem convertitur: exaltatumque super clypeum Pho-
cam per centurionem, exarchum acclamaverunt: fugato-
que Prætoris, & heodisio filio Imperatoris, & Germano
focero ejus, diriguat, ut alter eorum sibi imperare stude-

ret. Illi nullo modo confenserunt, inimo hoc Mauricio re-
tulerunt. At ille Germanum perdere voluit, qui quoniam
in ecclesiam fugerat, filium tanquam proditorem sui confi-
lij flagellavit, multoque hunc ab eadem ecclesia extrahen-
dum transmittens, nunquam permittit, inimo multis
convitiis à populo laceratus Marcionita hereticus appellat-
ur: & commoto intra Constantinopolim gravi tumultu,
Mauricius, dissimulato habitu, cum uxore & filiis noctu
dromonem confendit: & fugiens, apud sanctum Antono-
mum venit. At verò Phocas cum exercitu in Septimum
veniens Imperator efficitur, à que Mauricius cum uxore, fi-
liis & filiabus penes Chalcedoniam iustus, quemadmodum
sibi denunciarum fuerat, decollatur. Et quia oratio Grego-
rij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum ab
omnibus delictis invenit, vacua esse non potuit: idem Mau-
ricius id recepit, quod meruit: & in cunctis suis incom-
modis Deum benedicens, à sempiterno supplicio meruit
liberari.

Igitur septimo Kalendarum Maiarum indictione sexta
imago Phocæ & Leontie angustorum cum eorumdem fa-
vorabilibus litteris Roman delata est. Et postquam à cle-
ro, & senatu acclamatum est eis in basilica Julij, iussu Gre-
gorij in oratorio sancti Calasij Lateranensi palatio con-
stituto reponitur. Qui etiam Phocæ Imperatori ita referi-
psit: Gloriam excellis Deo, qui, iuxta quod scriptum est, ce-
mutat tempora. & transfert regna: & qui hoc cunctis in-
notuit, quod per Prophetam suum loqui dignatus est, di-
cens: *Quia dominatur excellis in regno hominum: & cuius
voluerit, ipse dat illud.* In omnipotentis quippe Dei in-
comprehensibili dispensatione, vitæ mortalis moderami-
na consistunt: & aliquando cum iustorum multorum pec-
cata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tri-
bulationis iugo subjectionum colla depinguntur. Quod nos
in nostra diutius tribulatione probavimus. Aliquando vero
cum misericors Deus merentium multorum corda, suæ
decernit consolatione refovere, unum ad regimini culmen
provehit, & per cuius misericordie viscera in cunctorum
mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exul-
tationis abundantia roborati nos citius credimus, qui be-
nignitatem vestræ pietatis ad imperiale fastigium perve-
nile gaudemus. Larentur cæli, & exulet terra: & de be-
nignis vestris actibus universæ republicæ populus nunc
usque vehementer afflictus hilarat. Comprimentur ju-
go dominationis vestræ, superba mentes hostium: rele-
ventur vestra misericordia contriti, ac depressi animi sub-
jectorum. Virtus cælestis gratiæ inimicis vos tribuere
facit, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis tem-
poribus vestris universa republica, prolata sub causarum
imagine præda pacis. Cessent testamentorum insidias: co-
nationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in re-
bus propriis secura possessio: ut sine timore habere se gau-
deant, quæ non sunt ab eis fraudibus acquisita. Reforme-
tur jam singulis vis iugo pij imperij libertas sua. Hocce
namque inter reges gentium, & republicæ Imperatoris
distat, quòd reges gentium, domini servorum sunt: Impe-
ratoris verò republica, domini liberorum.

Cumque Phocas mandati sibi Romanæ sedis diaconum
cum magna humilitatis reverentia postularet, Gregorius
ita rescripsit: Considerare cum gaudiis & magnis actionibus
gratiarum liber quantas omnipotenti Deo laudes debemus,
quòd remoto tristicia iugo, ad libertatis tempora vis im-
petali benignitatis vestræ pietate pervenimus. Nam quòd
permanere in palatio iuxta antiquam consuetudinem Apo-
stolica sedis diaconum vestra serenitas non invenit, nonne
hoc mex negligentia, sed gravissima necessitatis fuit:
quia dum ministri omnes hujus nostræ Ecclesiæ contrita,
asperaque tempora cum formidine declinarent, arque re-
fugerent, nulli eorum poterat imponi, ut ad urbem regiam
in palatio permanens accederet. Sed postquam vestram
clementiam, omnipotentis Dei gratia disponente, ad cul-
men imperij pervenisse cognoverunt, ipsi quoque suadente
læticia, ad vestra vestigia venire festinant, qui illic prius ac-
cedere valde timebant. Sed quia eorum quidam ita senes-
cute sunt debiles, ut laborem ferre vix possint, quidam verò
ecclesiasticis curis vehementer implicentur, & lator præ-
sentium, qui primus omnium defensor fuit, bene mihi ex
longa assiduitate compertus est vita, fide, ac moribus ap-
probatus: hunc aptum vestræ pietatis vestigiis judicavi.
Unde cum, auctore Deo, diaconum feci, & sub celerita-
te transmittere stitui, qui cuncta, quæ in his partibus a-
guntur, invento opportuno tempore, valeat clementiæ
vestræ suggerere. Propter quod ergo, ut serenitas vestra
pias aures inclinare dignetur: ut tantò nobis celerius va-
leat misereri, quanto afflictionem nostram verius ex ejus-
relatione cognoverit. Qualiter enim quotidianis gladiis,
& quantis Longobardorum incurSIONibus ecce jam per-
triginta quinque annorum longitudinem premitur, nullis
explere suggestionis vocibus valeamus. Sed in omnipoten-
te Deo confidimus, quia ea, quæ cepit, consolationis
sua nobis bona perficiet: & qui suscitavit in republica posse
dominos, etiam extinguet crudelis inimicos.

Item Leontie angustæ: Quæ lingua eloqui, quis animus
cogitare

XX.

D. M. 2. c

D. M. 4.

D. J. 95. c

XXI.

Reg. lib. 11. ep. 43.

XXII.

Reg. lib. II. ep. 4.

cogitare sufficiat. quantas de serenitate vestri imperij omnipotent. Deo gratias debemus. quod tam dura longi temporis pondera cervicibus nostris amota sunt. & imperialis culminis leve jugum rediit. quod libeat portare subiectis: Reddatur ergo creatori omnium ab hyemicis Angelorum choris gloria in caelo: persolvatur ab hominibus gratiarum actio in terra, quia universa republica, quae multa maris pertulit vulnera, jam nunc consolationis vestrae invenit fomenta. Unde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, ut cor vestrae pietatis sua semper dextera teneat. ejusque cogitationes caelestis gratiae ope dispenset: quatenus tranquillitas vestra tanto rectius valeat sibi servientes regere, quanto dominatori omnium noverit veritas deservire. In amore catholicae fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul & mansuetudinem: ut pio fervore valeatis, & quidquid in Deo excidit, non insepulchrum relinquere: & si quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare.

XXIII.

His Gregorius laudibus aut ideo novos principes demulcebat, ut audientes, quales esse debebant, fierent mitiores, quam Mauricius fuerat, cujus tot criminibus involuta tempora cognoscebant: aut quia eos sibi, suaeque Ecclesiae devotissimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet vitia liberis vocibus arguebat, & contra canones, praesertim consuetudines venire neminem permittebat: ita in suis consuetudinibus fuerant, nulli penitus denegabat. Nam mox ut episcopus Apostolicae sedis enituit, patriarchalibus sedibus suam synodicam destinavit, & postmodum Secundino servo Dei inclusit inter caetera scribit, dicens: Hinc est etiam, quod quoties in quatuor praecipuis sedibus antistes ordinantur, synodales sibi epistolae vicissim mutant: in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum aliis generalibus synodis custodire fateantur. Item Athanasio presbytero de saecula post multa: Fratri nostro Cyriaco Constantinopolitanae civitatis antistiti, qui nuper in Joannis reverendissimi episcopi loco ordinatus est, nostra volumus scripta transmitti: sed quia non est consuetudo, ut prius, quam ad nos ejus synodica deferatur, ei scribere debeamus: idcirco nos nunc distulimus, postea autem indicabimus. Quam videlicet consuetudinem sicut nostri quoque, qui ante biennium ab Adriano liberalissimo Papa in sancta octava synodo praesere, testantur: ita Orientales praecipue retinent usque haec tenes sedes, ut in suis dyptichis nullius Pontificis nomen describant, quousque synodicam ipsius suscipiant, & tandem defunctum pontificem inter viventes annumerent, quandiu successor illius suas litteras studuerit destinare.

Reg. lib. I. ep. 53.

Reg. lib. I. ep. 6.

*al. scribant

XXIV.

Reg. lib. I. ep. 10.

Hinc est nimirum, quod Gregorius ad consuetudinem praesca non discrepans, Joanni Subdiacono, rectori patrimonij Liguriae scribit, dicens: Quanto Apostolica sedes, Deo auctore, cunctis prelatas consistat ecclesiam, tanto inter multiplices curas, & illa nos valde sollicitat, ubi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, ecclesiae Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione ceteris innovat, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid, quod ad cautelam pertinet, omittamus: idcirco hujus praecipi auctoritate suffultum, Genua te proficisci necesse est. Et quia illic multi Mediolanensem, coacti Longobardorum barbarica feritate, constitunt: eorum te voluntates oportet, convocatis eis, in commune perscrutari. Et si nulla eos diversitas ab electionis unitate determinat, si quidem in praedicto filio nostro Constantio omnium voluntates, atque consensum perdurare cognoscis, tunc eum a propriis episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostrae auctoritatis assensu, solitante & auxiliante Domino, facias consecrari: quatenus hujusmodi servata consuetudine, & apostolica sedes proprium vigorem retineat, & a se concessa aliis sua iura non minuat. Sed cum post annos aliquot Constantius sanctus insigniter pontificio, dormisset in Domino, ceteris & plebs Mediolanensis Deusededit diaconum eligentes, ab Agilulfo rege terrentur: quatenus illum eligerent, quem Longobardorum barbaries voluissent. At illi decretum suum Gregorio dirigentes, consilium, & licentiam petunt. Quibus ipse inter caetera sic rescripsit: Illud, quod vobis ab Agilulfo indicatis scriptum, dilectionem vestram non moveat. Nam quod nos utilitati vestrae salubriter consulere velimus in homine, qui non a catholicis, & maxime Longobardis eligitur, nulla praebemus ratione consensum: quia vicarius sancti Ambrosij indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Et post pauca: Ut igitur in ordinando Deusededit diacono, qui a vobis electus est, nulla possit mora contingere, Pantaleonem notarium nostrum transmissimus, qui eum, ut moris est, annuente consensu nostri auctoritate, faciat consecrari.

Reg. lib. I. ep. 63.

XXV.

Ab adversis potestatis praegravatos fortissimus miles Christi Gregorius viriliter defendebat: injuste dejectos non solum inter depositos non habebat: verum etiam prius S. Greg. Tom. I.

stinis gradibus auctoritatis suae privilegio reformabat. Nam Anastasium Antiochenum patriarcham, qui Joannem Constantinopolitanum praesulem voce libera reprehendens, Imperatoris Justinii iussu derusus in exilium, ab ipsis Joannis Papa temporibus, usque ad sui pontificatus tempora permanebat, mox ut summum sacerdotium meruit, inter patriarchas cum reputans, scriptis talibus animavit: Praeterea, inquit, sicut patriarchis aliis paribus vestris, synodicam vobis epistolam direxi: quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex voluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post nonnulla scribens: Fraternitati tuae indico, quia a serenissimis Dominis, quantissae valui precibus postulavi, ut vos, honore restituito, ad sancti Petri Apostolorum principis limina venire, & quousque ita Deo placuerit, hic mecum vivere concedant, quatenus dum vos videre mereretur, peregrinationis nostrae tedium, de aeterna patria invicem loquendo, relevemus. Denique studiosissimus pater Gregorius tandem penes Mauricium Imperatorem suggestionibus suis imminuit, donec post multorum annorum curricula magnus Anastasius in throno proprio redderetur. Cui congratulabundus rescripsit, dicens: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis: quia magnus ille fluvius, quies quondam arenaria Antiochia saxa reliquerat, ad proprium alveum reversus, subiectas, & juxta positas valles rigavit: ut unum trigesimalium, aliud sexagesimum, aliud vero centesimalium ferat fructum.

Reg. I. 1. ep. 23.

Reg. I. 1. ep. 7.

Reg. I. 4. ep. 37.

XXVI.

Reg. I. 2. ep. 7.

Adrianum Thebanae civitatis episcopum a Joanne prima Justiniana & altero Joanne Larillaeo episcopis injuste depositum, non solum sedi propriae reddidit, verum etiam ipsius Ecclesiam Romano jure defendens, a Larillaeo episcopi potestate subduxit, inter caetera, dicens: Adrianum episcopum reperimus, & tuo contra sacerdotales mores odio laborasse, & nullo jure pecuniariis in causis cum fraternitatis tuae condemnatum fuisse sententia. Quia igitur & ab antefato Joanne prima Justiniana episcopo contra jus canonicum depositus, honoris sui gradu carere non potuit: in sua eum reformari ecclesia, atque in propria dignitatis ordinem decrevimus revocari. Er cum oportuisset per te ex eo Domini corporis communione privari, quod admonitione sanctae memoriae decessoris mei contempta, per quam eum ecclesiamque ejus de tua jurisdictione potestati exemit, rursus in eis aliquid tibi juris, & ditionis servare praesumpseris, tamen nos humanius decernentes, communionemque tibi sacramentum interim conservantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo, ecclesiamque ejus omnem antehabita suae potestatem jurisdictionis abscineat, & secundum scripta decessoris nostri, si qua causa, vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria, adversus praefatum Adrianum consecratorum nostrum potuerit evenire: vel per eos, qui nostri sunt, vel fuerint in urbe regia Responsales, si mediocri est questio, cognoscatur: vel hic ad apostolicam sedem, si est ardua, deducatur: quatenus nostrae auctoritatis sententia decidatur. Quod si contra haec, quae statimus, quolibet tempore, seu quaelibet occasione, vel surreptione venire tentaveris: sacra te communionem privatum, nec eam te, excepto ultimo vitae tuae tempore, nisi concessa Romani Pontificis decernimus justificatione recipere. Haec enim consona sanctis patribus definitione sancimus, ut qui sacris necesse obediunt canonibus, nec sacris administratione, vel communionem capere sic dignis altaribus.

Item Joanni episcopo prima Justiniana: Post longas tribulationes, quas Adrianus Thebanae civitatis episcopus a consecratoribus suis, velut ab hostibus pertulit, in Romanam civitatem confugit: & licet adversus Joannem Larillaeum episcopum ejus fuisset prima suggestio, non ab eo in causis pecuniariis, reservatis legibus judicatum: tamen post haec magis contra personam fraternitatis tuae, a qua non juste se a sacerdotij gradu flagitabat esse dejectum, gravissime querebatur. Et infra: Quod vero, inquit, ad praesens attinet, callatis prius atque ad nihilum redactis praedictae sententiae tuae decretis, ex beati Petri Apostolorum principis auctoritate decernimus triginta dierum spatium sacra te communionem privatum, ab omnipotente Deo nostro tanti excessus veniam cum summa poenitentia, ac lacrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognoveris implevisse remissius, non jam tantum injustitiam sed & contumaciam fraternitatis tuae cognoscas. Adjuvante Domino, severius puniendam. Praefatum vero Adrianum fratrem, & coepiscopum nostrum ex tua sententia, ut diximus, nequaquam canonibus neque legibus subsistentem damnatum, in suum locum atque ordinem reverti, Christo comitante, disponimus: ut nec illi fraternitatis tuae nocereat contra justitiam tramitem prolata sententia, nec charitas tua pro placanda futuri indignatione iudicis incorrecta remaneat.

Reg. I. 2. ep. 6.

Hinc est, quod exceptis criminibus, neminem sacerdotum Gregorius deponerat: immo pro qualitatibus delictorum venialiter communionem privabat. Unde Joanni episcopo Calliopolitano post aliqua scribens, ait: Matriculam

XXVII. Reg. I. 2. ep. 47.

F

quam frater & coepiscopus noster Andreas I areninus A
episcopus fecit fustibus castigari quamvis exinde post octo
mensibus hanc obisile non credamus; tamen, quia eam con-
tra propositum sui ordinem hujusmodi fecit affligi, duobus
hunc mensibus à Missarum solemnitate suspende: ut vel
hæc cum reverentia, qualem se de cetero exhibere pos-
sit, instruat.

XXVIII.

Si quando super sacerdotum criminibus erat aliquid ven-
tilandum, cum summa districtione, grandique cautela
Gregorius uniuersumque capituli modulus quærens, sen-
tentiam suam magis difficulter, quam facilliter, promul-
gabatur. Unde Natali, Salonitano episcopo scribens, ait:
Cum cuncta negotia indaganda sollicitudine veritatis indi-
geant, tum que ad dejectionem sacerdotum pertinent
graduum, sunt districtius trutinanda: in quibus non tam
de humanis constitutis, quam de divina quodam modo
benedictionis reflagitatione tractatur. Nunciatum siquid-
dem nobis est, Florentinum Epidauritanæ civitatis epi-
scopum à quibusdam fuisse in causis criminalibus accusa-
tum, & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sa-
cerdotalis consilij præveniente iudicio, eum honoris of-
ficio non iure, sed auctoritate depositum. Quia ergo non
potest quemquam ab episcopatus gradu, nisi iustus ex cau-
sis, concors sacerdotum summovere sententia: hortamur
fraternitatem vestram, ut præfatum virum ex eodem, in
quod detrusus est, ejici faciatis exilio: causamque ejus epi-
scopali districtione perquiri: & si in his, in quibus accu-
satur, canonica fuerit probatione convictus, canonica pro-
culdubio est ultione plectendus. Quod si alias, quam de eo
constitutum est, synodali fuerit inquisitione competum, ne-
cesse est, ut & criminales, iusti districtionem juris exhor-
reant, & in criminato innocentia sua reverentur illibata sus-
fragia. Executionem vero antefati negotij Antonino sub-
diacono nostro ex nostra præceptione mandavimus, quate-
nus ejus instantia, & quæ sunt legibus canonicis placita,
decernantur, & decreta, juvante Domino mancipentur
effectui. Item Constantio, episcopo Mediolanensi: Re-
lectis epistolis, quas ad nos per Marianum latorem præsen-
tium transmisistis, gratam nobis sollicitudinem vestram
fuisse rescriptimus, quod ea, quæ ad nos de fratre, & coepi-
scopo nostro Pompeio, qui adhuc à nobis ita est nominan-
dus, pervenerunt, dissimulare minime pertulistis. Sed qualis
fuit in requisitione cura, si talis fuisset in discussione subtili-
tatis, nihil ex hoc, quod de eo dictum est, fuisset ambiguum:
sed utrum verum, an esse compositum, patuisset: quia jam
contra ipsum dudum in Sicilia apud reverendæ memoriæ
fratrem nostrum Maximianum episcopum talis quaestio, ut
cognovimus, mota est. Sed quia causa ipsius subtili omni-
no investigatione quaesita est, inventus est innocens, qui
fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur, quoniam illa quæ
contra eum dicta sunt, non sub illa, qua decuit, districtione
quaesita sunt: & gesta, quæ exinde apud fraternitatem ve-
stram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque
ad abolitionem ejus probantur posse sufficere: non levis
res agit, ut incaute vel in transcurso debeat diffiniri.
Nam grave est satis, & indecens, ut in re dubia, certa
dicatur sententia. Et hæc quidem gesta esse poterant ad
diffiniendum idonea, si accusati ea confessio sequeretur, si
tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occul-
tis eliceret, & non afflictio vehemens extorqueret, quæ
frequenter hoc agit, ut noxios se fateri etiam cogantur, in-
noxij. Nam postquam præfatus episcopus, ut dicitur cru-
ciani custodia, cremantique fame se alleit: scire debetis, si
vita est, utrum noceat, si sic fuerit extorta confessio. Nun-
quid quando sententiam tales causæ suscipiunt, & ad se-
dem Apostolicam appellatur, non & persona, quæ judi-
catur, præfens est, ut districtissime, atque ab omni latere,
veritas requiratur: ut tunc, si debeat necne manere senten-
tia, decernatur? Necnon & si prædictus episcopus ad se-
dem Apostolicam appellare voluerit, causa ipsius interius,
& cum omni est diligentia perscrutanda, & ideo postquam
persona absens est, & gesta, quæ ad nos transmissistis,
nobis, sicut præfati sumus, idoneè satisfecisse non viden-
tur: temere aliquid de episcopi persona decernere, nec de-
bemus, nec possumus: ne, quod absit, reprehensibiles in-
veniamur in nostris, quibus aliorum jure competit retra-
ctare sententias.

Reg. lib. 2.
ep. 11.

Reg. lib. 2.
ep. 30.

Reg. lib. 11.
ep. 30.

Item Joanni defensori post aliqua: Quia, inquit, Stepha-
nus episcopus in odio suo quædam facta, se falsis de capi-
tulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed
injuste se asserit condemnatum, diligenter querendum
est, primo si iudicium ordinabiliter est habitum, si alij ac-
cusatores, alij testes fuerint. Deinde causarum qualitas
est examinanda, si digna exilio, vel depositione fuit: aut
si eo præfente, qui accusatus est, sub iurejurando contra
eum testimonium dictum est: si scriptis actum est, si ipse
licentiam respondendi & defendendi se habuit. Sed & de
personis accusantium, ac testificantium subtiliter quæren-
dum est, cujus vitæ, cujus conditionis, cujusque opinio-
nis, aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra præfa-
tum episcopum inimicitias habuissent: & utrum testimo-
nium ex auditu dixerunt, aut certe se scire specialiter te-

stati sunt: si scriptis iudicatum est, & partibus presentibus
sententia recitata est. Quod si forte hæc solemniter actæ
non sunt, neque causa probata est, quæ exilio, vel depo-
sitione digna sit: in ecclesiam suam modis omnibus revo-
cetur.

XXIX.

Auctoritatem quorumlibet summorum Pontificum Gre-
gorius auctoritatis suæ magnitudine nullo modo minue-
bat, quin potius multipliciter roborabat. Et quamvis in-
ter culpabiles auctoritatem sui prioratus agnosceret, tamen
inter insolentes episcopos, se præbebat prolixius aequali.
Quapropter Joanni, Syracusano episcopo inter cætera scri-
bens ait: Quod primas Bizacenus à suis episcopis impe-
tuit, se sedi Apostolicæ dicit subijci: si qua culpa in epi-
scopis invenitur, nescio quis ei episcopus subjectus non-
fit. Cum vero culpa non exigit, omnes episcopi secundum
rationem humilitatis aequales sumus, & cætera. Item in
libro regulæ pastoralis: Liqueat, inquit, quod omnes ho-
mines natura aequales genuit: sed variante meritum ordi-
ne, alios alius culpa postponit. Ipsa autem diversitas, quæ
accessit ex vitio, divino iudicio dispensatur: ut, quæ
omnis homo aequè stare non valet, alter regatur ab altero.
Unde cuncti, qui præfati, non in se debent potestatem or-
dinis, sed aequalitatem pensare conditionis, nec præfesse
se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim pa-
tres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse
se memorantur. Et cum Noë Dominus, filisque ejus be-
nediceret, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replere
te terram: protinus adiunxit: Et terror vester, ac tremor
sit super cuncta animalia terræ. Quorum terror, ac tre-
mor, quia esse super animalia terra præcipitur, profectus
super homines esse prohibetur. Homo quippe brutis ani-
malibus, non autem hominibus cæteris natura prælati est:
& idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab homini-
bus timeatur. Quia contra naturam superbiere est, & aequa-
li velle timeri: & tamen necesse est, ut rectores à subditis
timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehende-
dunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, quæ
divina iudicia non formidant. Nequam tamen præpo-
siti ex hoc quaestio timore superbiant, in quo non sum-
gloriam, sed subjectorum iustitiam quaerunt. In eo enim,
quod metum sibi à perversè viventibus exigunt, quasi non-
hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex
qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formi-
dini jacere sublati. Sed plerumque rector: eo ipso, quo
ceteris præminet, elatione cogitationis intumescit. Et
dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter
iussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta
sunt, laudibus effertur, male gestis autem nulla auctorita-
te contradicunt: dum plerumque laudant etiam, quæ te-
probare debuerant, seductus ab his, quæ infra suppetunt,
super se animus tollitur: & dum fors immenso favore
circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus sui,
in voces se spargit alienas: talemque se credit, qualem foris
audit, non qualem intus discernere debuit. Subjectos de-
spicit, eosque aequales sibi naturæ ordine non agnoscit: &
quos forte potestatis ex celsent, transcendisse se etiam vitæ
meritis credit. Cunctis se æstimat amplius sapere, quibus-
se videt amplius posse. In quadam quippe se constituit
culmine apud semetipsum: & qui aequa cæteris naturæ con-
ditione constringitur, ex aequo cæteros respicere dedi-
gnatur: sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de
quo scriptum est: Omne sublimè videt, & ipse est rex
super universos filios superbiæ. Qui singulari culmen
appetens, & sociale angelorum vitam despiciens, ait:
Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimi.
Miro ergo iudicio intus fovam dejectionis inventi,
dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostata: qui-
pe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse si-
milis designatur. Sic Saul post humi itatis meritum, in-
tumorem superbiæ, culmine potestatis, excrevit. Per hu-
militatem quippe prælati est, & per superbiæm reproba-
tus, Domino attestante, qui ait: Nonne, cum esses parvu-
lus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?
Parvulum te prius in suis oculis viderat, sed fultus tem-
porali potentia jam se parvulum non videbat. Cæterorum
namque comparationi se præferens, quia plus cunctis pote-
rat, magnum se præ omnibus æstimabat. Miro autem mo-
do, cum apud se parvulus, apud Deum magnus: cum ve-
ro apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit.
Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus in-
flatur, in luxum superbiæ ipso potentia fastigio lenocinan-
te corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, quæ
& tenere illam noverit, & impugnet. Bene hanc regit,
qui scit per illam super culpas erigi, scit & cum illa cete-
ris aequalitate componi. Humana etenim mens plerumque
extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur: quanto ma-
gis in altum se erigit, cum se etiam potestas ei adiungit.
Quam tamen potestatem rectè dispensat, qui sollicitè no-
verit, & assumeret illa, quod adjuvat: & expugnet,
quod tentat: & aequalem se cum illa cæteris cernere, & ta-
men se peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hanc di-
scritionem plenus agnoscimus, si pastoris primi exem-

Pastor. par.
2. c. 6.

Gen. 9. 4

Iob. 41. 4

Ej. 41. 5. c

1. Reg. 15. d

At. 10. d
At. 5. d

pla cernamus. Petrus namque, auctore Deo, sancte Dei
Ecclesie principatum tenens, à bene agente Cornelio, &
sele ei humiliter profertem immoderatus venerari recu-
savit. Seq. illi similem recognovit, dicens: Surge, ne fece-
ris: Ego ipse homo sum. Sed cum Anania, & Sapphi-
ra culpam reperit, mox quanta potentia super ceteros ex-
crevit, ostendit. Verbo namque eorum vitam percudit,
quam spiritu percutante deprehendit: & summum se
intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod, honore sibi
vehementer impensio, coram bene agentibus fratribus non
agnovit. Illic quippe communionem equalitatis meruit
sanctas actionis: hic zelus ultionis ius operuit potestatis.
Et paulo post: Sed cum delinquentes subditos prepositi
corrigunt, restat, necesse est ut solliciti attendant, quatenus
per disciplinam debitum culpam agnoscat: iure potestatis fe-
riant, sed per humilitatis custodiam aequales se ipsis fratri-
bus, qui corriguntur, agnoscat: & quamvis plerumque etiam
dignum est, ut eisdem, quos corrigimus, tacta nobis co-
mparatione preferamus. Illorum namque per nos vicia di-
sciplina vigore feriuntur: in his vero, quæ ipsi committi-
mus, ne verbi quidem ab aliquo invectione laceamur.
Tanto ergo apud Deum obligatio esse fumus, quanto apud
homines multè peccamus, & reliqua.

XXX.
Reg. lib. 9.
ep. 32.

Hac Gregorius aequalitate servata, Romano defensori
Sicilie scribit, dicens: Pervenit ad nos, quod si quis con-
tra quoslibet clericos causam habeat: despectis eorum
episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi.
Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac
tibi auctoritate precipimus, ut hoc denuo facere non præ-
sumas: sed si quis contra quemlibet clericum causam ha-
buerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut
certe ab ipso iudices deputentur. Aut si ob hoc fortasse ad
arbitros eundem est, partes ad eligendum iudicem ab ipso
executio deputata compellat. Si quis vero, vel clericus,
vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te in-
terponere debes: ut inter eos aut ipse cognoscat, aut certe
te, admonente, sibi iudices eligant. Nam si sua unicuique
episcopo iudicium non servatur, quid aliud agitur, nisi, ut
per quos ecclesiasticus custoditi ordo debuerat, confun-
datur?

XXXI.
Reg. lib. 9.
ep. 66.

Sicut convictum de crimine sine vindicta canonica Gre-
gorius neminem reliquebat: sic, nimirum fallarium delato-
rem regulari tramite puntebat. Unde Anchemio subdia-
cono scribens, ait: Cum fortius punienda sint crimina, quæ
inforibus, & maxime facis ordinibus ingeruntur, quam
illis cu libiles omnes, qui in causa Ioannis diaconi refe-
ditis, attendite, ut Hilarium criminatorem eius nulla ex
dimititione vestra pena veniens castigat. Nec illud ad
excusationem vestram esse credetis idoneum, quod vobis
quasi iudicare volentibus, solus frater & coepiscopus no-
ster Paschasius dicitur ditulisse. Nam si zelus in vobis
recitandis viguisset, facilius uni à multis rationabiliter
suaderi, quam multi ab uno poterant sine causa differri.
Quia ergo tanta nequitia malum sine digna non debet
ultione transire: supra scriptum fratrem nostrum Pascha-
sium volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius sub-
diaconi, quo indignus fungitur, prius episcopus, atque
verberibus publice castigatum faciat in exilium depor-
tari: ut unius pena multorum posset esse correctio. Cuius
si forte lenitatem diaconi sui adhuc opinio lacerata non
commovet, & in hoc, quod non credimus, torpens ex-
titerit, experientia tua hæc, quæ diximus, faciat, & de
illis nobis neglectu remanciat.

XXXII.
Reg. lib.
ep. 33.

Idcirco Gregorius non probantem quod objecerat, sub-
diaconum officio jubet privati: quia iuxta canonicas pa-
trum sententias, qui calumniam illatam non probat, pœ-
nam debet incurere, quam si probasset, reus utique susti-
neret. Ac per hoc, quia subdiaconus crimen diacono pro-
bare non potuit, quoniam impositionem manus, qua care-
re potuisset, non habuit: non sacerdotio, sed officio caruit:
& tanquam revera infamis meruit verberibus castigari.
Nam cum tribus testibus velati laico crimen quodlibet
approbatur, non est mirum, quod obicit, dum pio-
bare non sufficit, si corporali infamia, quemadmodum la-
icis, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset
diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ ple-
nitudine caruisse.

Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo
pretenbat, etiam si accusatus, cum accusatore suo redit-
set in gratiam. Quapropter universis episcopis Corinthi
scribens, ait: Deliderij nostri est ad concordiam redigere
discordes, & unitos esse in gratia eos, quos divisos ab alie-
nata dilectione voluntatis facit esse diversitas. Scripta
igitur fraternitatis vestre relegendis agnovimus, quod ij,
quos contra Adrianum fratrem, & coepiscopum nostrum
aliqua dixerant, modo cum eodem episcopo in amicitiam
convenissent: & magna nobis ad præsens facta est de eorum
unitate lætitia. Sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscussa
remanere non patimur, sedis nostre diaconum ad ea inve-
stiganda dirigimus: quia nuntii nos facinorosi qualitas ve-
hementer impellit, ut ea, quæ ad vivimus, dissimulare nul-
latenus debeamus, præsertim cum accusatores, & accusa-
S. Greg. Tom. I.

A cum inter se fecisse gratiam indicastis. Hoc nobis necesse
est subtiliter perscrutari, ne fortasse eorum sit comparata
concordia: quæ si, quod ablit, non ex charitate, sed ex
præmio facta cõsisterit, majori hoc emendatione plecten-
dum est. Nam nos, qui canonicè, revelante Deo mala,
si quidem vera sunt, refecere: præcedentia festinamus, com-
millam postmodum culpa sine vindicta nulla ratione di-
mittimus.

Reg. lib. 4. ep.
10.

Item Joanni, episcopo Corinthiorum post aliqua: Pau-
lum, inquit, diaconum, latorem præsentium, quamvis cul-
pa sua vehementer confundat atque redarguat, quod de-
ceptus promissione, ab accusatione nuper depositi quon-
dam episcopi sui delibit, & cupiditatis studio filere con-
tra animam suam potius, quam prodere vera conscientia:
men, quia plus nos esse convenit pios, quam districtos,
hanc ei culpam ignoscimus, atque cum in ordine loco-
que suo recipiendum ceasemus. Nam ei à rem pore pro-
latæ sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad
vindictam huius culpe posse sufficere. Euphe nimum vero,
atque Thomam, qui pro deserenda accusatione sacros-
ordines acceperunt, eisdem ordinibus privatos esse, at-
que ita sicuti sunt depositi, volumus permanere: nec
umquam eos sub qualibet excusationis specie in sacros-
ordines revocari decernimus. Nam nimis indignum, & ce
contra ecclesiasticæ regulam discipline est, ut honore,
quem non ex meritis, sed pro scelestis præmio percipere,
fungantur: quia tamen plus misericordiam, quam in districta
nos convenit operam dare iustitiam, eosdem Euphemium,
atque Thomam in ordinem locumque tantummodo, un-
de ad sacros ordines promoti fuerant, volumus revocari,
& cunctis diebus vitæ suæ eorundem locorum continen-
tiam sicut consueverant, antè percipiunt. Clematium vero
lectorem similiter benignitatis intuitu in ordinem locum-
que sunt revocandum esse constituo. Quibus etiam
omnibus, idest Paulo diacono, Euphemio, Thomæ, at-
que Clematio commoda sua secundum locum, & ordi-
nem, in quo quisque eorum est, sicut solitus erat acci-
pere, à præsentis indictione fraternitatis vestra sine ali-
qua studeat immiutione præbere.

Contucta clericorum stipendia nullis quacumlibet agri-
tudinum occasione misericordissimus pater Gregorius
rerahebat. Unde Candido, episcopo Urbis veteris, feri-
bens, ait: Cum percussio corporalis, utrum pro purga-
tione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium igno-
ratur, non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nosse
culpe, quod ablit, offensâ respiciat. Et quia præsentium
lato Calumniosus pro hac percussione, quam sustinet, cõ-
sueti sibi commoda ab ecclesia vestra aliter denegari: id-
circo fraternitatem tuam præsentibus hortamur episcopis,
quatenus nihil eum ad percipiendi, quæ consueti sunt,
hæc argitudo debeat impedire: quia diversis in Ecclesia
militantibus, varia, sicut nosti, sepe contingit infirmitas.
Et si hoc fuerit exemplo deterriti, nullus de cetero, qui
Ecclesiam militet, poterit inveniri: sed secundum loci ejus-
ordinem, quæque ei, si sanus esset, poterant ministrari,
de ipsa exiguitate, quæ ecclesiam potest accidere, frater-
nitas tua divini contemplatione iudicij ægrotanti præbere
non desinat.

XXXIII.
Reg. lib. 2.
ep. 5.

D Episcoporum venerabilium factis propriis clericis spon-
siones Gregorius Apostolicæ sedis auctoritatibus roborat.
Unde Joanni Panormitano episcopo scribit, dicens:
Implenda semper sunt postulantium desideria, quoties il-
la postulant, quæ à ratione non deviant. Et ideo, quia
quædam capitula, quæ servaturum te clericis tuis peten-
tibus promissisti, nostra ab eis postulantur auctoritate firma-
ri. Fraternitatem tuam his hortamur assatibus, ut ea, quæ
præsentia scripta continent, sine aliqua debeat refraga-
tione servare. Primum, ut de redditibus ecclesiæ quartam
in integro portionem ecclesiæ tuæ clericis secundum me-
ritum, vel officium sive laborem suum, ut ipse unicuique
dare prospexeris, sine aliqua debeas præbere tarditæ. De
hoc vero, quod ex fidelium oblatione accesserit, id est quar-
tam partem in solidis, vel cellario eis iuxta pristinam
consuetudinem dare non differas. Reliqua autem omnia
mobilia in tua retineas potestate: immobilia cuncta eccle-
siasticis redditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate
clericorum tuorum usus, Deo largiente proficiant.
Tabularium autem tua cum consensu seniorum & cleri-
memineris ordinandum, qui annis singulis ad imputandam
fraudis suspicionem solemniter suas debeat rationes ex-
ponere. Vindemiarum vero tempore idem clerus emendi
vinum de possessionibus ecclesiæ tuæ ad iusta pretia, in-
quantum vendendum est, remedium consequatur. Nam
satis contra rationem est, quod potest extraneis venun-
dari, clericis, dato pretio, denegetur. Possessiones igitur,
vel si qua sunt alia ecclesiastico iuri competentia, & ab
extraneis indebitè detinentur, cum omni studio servata
civilitate in ius ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligente
in aliquo videri non valeas. Si quid verò de quocumque
clerico ad aures tuas pervenerit, quod te iuste possit of-
fendere: facile non credas, nec ad vindictam te res accen-
dar incognita, sed præsentibus ecclesiæ tuæ senioribus di-

XXXIV.
Reg. lib. 11.
ep. 49.

E

»ligenter est veritas perferenda, & tunc si qualitas rei
»populorum, canonica distractio culpas feriat delinquen-
»tis. Haec itaque omnia sic follicite, ac manifeste studij tui
»sist custodire, quatenus nec tu promissionis tuae videaris
»immemor extitisse, nec illi iustitiam contra te occasionem
»invenire valeant murmuriandi. Item Maximiano, Syra-
»culano episcopo, post pauca: Cognovimus de redditibus
»ecclesiae noviter acquisitis canoniceam dispositionem quat-
»starum minime provenire: sed episcopos locorum tantum-
»modo distribuere quartam antiquorum reddituum, nunc
»vero quasita suis usibus retinere. Quamobrem pravam sub-
»introducendam consuetudinem fraternitas tua vivaciter e-
»mendare festinet: ut si de praeteritis redditibus, si de his,
»qua noviter obvenere, vel obvenientibus quarta secundum
»distributionem canoniceam dispendatur. Incongruum nam-
»que est unam eandem ecclesiae substantiam duplici quo-
»dam modo iure censeri, id est usurpationis, & canonum.

XXXV.
Reg. lib. 2.
ep. 26.

Ab aliis episcopis communionem privatos Gregorius com-
»munioni pristinae reformabat. Quapropter Magno presby-
»tero Mediolanensi ecclesiae scribens, ait: Sicut, exigente
»culpa, digne quis ad sacramento communionis abigitur, ita
»infontibus nullo modo talis irrogari debet vindicta. Com-
»perimus siquidem, quod Laurentius quondam frater &
»coepiscopus noster nullis te culpis extantibus communi-
»one privaverit: deoq; huius praecipi nostri auctoritate mu-
»nitus, officium tuum securus perage, & communionem
»sine aliqua sume formidine.

XXXVI.
Reg. lib. 5.
ep. 15.

Purgantes se à crimine cujuslibet haeresis Gregorius non
»solum recipiebat, immo etiam catholicos declarabat. Unde
»Joanni Constantiopolitano Episcopo scribit, dicens:
»Sicut haereticorum pravitas zelo rectae fidei comprimen-
»da, ita verae confessionis est integritas complectenda. Nam
»si credi fideliter confitenti despicitur, confectorum in dubiis
»fides adducitur, atque errores ex incauta distractione mor-
»tiferi generantur: & hinc non solum errantes oves ad cau-
»las minime dominicas revocantur, sed etiam intus posita
»ferinis dentibus lanianda crudeliter exponuntur. Hoc er-
»ro subtiliter, frater charissime, perpendamus, sub praetex-
»tu haeresis affligi quempiam veteratit profitemtem fidem
»catholicam non sinamus, ne, quod abest, haeresim fieri sub
»emendationis magis specie permittamus. Valde autem
»irriti sumus, cur in causa fidei iudices contra Joannem
»Chalcedonensis ecclesiae presbyterum à vobis fuerant de-
»putati, negligentes veritatem opinionis crediderunt, & cre-
»dere districte profitemti noluerunt: maxime cum ac cusato-
»res ipsius Marcionistarum, quam memorabat, haeresim,
»unde eum reum molebantur effecere, interrogati, quae ef-
»ferret, nescire se manifesta professione responderint. Ex qua
»re evidenter agnoscitur, quia personam ipsius sine Dei re-
»spectu non iuste, sed contra animas suas sola gravare vo-
»luerunt tantummodo voluerunt. Nos itaque, facto con-
»silio, sicut gestorum apud nos habitum tenor ostendit, cun-
»cta, quae erant necessaria, subtiliter perferunt, ac tra-
»ctantes, quoniam in nullo antedictum presbyterum reum
»invenire potuimus, praecipue, quia libellus, quem delega-
»tis à vobis iudicibus obtulit, recte fidei per omnia sincerit-
»tati concordat: ea propter eorundem iudicum reprobandes
»sententiam, nostra cum distinctione catholicam, & ab om-
»ni haeretico crimine liberum esse, Christi Dei Redem-
»ptoris nostri misericordia, & gratia revelante, denun-
»tiavimus. Item Mauricio Imperatori post pauca: Rele-
»ctis in concilio, quae contra Joannem ecclesiae Chalcedo-
»nensis presbyterum acta sunt, simul & serie iudicatis, ma-
»jorem illum injuliam sustinuisse cognovimus, quippe
»quem clamantem se atque monitorem esse catholicum,
»non reatus culpa, sed diu accusatio incerta contrivit, in-
»tantum, quia accusatores ipsius, Marcionistarum, quam
»memorabant, haeresim nescire se aperta responsione pro-
»fessi sunt: & quilibet in ipso iudicij fuerant limine repel-
»lendi, in accusatione ejus incerti permanere permisi sunt.
»Sed, nescita cum saltem lacere potuisset opinio, libellum
»fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectae pro-
»fessorem studuit & sequacem. Sed hunc à sanctissimo Joan-
»ne fratre, & coepiscopo nostro iudices deputati, injuste,
»ac irrationabiliter negligentes, dum in ejus se nisi sunt oc-
»cupare gravamine, se potius reprehensibiles ostenderunt.
»Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem fidelibus
»non habere.

Reg. l. 5.
ep. 16.

*al. pertrivit

Reg. l. 5. ep.
ep. 14.

Item Narfi Comiti de eodem post alia: De Joanne ve-
»stro presbytero cognoscite, quia illius causa per synodum
»decisa est: in qua aperte cognovi, quia ejus adversarij eum
»facere haereticum voluerunt, & diu conati sunt, sed mini-
»me poterunt. Item Athanasio presbytero de Icaria: Si-
»cut de eis, quos ab unitate Ecclesiae haereticae pravitate er-
»ror abscedit, affligimur, & dolemus: ita his, quos intra fi-
»num suum catholicae fidei professio continet, congaudemus
»& ut pastorali sollicitudine illorum nos oportet impietatis
»obviare, sic pijs eorum professionibus congruit favorem im-
»pendere: & sincera esse, quae sapimus, declarare. Atque ideo
»dum tibi Athanasio presbytero monasterij sancti Milae, cui
»est vocabulum Tannaco, quod in Lycania est provincia
»constitutum, contraria integre fidei orta suspicio est, ut

Reg. lib. 5.
ep. 64.

A professionis tuae potuisset integritas apparere ad Apostolicae
»sedem, cui praesidemus, elegiti recurere, alterens etiam te
»corporaliter verberatum aliqua iniuste, ac violenter fecit
»se. Et quamquam ea, quae vi impulsione sunt, canonum
»minime censura recipiat, & iure habeantur infirma, quia
»ipse ea dissolvit, qui injustum fateri compellit, sed magis
»illa est suscipienda, & amplectenda confessio, quae spon-
»tanea monstratur voluntate procedere, sicut apud nos se-
»cisse dinoscitur: nequid tamen nobis ambiguum potuisset
»existere, sanctissimo Joanni quondam fratri nostro Con-
»stantiopolitanae civitatis antistite de te praevimus scri-
»bendum, ut suis nos, quid actum esset, epistolis informaret.
»Quia saepe à nobis admonitus referens innotuit, quemdam
»codicem apud te fuisse inventum, quo plura contineban-
»tur haeretica: & ob hoc adversus dilectionem tuam fuisse
»commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione
»transmittere, priores ejus partes sollicita lectione percui-
»rimus: & quoniam manifesta in eo haereticae pravitate ve-
»nera reperimus, ne denuo debuisset legi, vetuimus. Sed
»quia hunc te simpliciter legisse testatus es, ad amputandam
»ambiguae suspensionis materiam, libellum nobis manu tua
»portextisti perscriptum, in quo fidem tuam exponens, om-
»nes generaliter haereses, vel quidquid adversus catholicae
»professionis integritatem est aperte sine condemnatis: & ce-
»cuncta, quae sancta quatuor universales synodi recipiunt,
»te semper recipiunt, ac recipere, & quae condemnaverunt,
»condemnasse condemnareque professus es. Eam quoque sy-
»nodum, quae Imperatoris Iustiniani temporibus de tribus
»capitulis facta est, te & suscipere & custodire promissisti:
»& prohibuit à nobis codicem ipsum legere, in quo pesti-
»fera virus fraudis innexum est, libentissime concessisti:
»reprobans etiam atque condemnans omnia, quae con-
»tra catholicam fidei integritatem in eo dicta, vel latente
»inferta sunt, nec eum te legere denuo promissisti: Hac ra-
»tione permoti, postquam etiam exprobrata est à te libelli pa-
»gina, & fides tua nobis catholica, Deo custodiende, percla-
»uit, ab omni te haereticae perveritatis macula juxta pro-
»fessionem tuam liberum esse decernimus, atque catholicum,
»atque sincere in omnibus fidei professorem, ac sequacem
»Jesu Christi Salvatoris gratia clarissime pronunciamus:
»liberam quoque tribuendo licentiam ad titum monasterium
»in tuo te loco, vel ordine nihilominus remeare.

Schismaticos ad recipiendam satisfactionem venire Gre-
»gorius invitabat: quibus etiam, si nullam ad unitatem
»ecclesiae redire voluissent, nullam se facturum violentiam
»promittebat. Unde Petro & Prudentio, episcopis de Ithia
»scribens, ait: Deus, qui latratum in unitate fidelium, & re-
»velat quatenus veritatem, cordi vestro dilectissimi
»fratres, aperiat quanto vos desiderio in gremio cupimus
»sanctae universalis Ecclesiae contineri, & in ejus manere uni-
»tate concordare. Quod fore non dubito, si abjecto conten-
»tionis stimulo, satisfieri vobis veteratit de his de quibus est
»dubitas, intendatis. Remaneat autem Cassioi notarij mei,
»edoctus relatione sum, fratricitatem vestram ad me habere
»re desiderium veniendi, si promissum fuerit, quia nullam
»molestiam sustinebit. Hoc ego cognoscens, & opto, & suc-
»census ardore charitatis, invito, ut ad me veniendi debeat
»tis laborem assumere: quatenus, pariter conferentes, quae
»vera, & redemptori nostro sunt placita, & communiter
»loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego vero divinae
»protectionis gratia suffragante satisfacere vobis de quibus
»dubitatis paratus sum, & confido de omnipotentis Dei nostri
»clementia, quia ita vobis satisfactio mea interius inhaere-
»bit, ut nihil charitati vestrae de cetero possit ambiguum
»remanere. Nam illa, quae sanctissimi quatuor synodi sa-
»puerunt, atque diffinuerunt, sicuti praedecessor noster Leo
»sanctissimus Papa, ita ea & nos sapimus sequimur, ac tene-
»mus: nec ab earum fide aliquo modo dissentimus. Sed
»quia plus persona praesens, quam epistola satisfacit, hor-
»tor, dilectissimi fratres, ut ad me venire, sicut praefatus sum,
»debeat, dummodo ratione percepta, à concordia sanctae
»universalis Ecclesiae dissentio vos nulla dislocet. Hoc ta-
»men certa sit vestra charitas, quia vos, & cum affectu, quo
»deceat, suscipiam, & cum gratia relaxabo: nec aliquam vos
»vel quoscumque alios, qui pro hac ad me causa venire vo-
»luerint, afflictionem, vel molestiam sustinere permitto: sed
»seu ad contentiendum mihi cor vestrum misericordia divi-
»na compunxerit, si, quod abest, in ea vos durare dissolutione
»contigerit, ad propria vos remeare, quando volueritis, juxta
»promissionem meam, sine lasione, vel molestia relaxare
»curabimus.

XXXVII.

Reg. lib. 4.
ep. 9.

*al. habue-
runt

XXXVIII.

Severum, Aquileiensem episcopum, capti totius schi-
»smatis existentem, Romam venire compellit, dicens: Sicut
»gradientem per devia, carpentem denuo rectum tramitem,
»tota Dominus aviditate complectitur: ita demum de dese-
»rente cognitam veritatis viam, majori maiore, quam qui
»dio, quo de convertente laetatus fuerat, contristatur: quia
»minoris excessus est veritatem non cognoscere, quam in
»eandem agnita non manere: aliudque est, quod ab errante
»committitur, aliud, quod per scientiam pertrahitur. Et
»nos siquidem, quantum incorporatum te jam pridem fuisse
»in unitate ecclesiae, gavisi fueramus, abundantius nunc dis-

«sociatum à catholica societate confunditur. Pro qua re
 «imminente larore presentium iuxta Christianissimi & fe-
 «rensimiter domini iustionem, ad beati Petri Apostoli
 «limina cum tuis sequacibus venire te volumus: ut auctore
 «Deo, aggregata synodo, de ea, quæ inter vos vertitur, du-
 «bierat, quod iustum fuerit, iudicaret. At Severus Aposto-
 «lica simul, Imperialique iustione coactus imminente Smarag-
 «do Exarcho, simulque Antonio Ecclesiæ Romanæ defensore
 «Ravennam perducitur. Ubi veritus cum Gregorio syno-
 «dalem subire consilium, ad unitatem sanctæ universalis
 «Ecclesiæ, mediante Joanne Ravennati Pontifice, remeavit.
 «Sed cum post anni spatium ad propria rediisset, ab aliis
 «schismaticis persuasus, non solum ad pristinum vomitum
 «rediit, verum etiam Mauricij Deo semper adversi iustione
 «furrepta, qua iubebatur, ut schismatici redire ad unitatem
 «Ecclesiæ minime cogenterentur, reliquis Episcopis Ecclesiæ se
 «jungentibus, maximas seditiones consabat. Quapropter
 «Gregorius neminem iam reverentem sine cautione jurato-
 «ria penitus suscipere satagebat. Quæ præstita huiusmodi
 «litteris eidem patrio Exarcho commendabatur: Firminus
 «frater & coepiscopus noster, Trigeftinæ antistes Ecclesiæ,
 «ante adventum vestræ excellentiæ salubri consilio ab schif-
 «mate, cui inhaeretur, respiciens, atque ad unitatem matris
 «Ecclesiæ rediens, nostris est epistolis confirmatus, quatenus
 «in veræ, quam agnoverat, fidei matris Ecclesiæ, fortitudine
 «animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito, Severus
 «Gradensis episcopus ejusdem caput schismatici eum diver-
 «sis primum cepit, si posset, fusionibus à bono revocare
 «proposito. Quod dum perficere, auctore Deo, minime
 «valuisse, seditionem illi suorum civium excitare non ti-
 «muit. Quanta vero prædictus frater & coepiscopus no-
 «ster Firminus ex eadem immisione pertulerit, plenus illic
 «ac verius è vicino poteris agnosce. Directis itaque ex-
 «cellentiæ vestræ iustionibus, quibus in Istriae partibus locum
 «vestrum agere, Deo auctore, noscuntur distractus jubetore,
 «quatenus, & sepe dictum fratrem nostrum ab illatis de-
 «beant defendere molestiis, & quietem illius multis ad imi-
 «tandum profuturam, modis omnibus procurare: ut hæc ve-
 «stra provisio, & conversorum sit optata securitas, & occa-
 «sio oborta sequentium. Denique Severus, quia ad unita-
 «tem sanctæ universalis Ecclesiæ redire non meruit, ad scin-
 «dendam quoque suæ ipsius dioceseos unitatem, Romanum
 «Pontificem sua vecordia suscitavit: adeo ut ab ipso illius
 «obitus tempore, Aquileiensis diocesis in duos metropoli-
 «tanos, catholicorum videlicet, schismaticorumque divisa
 «sit: neque potuit postmodum, licet omnes generaliter ad
 «unitatem de schismate repederent, ad pristina conjun-
 «ctionis unionem usque hæctenus reformari.

Reg. lib. II. ep. 40.

XXXIX. Reg. I. 9. ep. 41.

Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quarta-
 tum subsidia Gregorius minuebat: ita nulli Pontificum
 tum agnitudine qualibet succedendum fore docebat. Unde
 Anatolio, Constantinopolitano subdiacono referens:
 «ait. Scripsit mihi dilectio tua, piissimum Dominum nostrum
 «reverendissimo fratri meo prima Justiniana episcopo pro
 «agnitudine capitis, quam patitur, precipere succedi, ne
 «forte dum episcopi jura eadem civitas non habet, quod ab-
 «sistat, ab hostibus pereat. Et hæc quidem nunquam canones
 «precipiunt, ut pro agnitudine episcopi, episcopo suce-
 «datur, & omnino injustum est, ut si molestia corporis ir-
 «ruit, honore suo privetur agrior, atque hoc per nos
 «fieri nullatenus potest, ne peccati in mea anima ex eius de-
 «positione veniat. Sed suggerendum est, ut si is, qui est in re-
 «gimine, agrotat, dispensator illi talis requiratur, qui pos-
 «sit ejus curam omnem agere, & locum illius in regimine
 «ecclesiæ, ipso non deposito, ac in custodia civitatis imple-
 «re: ut neque Deus omnipotens offendatur, neque civitas
 «inveniantur esse neglecta. Si vero idem reverendissimus Jo-
 «annes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatu ho-
 «nore debeat vacare, eo petitionem dante scripto, conce-
 «dendum est. Aliter autem nos id facere pro omnipotentis
 «Dei timore omni modo non valeamus. Quod si hoc pe-
 «tere ille noluert, quod piissimo Imperatori complacet,
 «quidquid jubet facere, in ejus est potestate: sicut novit, ip-
 «se provideat: nos tantummodo in depositionem insonis
 «non faciat permiserit. Quod verò ipse fecerit, si canoni-
 «cum est, sequimur: si vero canonicum non est, in quantum
 «sine peccato nostro valemus, portamus. Pontificibus volun-
 «tati suis renuntiantibus sedibus successores Gregorius
 «nullo modo denegabat: eosque postmodum de redivitis
 «relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. Unde
 «Matthiano Ravennati episcopo significans, ait: Qualiter
 «ordinati à nobis sacerdotibus, corporis, qua notum est, im-
 «pediente molestia, Anninensis ecclesiæ pastoralis hæctenus
 «sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognovit.
 «Quem dum habitatorum loci illius precibus permoti sæ-
 «pius hortaretur, ut si de eadem capitis, qua detinebatur
 «molestia, melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante
 «Domino, reverteretur ecclesiam, quia datis inducens, in hoc
 «quadrennio expectatur. Quem dum nos clericorum, vel
 «civium illic venientium, nolique precibus arguentium in-
 «stantibus hortaretur, ut si valeret, auxiliante Domino, cum
 «eis remearet: data scriptis supplicatione, nos petiit, ut

Reg. I. 7. ep. 49.

* al. urgen- tium

A quia ab eiusdem Ecclesiæ regimine, vel susceptum officium
 pro eadem, qua detinebatur, molestia aliter nullatenus
 posset, ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Un-
 de quia cunctarum ecclesiarum injuncta nos sollicitudinis
 cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia
 pastoralis illorum precibus, hujusque ex sui impossibilitate
 renunciatione compulsi, visum nobis est eidem Anninensis
 ecclesiæ debere episcopum ordinari: & datis ex more præ-
 ceptis, clerum plebemque ejusdem ecclesiæ non desistimus
 admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem con-
 cordi provisione concurrant.

XI. Reg. lib. II. ep. 7.

Item Etherio episcopo: Quamvis triste nobis sit val-
 de, quod loquimur, atque fraterna nos potius compassione
 urgeat, quam aliquid de auditis diffinire permittat: sus-
 cepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pul-
 sat aculeo, magna nos ecclesiis cura prospicere, & ante
 quam harum possit utilitas deperire, quid fieri debeat,
 Deo auctore, disponere. Pervenit igitur ad nos, quendam
 B episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut, quæ men-
 te alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Nece-
 ergo languente pastore, grex, quod absit, infidioris
 dentibus laniandus exponatur, vel ecclesiæ ipsius utilita-
 tes deperant: cauta nos necesse est provisione tractate.
 Et ideo quia vivente episcopo, quem ab officio suo necesse
 cessitas infirmitatis, non crimen abducat, alium loco ejus-
 reculante eo, nulla finit ratio ordinari: si intervalla
 agnitudinis habere est solitus, ipse data petitione, nec se-
 ulterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad
 alia officia, subverrente infirmitate, posse fateatur assu-
 gere, & alium loco suo ex parte ordinandum. Quo facto,
 omnium electione solemniter alter, qui dignus fuerit, epi-
 scopus consecratur, sic tamen, ut quousque eundem epi-
 scopum in hoc saculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de
 eadem ecclesia ministrantur. Enimvero, si nullo tempore
 ad sanæ mentis redit officium, persona est fidelis, ac vitæ
 probabilis eligenda, quæ ad regimen ecclesiæ idonea pos-
 sit existeret, atque de animarum utilitate cogitare, inque
 C eos sub disciplinæ vindicta restringere, ecclesiasticarum
 reum curam gerere, & matrum atque efficacem se in
 omnibus exhibere: qui etiam, si episcopo, qui nunc agro-
 tat, superflus extiterit, loco ejus debeat consecrari.

* al. quid

Virginem stupratam Gregorius jubebat uxorem perci-
 pere, aut stupratorem ejus castigatum verberibus in mo-
 nasterio deputare. Unde Felici Sipontino episcopo, scribens,
 dicens: Expectabamus fraternitatem tuam sua aliquos
 ad Deum prædicatione convertere, & male agentes ad re-
 stitutum revocare. Quæ de re nimis contristamur, quia
 è diverso in nepotis tui Felicis pravitate tua eviderent, qui
 talem nutriti, culpa monstrata est. Pervenit itaque ad nos,
 quod supra scriptus Felix Evangelicæ diaconi tui filiam stupro
 deceperit. Quod si verum est, quamvis gravi esset de lege
 pœna plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam
 mollientes, hujusmodi disponendo, præcipimus, ut aut
 quam stupravit, uxorem habeat: aut certe si renuendum
 præverit, distractus, ac corporaliter castigatus, excommu-
 nicatusque in monasterium, in quo penitentiam peragat,
 D retundatur: de quo ei nulla sit egrediendi, sine nostra præ-
 ceptione, licentia.

XII. Reg. lib. II. ep. 42.

Virum sine uxoris propriæ voluntate conversum, etiam
 si fuisset jam tonsuratus, Gregorius uxori reddi jubebat.
 Quapropter Adriano, Panormitano Notario scribens, ait:
 Agathola, latræ presentium, quæstia est, maritum suum
 contra voluntatem suam in monasterio Urbici abbatis esse
 conversum. Quod quia ad ejusdem abbatis culpam, & in-
 vidiam non est dubium pertinere, experientia tua præ-
 cipimus, ut diligenti inquisitione discutat, ne forte cum
 ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit:
 & si hoc repererit, & illum in monasterio permanere pro-
 videat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si ve-
 rò nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen,
 propter quod viro licet uxorem relinquere, prædicta mu-
 lierem commisisse cognoveris, ne illius conversio uxoris
 relictæ in saculo fieri possit perditionis occasio, volumus
 E ut maritum suum illi, etiam si jam tonsuratus est, reddere
 debeas omni excusatione cessante: quia & si mundana lex
 se conjugium, divina lex fieri non permittit. Nam, ex-
 ceptâ fornicationis causâ, virum uxorem relinquere nulla
 ratione concedit: quia postquam copulatione conjugij vi-
 ri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex
 parte converti, & ex parte in saculo remanere.

XIII. Reg. lib. II. ep. 43. Grat. 27. q. 2. c. 21.

Judeorum perfidiam rationibus magis, quam violentiis
 excutere Gregorius decebat. Quapropter Virgilio, &
 Theodoro episcopis Galliarum, post aliqua scribens, ait:
 Plurimi Judicæ religionis viri in hac provincia com-
 nentes, ac subinde in Massilie partibus pro diversis nego-
 tiis ambulantes, ad nostram perducere notitiam, multos co-
 sistentium in illis partibus Judæorum vi magis ad fontem
 baptismatis, quam prædicatione perductos. Nam intentum
 quidem hujusmodi, & laude dignum censeo, & de Do-
 mini nostri descendere dilectione profiteor: sed hanc ean-
 dem intentionem, nisi competens scripturæ sacræ comite-
 F ij

XIII. Reg. lib. I. ep. 45.

»tur effectus, timeo, ne aut mercedis opus exinde non pro-
»veniat, aut juxta aliquid animarum, quas eripi volumus,
»quod ablit: dispendia subsequantur. Dum enim quisquam
»ad baptismatis fontem non praedicationis suavitate, sed
»necessitate pervenit, ad pristinam superstitionem remeans,
»inde deterius moritur, unde renatus esse videbatur. Fra-
»ternitas ergo vestra hujusmodi homines frequenter prædica-
»tione provocet, quatenus mutare veterem magis vitam de-
»doctoris suavitate desiderent. Sic enim & intentio vestra
»recte perficitur, & conversi animus ad priorem denovo vomitum
»non mutatur. Adhibendus ergo illis est sermo, qui &
»errorum in ipsis spinas urete debeat, & prædicando quod
»in his tenebrefcit, illuminet: ut pro his admonitione fre-
»quenti mercedem fraternitatis vestra capiat, & eorum quantos
»Deus donaverit ad regenerationem novæ vitæ perducatur.
»Item Victor episcopo Panormitano: Sicut Judæis non de-
»bet esse licentia quidquam in synagogis suis ultra, quam
»permisum est lege, præsumere, ita in his, quæ eis concessa
»sunt, nullum debent prejudicium sustinere.

XLIV.

»Quemadmodum Judæos violentè baptizari Gregorius
»denegabat, ita Christianos eis quoquo modo subici nullatenus
»permittit. Unde Libertino prætori Siciliæ scribens, ait: Fertur, quod
»Nafas, quidam sceleratissimus Judæorum sub nomine beati
»Eliæ altare puniendæ temeritate construxerit, nullisque illis
»Christianorum ad adorandum sacilega seductione deceptis: sed
»& Christiana, ut dicitur, mancipia comparavit, & suis ea obsequiis, ac
»utilitatibus deputavit. Dum igitur severissime in eum pro tantis
»facinoribus debuisset ulcisci, gloriosus Justinus medicamento
»avaritiæ, ut nobis scriptum est, delinuit, Dei distulit injuriam
»vindicare. Gloria autem vestra hæc omnia districtissime ma-
»nifestum esse reperit, ita districtissime in eundem sceleratum festinet
»vindicare Judæum: quatenus hæc ex causa, & gratiam sibi Dei
»nostri conciliet, & his se posteris pro sua mercede imitandum
»monstrat exemplis. Mancipia autem Christiana, quæcumque eum
»comparasse pariter, ad libertatem juxta legum præcepta sine omni
»ambiguitate perducite: ne, quod ablit, Christiana religio
»Judæis quoque modo subdita polluitur. Item Venantio episcopo
»Lunenfi: Multorum ad nos relatione pervenit, quod Judæi in civitate
»Lunenfi de gentibus in servitium Christianam detineri mancipia.
»Quæ res nobis tantò vili est alpe-rior, quanto à fraternitate tua,
»& patientia operosior. Oportet quippe te, respectu loci tui, atque
»Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem
»superstitioni Judæicæ, ne simplices animæ non tam stationibus quàm
»potestatis jure quodam modo deserviant. Quamobrem hortamur
»fraternitatem tuam, ut secundum pristinam legum tramitem nulli
»Judæo liceat Christianum mancipium in suo retinere dominio: sed si
»qui penes eos inventi fuerint, libertas eis tutioris auxilio ex legum
»sanctione servetur.

Reg. li. ep. 17. v. 2.

Reg. l. 8. ep. 21.

XLV.

»Si quos Christianorum pro longitudine itineris per provincias
»ab Hebræorum servitio per legalem violentiam Gregorius liberare
»non poterat, suis pretiis redimendos esse censebat. Unde Candido
»Presbytero per Gallias scribens: Dominicus, inquit, presentium
»portitor lacrymabiliter nobis innouit, quatuor fratres suos
»de captivitate à Judæis redemptos esse, atque eos tunc
»Narbonæ in eorundem Judæorum servitio detineri. Et quia
»omnino grave executionem tuam scriptis presentibus adhortamur,
»ut cum omni subtilitate, & sollicitudine studeat per-
»secrari: & si re vera ita est, atque manifesta veritate tibi
»constiterit, quia neque ipsi unde se redimant, neque
»supra scriptis portitor habet, eos siudij tui sit redimere,
»sciens, quia quidquid in eis de-deris, tuis sine dubio
»rationibus imputabitur.

Reg. l. 9. ep. 21.

XLVI.

»Judæorum mancipia semel confugentia ad Ecclesiam, nunquam
»quibuslibet stationibus reddi jubebat. Unde Ianuario Catalitano
»episcopo inter cetera scribens, ait: Perverse ad nos, servos ancillæ
»Judæorum fidei causâ ad ecclesiam confugientes, aut in
»fidelibus dominis restitui, aut eorum, non restituantur, pretium
»dari. Hortamur igitur, ut nullatenus tam pravam
»consuetudinem manere permittas: sed cum quilibet
»Judæorum servus ad venerabilia loca fidei causâ confugerit,
»nullatenus eum patiamini præjudicium sustinere: sed, si
»olim Christianus, sive nunc fuerit baptizandus, sine nullo
»pauperum Christianorum damno, religioso ecclesiasticæ pietatis
»patrocino in libertatem modis omnibus defendatur.

Reg. lib. 3. ep. 9.

XLVII.

»Non solum Christiana mancipia Gregorius in libertatem
»pristinam legaliter revocabat, verum etiam pagana ad fidem
»venire volentia, vendi nullo modo permittit. Unde Forrunato,
»Neapolitano episcopo inter cetera scribens, ait: Fraternitatem
»vestram oportet esse sollicitam: ut, si de Judæorum servitio
»non solum Judæus, sed etiam quisquam paganorum fieri
»voluerit Christianus, postquam voluntas ejus fuerit
»patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumeto
»cuiquam Judæorum vendendâ facultas sit: sed is qui ad fidem
»Christianam converteri desiderat, defensione vestra in libertatem
»modis omnibus vindicetur. Hi vero, quos hujusmodi oportet
»servos amittere, ne fortissimè utili-

Reg. lib. 3. ep. 31.

»tates suas irrationabiliter affiment impediti, sollicita vos hoc
»convenit consideratione servare: ut si paganos, quos mercimonij
»causâ de externis finibus emittit, intra tres menses, dum
»emptor, cui vendi debeant, inventi fuerint, ad ecclesiam forte
»contigerit: & velle se fieri, dixerint, Christianos, vel etiam
»extra ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium
»eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post
»præfinitos tres menses, quisquam hujusmodi servorum
»Judæicorum velle suum edixerit, & fieri voluerit
»Christianus, nec aliquis eum postmodum emere, nec dominus
»qualibet occasione specie audeat venundare, sed ad libertatis
»proculdubio præmia perducatur, quia hunc non ad vendendum,
»sed ad serviendum sibi intelligitur reservasse.

XLVIII.

»Pagana mancipia, Judæos videlicet dominos suos ad fidem
»præcedentia, in eorum servitium, etiam si ipsi eos ad Christianitatem
»subsequantur, nullo modo revocant. Unde Joanni Syraculano episcopo,
»Felix, inquit, præfatus est, quod portior quaestus nobis est,
»cum sit de Christianis parentibus natus, à quodam Christiano
»Samaritano, quod dicitur, scelus est, se esse donatum: & dum
»hujusmodi superstitionis homines Christiana quolibet modo
»mancipia possidere, nec ratio legit, nec reverentia religionis
»admittit, se tamen per decem & octo annos in ejus
»assensu servitio permansisse. Sed cognoscens te hoc decessore
»vestro sanctæ memoriæ Maximiano sano zelo, sicut decessit
»facerdotali commoto, de Samaritanis servitio liberavit. Sed
»quia ejusdem Samaritanus post quatuor annos factus dicitur
»Christianus, & supradictum Felicem in ejus servitium, quantum
»ipse dicit, quidam nituntur redigere, sanctitas vestra hæc, quæ
»edoctissimus, diligenter inquirat: & si ita ei esse constiterit,
»eum tueri studeat, & nullo sub qualibet occasione gravari
»permitat: quia dum superstitiosæ sectæ mancipia dominos suos
»ad fidem præcedentia, servitio eorum aperte redigi jura
»prohibent, quanto magis hic de Christianis parentibus natus, &
»factus à parvulo Christianus, hanc non debet quæstionem
»aliquo modo sustinere? Maxime, quia nec patris esse servus
»potius, quem liquet ex prava potius præsumptione potius
»nam posse venientem de legibus sustinere.

Reg. lib. 7. ep. 22.

»Circumcidi saltem paganorum neminem Gregorius permittebat.
»Quamobrem Leoni Catenensi episcopo: Res, inquit, ad nos
»omnino detestabilis, & legibus inimica pervenit: quæ si vera
»est, fraternitatem tuam vehementer accensat: quia eam de
»minoris sollicitudine probat esse culpabilem. Comparemus
»autem quod Samaritanus degentes Cæciliæ pagana mancipia
»emittit atque ea circumcidere ausu temerario præsumpserit.
»Atque ideo necesse est, ut cum omni modo zelum in hæc
»causa sacerdotalem exerceas, & cum omni, hoc, vivacitate,
»ac sollicitudine iudeas persequatur: & si ita repereris,
»mancipia ipsa sine modis libertatem modis omnibus vindica,
»& Ecclesiasticam cæciliæ tuitionem impende, nec quidquam
»dominos eorum de pretio quolibet modo recipere patiaris,
»qui non solum hoc damno multandi, sed etiam alia erunt
»pœna de legibus feriendi.

XLIX. Reg. lib. 5. ep. 32.

»Sane, quia Judæorum perfidia zelum Christianorum datis
»contra se muneribus ludificare solebat: non solum illi penitus
»ab eis capebat, quinimo eorum munera Gregorius execrabilia
»judicabat. Unde Recaredo regi Vvisigothorum post cetera
»scribit, dicens: Præterea indico, quia crevit de vestro opere
»in laudibus Dei hoc, quod dilectissimo filio meo Probino
»presbytero narrate, cognovimus, quia cum vestra excellentia
»constitutionem quandam contra Judæorum perfidiam dedisset,
»ij, de quibus prolata fuerat, rectitudinem vestræ
»mentis inaccessere, pecuniarum summa offerendo, moliti
»sunt. Quam excellentiæ vestra contempsit: & omnipotentis
»Dei placere judicio requirens, auro innocentiam prætulit.
»Quia in re mihi David regis factum ad memoriam venit,
»cui dum concupiscit aqua de cisterna Bertheemica, quæ inter
»hostiles cuneos habebatur, ab obsequentibus militibus
»fuisse oblata propterea dixit: Absit a me, ut sanguinem
»istorum hominum bibam. Quam quia fudit & bibere noluit,
»scriptum est: Libavit eam Domino. Si igitur ab armato rege
»in sacrificium Dei versa est aqua contempta: pensemus
»qualem sacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro
»amore ipsius non aquam, sed aurum accipere contempsit:
»Itaque, fili excellentissime, fidenter dicam, quia libasti aurum
»Domino, quod contra eum habere nullo modo voluisti, &
»cetera.

L. Reg. l. 7. ep. 126.

2. Reg. 23. 6

1. Par. 11. 2

»Hinc est, quod sicut à majoribus traditur, & nos usque
»ad tempora nostra, dum adhuc pubesceremus, oculis nostris
»conspeximus, consuetudo verus obtinuit, ut omnes illius
»superstitionis homines quantumcumque pulcherrima
»mercumonia detulissent, nunquam Pontificum calibus
»aliquis fruerentur, nunquam obtribus Apostolicis potirentur,
»sed extra velum longissimæ porticus, non quidem in
»scamnis, sed in marmoreo pavimento sedentes, suscepta
»pretia numerabant: ne videlicet viderentur aliquid de
»manu pontificis accepisse. Nam reverendæ memoriæ
»Nicolai Pontifex, Arsenium quondam Hortanæ civitatis

LI.

episcopum, Judaicas tunc primum pellicias introducere molientem, adeo averfatus est, ut ei palatium processione veller adinere, nisi superstitioſae gentis velles abjurando, cum sacerdotibus infulis consuetudinaliter procedere studuiffet.

LII. Reg. lib. II. ep. 3.

Antichristi precariores observari debere sabbatum praedicantes, Gregorius taliter refutavit: Pervenit ad me, quosdam perverſi ſpiritus homines prava inter vos aliqua, & ſanctae fidei adverſa ſeminalle, ita ut die ſabbati ali-

Hier. 17. d

quid operari prohiberent. Quos, quid aliud, niſi Antichriſti praedicatoris dixerim? Qui veniens, diem ſabbatum atque Dominicum, ab omni faciet opere cuſtodiri. Quia enim mori ſe ſimul & reſurgere ſimulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum. Et quia judaizat populum compellit, ut exteriorem ritum legis revocet; & ſibi Judaeorum perſidiam ſubdat, coli vult ſabbatum. Hoc enim, quod per Prophetam dicitur: Ne inferaris oevera per portas veſtras die ſabbati: tamdiu teneri poterit, quamdiu legem licuit juxta litteram cuſtodiri. At poſtquam gratia omnipotentis Domini noſtri Ieſu Chriſti apparuit, praecipua legis, quae per figuram dicta ſunt, juxta litteram ſervanda non poſſunt. Nam ſi quis dicit hoc de ſabbato eſſe ſervandum, dicit necelle eſt etiam carnalia facilia perſolvenda: dicit praecipuum quoque de circumſiſione corporis adhuc ulque retinendum. Sed contra ſe, Paulum Apoſtolum audiat dicentem: Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil prodeſt. Nos itaque hoc, quod de ſabbato ſcriptum eſt, ſpiritualiter accipimus, ſpiritualiter retinemus.

Gal. 5. a

Sabbatum autem requies dicitur. Verum autem ſabbatum ipſum Redemptorem noſtrum Ieſum Chriſtum Dominum habemus: & qui lucem fidei cognoviſſet peccata concupiſcentiae ad mentem per oculos traſit, in die ſabbati oevera per portas introduci, ſi in redemptoris noſtri gratia conſtituti, pondera peccati ad animam per ſenſus corporis non ſtrahamus. Nam ille Dominus, ac Redemptor noſter multa in die ſabbati legitur operatus, ita ut Judaeos reprehenderet dicens: Quis veſtrum bovem, aut aſinum ſuum non ſolvit in die ſabbati, & ducit ad aquam? Si ergo ipſa per ſe veritas non cuſtodiri juxta litteram ſabbatum praecipit, quomodo oevera ſabbati ſecundum legis litteram cuſtodiri, cui ſaltem niſi ipſi veniunt contradicitur? Aliud quoque ad me perlatum eſt, vobis a perverſis hominibus eſſe praedicatum, ſicut Dominico die nullas debeat lavari. Et quidem ſi pro ſluxu animi, atque voluptate quis lavari appetit, hoc fieri, nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro neceſſitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptum eſt uippe eſt: Nemo unquam carnem ſuam odio habet, ſed ſeſe vivit, & ſolet eam. Et ruſum ſcriptum eſt: Carnis ſcuram & ſecuritas in concupſcentia. Qui igitur carnis curam in concupiſcentia ſua prohibet, proſecto in neceſſitatibus concedit. Nam ſi dominico die corpus lavare peccatum eſt, lavari ergo die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc, exigente neceſſitate toti corpori denegatur? Dominico vero die ſa labore terreno ceſſandum eſt, atque omni modo orationibus inſiſtendum: ut ſi quid negligentiae per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Domini cae peccibus expietur.

Luc. 13. d

Ephes. 5. g Rom. 13. d

Tanta compaſſionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, ut alterius inſirmitatem in ſuo corpore hunc ſuſtinuiſſe, ſi veſis, aſpicis. Unde Ioannes Ravennati Epifcopo ſcribens, ait: Dominicus mandatis praecipitur proximis ſicut noſ in te ipſos diligere, eorumque languoribus tanquam propriis inſirmitatibus condolare. Quorum memor veſtra fraternitas competenti ſibi more Caſtorum fratrem & coepiſcopum noſtrum, & prius per compaſſionem ſtuduisti viſitare, & eum poſtmodum poſt, excreſcente moleſtia corporis, in Ravennati urbe ſuſcipere. Unde non ſolum noſ impenſe charitatis, ſed, & Deum vobis feciſtis proculdubio debitorum, cui in fratris inſirmitate condoluiffet probamini, ipſumque argum in ſui membri moleſtia non ſolum viſitaſſe, ſed etiam ſuſcepiffet. Quem qui cum ipſe pro ſua ſimplicitate illic ordinare omnino renebam: ſed petentium importunitas fecit, ut contradicere nullatenus potuiſſem. Si autem fieri poteſt, multum mihi, & ipſi conſulius, ſi cum ad me, vel per Siciliam tranſiſſet. Item Leontio, Epifcopo Ubinati: Caſtorium fratrem coepiſcopumque noſtrum Roma pro corporis ſui moleſtia retinemus: & quia nunc ad ſuam non valet eccleſiam remeare, propterea, eo abſente, eccleſia ipſius fraternitati tuae viſitationis operam providemus delegandam. Item univerſis habitatoribus Aemiliae: Si culpam veſtram filij dilectiſſimi intentione attendere, aſſidua vos apud Deum debetis oratione purgare, quod epifcopum veſtrum non devota mente, nec ut filij uſcepiffet: quem inquietudo & tribulatio a vobis illata ad hoc uſque perduxit, ut moleſtiam corporalem incurreret: quamvis in eo nihil de his, quae vobis ſunt ſcripta, cognovimus, ſed ſolum inſelle debilitatem vidimus, pro qua eum hic retinere curavimus. Item Fulgilio, Patriarchae Alexandrino: Aute hoc temporis Bonifacii charitularij Reſponſalis mei, qui in urbe regia demoratur, ve-

hementer me ſcripta turbaverunt, quae dicebant dulciſſimam mihi atque ſuaſiſſimam ſanctitatem veſtram defectuſſe corpore luminis periſſe. Ex quibus ſcriptis gravi dolore percullus ſum: ſed ſubito Creatoris, ac Redemptoris noſtri gratia proſperante, beatitudinis veſtrae ſuſcepti epifolam, & ſanum de ea corporis moleſtia, quam audiveram, agnoſcens, exultavi vehementer: quia tanta cordis letitia ſecuta eſt, quanta prius triſtitia amaritudo praecelleraſſet. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adiutorio multorum ſalus eſt vira veſtra. Item Ruſtiana patricia: Quoties de urbe regia ad nos aliquis venit, curae nobis eſt, de corporis veſtri ſoſpitate requirere. Sed peccatis meis facientibus, & ſemper audio, quae me tederit audire: quia in tanta tenuitate atque debilitate adhuc in vobis, reſerunt, podagrae dolores excreſcere. Sed oro omnipotentem Dominum, ut omnia, quae in veſtro corpore aguntur, ad ſalutem animae dirigantur, flagella temporalia aeternam vobis quietem praeparant: & per eos dolores, qui cum fine ſunt, gaudia vobis ſine fine concedat.

* al. 66

Item Mariniano Ravennati epifcopo: Venientes quidam Ravennates homines graviſſimo me dolore invenientes percullum, quia fraternitatem tuam retulerint de vomitu ſanguinis agrotare. Ex qua re ſolliciti, & ſingultim eos, quos hic doctos lectione novimus, medicos fecimus requiriti: & quid ſinguli ſenſerint, quid ve dictaverint, ſanctitati veſtrae ſcriptum miſimus: qui tamen quietem & ſilentium praemolentibus dictant. Quam ſi tua fraternitas in ſua eccleſia poſſit habere, valde ſum dubius: & ideo videtur mihi, ut ordinatae illic eccleſiae, vel qui Miſſarum ſolemnia celebrant, vel qui epifcopij curam gerere, hoſpitalitatem & ſuſceptionem poſſit exhibere, quive monaſterii cuſtodendis praefecti, tua fraternitas ad me ante aſſivum tempus debeat venire, ut agnitudinis tuae ego ſpecialiter, in quantum valeo, curam geram, quietemque tuam cuſtodiam: quia hinc agnitudinis aſſivum tempus medici vehementer dicunt eſſe periculoſum. Et valde pertimeſco, ne ſi curas aliquas cum adverſitate temporis ceperis, amplius ex eadem moleſtia periclitaris. Ego enim ipſe valde ſum debilis, & omnino eſt utile, ut cum Dei gratia ſanus ad tuam eccleſiam redeas: aut certe ſi vocandus es, inter manus tuorum voceris: & ego, qui me morti proximam video, ſi me omnipotens Deus antea vocare voluerit, inter tuas manus debeam tranſiſſe.

Reg. lib. 9. ep. 28.

Pro barbarorum incurſionibus bis in hebdomada ſeclerania Gregorius decernat. Quapropter univerſis epifcopis Siciliae ſcribens, ait: Super afflictiones & gemitus, quos annoſa hic continuatione de hoſtibus ſuſtinemus, major nos metus exerciat, quod inimicos noſtros omni anſu ad Siciliae invaſionem cognoviſſimus ſeſtinare. Sed ne hoc illis molientibus, proſperitatem multitudo noſtrorum praebeat peccatorum, toto nos corde ad Redemptoris noſtri remedia conferamus, & quibus reſiſtere virtute non poſſumus, lacrymis obviamus. Nam quid vobis cavendum, quidve ſit vehementius formidandum, ex iſtius provinciae debetis deſolatione colligere. Itaque hortor, fratres chariſſimi, ut omni hebdomada, quarta & ſexta feria letaniam inexcufabiliter indicatis: & contra hos barbaros cae crudelitatis incurſus ſuperne protectionis auxilium imploretis.

LIV. Reg. lib. 9. ep. 45.

Tandem Siciliam ſimoniacae hereſis hiſidineque fordentem Gregorius, ſicut modo cernitur, peritiam praedixit, Maximiano, Syracuſano epifcopo ſcribens: Tanta nobis ſubinde mala, quae aguntur in illa provincia, nunciantur, ut peccatis facientibus, quod avertat omnipotens Deus, ceſſet etiam peritiam credamus.

LIV. Reg. lib. 8. ep. 36.

Sed & pejora pro vobis eſſe futura, praefago ſpiritu, Maximo Salonitano epifcopo ſcribit, dicens: Ad Romanam urbem veniens communis filius preſbyter Veteranus ita me podagrae doloribus debilem reperit, ut fraternitatis tuae epifolam per me reſpondere nullatenus valuiſſem. Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde immiget, & affligor vehementer & conturbor: Affligor in his, quae jam in vobis patior, conturbor autem, quia per iſtra aditum jam ad Italiam intrare coeperunt. De Juliano autem Scribone quid dicam? Quando ubique video, quia nobis peccata noſtra reſpondeant: ut & ſolis a gentibus, & intus a perverſis iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodo contriſtari: quia qui poſt nos vixerint, deteriora tempora videbunt: ita ut in comparatione ſui temporis, felices nos aſtiment dies habuiſſe. In quantum vero de fraternitas tua praevalet: opponere ſe pro oppreſſis debet, quae, etiam ſi prodeſſe minime valuerit, ipſa omnipotentiae Deo mentis devotio ſufficit, quam dedit. Scriptum eſt enim: Eriſte eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberat ne ceſſes. Quod ſi dixeris: Vires non ſuppentur: qui inſpector eſt cordis ipſe intelligit. In omni ergo, quod agis, inſpectorem cordis appetere habere placatum. Quidquid eſt, unde illi placeas, facere nonne omittas. Nam humani terrores & gratiae, fumo ſunt ſimiles, qui leni aura raptus evanefcit. Hoc certifiſſimo cito, quia placere Deo ſine pravis hominibus nullus poteſt. In tanto ergo ſe aeternitatem fraternitas tua omnipotenti Deo placuiffet, quanto ſe perverſis hominibus diſplicuiſſe cognoviſſet.

Prov. 24. b

Antichriſti precariores observari debere sabbatum praedicantes, Gregorius taliter refutavit: Pervenit ad me, quosdam perverſi ſpiritus homines prava inter vos aliqua, & ſanctae fidei adverſa ſeminalle, ita ut die ſabbati ali-

Exod. 2. c
Job. 30. d
Phil. 2. b

LVI.
Reg. lib. 7.
ep. 24.

LVII.

LVIII.

Reg. lib. 9.
38.

LIX.
Reg. lib. 2.
ep. 10.

LX.
Reg. lib. 6.
ep. 22.

verit. Ipsa tamen defensio pauperum moderata & gravis sit: ne, si quid nimis rigide agitis, ex juventute vos arbitrentur homines superbie. Sed talis necesse est ut inveniatur pro oppressis vestra defensio, quatenus & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facile inveniatur, quod ex malevola mente reprehendant. Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis increduli & subversores sunt tecum: & cum scorpionibus habitas.* Et beatus Job ait: *Frater sui draconum, & socius struthionum.* Et Paulus discipulus dicit: *In medio nationis prava & perversa, inter quos luceris, sicut luminaria in mundo.* Tantum ergo debemus cautius ambulare, quantum nos scimus inter Dei inimicos vivere.

Hujus cautela fuit confectus Romano defensori Gregorius ait: Pervenit ad nos, quia quidam homines omnimodo discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderant: atque ita volent ab ecclesiasticis personis defendi, ut ipsae quoque ecclesiasticae personae ex eorum culpa teneantur. Idcirco praesenti te praecipione admono, & per te fratrem & coepiscopum nostrum dominum Joannem, vel ceteros, qui interesse possunt, ut patrocinia ecclesiastica, sive mea suscipiatis scripta, sive etiam ea minime fuerint directa, sub tanto moderamine debitis impendere, quatenus si qui in furis publicis implicati sunt, a nobis non videantur in iuste defendi: ne opinionem male agentium ex indifferetia defensionis ausu, in nos illo modo transferamus: sed quantum decet, Ecclesiam admodum & verbum intercessionis adhibendo, quibus valet succurrere, ut & illis opem feratis, & opinionem sanctae Ecclesiae non inquinatis.

Item Joanni episcopo post aliqua: Si qui eorum, de quibus est aliqua questio, in ecclesiam fortasse refugerint, ista debet causa disponi, ut nec ipsi violentiam patiantur, nec hi qui dicuntur oppressi, damna sustineant. Cura ergo vestra sit, ut eis sacramentum ab his, quorum interest, de servanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorum actum reddere rationem. Quibus etiam ecclesiae vestrae defensorem deputare vos convenit, cuius sollicitudine ea, quae illis fuerint promissa, ferventur.

Quanta humilitatis Gregorius fuerit, cum ex multis, tum ex his manifestissime poterit deprehendi, quod omnes quidem sacerdotes, fratres, & comministros: clericos autem diversis ordinis dilectissimos filios: at vero laicos viros dominos: & foeminas dominas in suis litteris nominabat: neque ab aliquo vocari aequanimiter permittebat. Nam ut ea, quae super huiusmodi comprehensa sunt, praetermittam, Rusticianae patriciae scribens, ait: Excellentiae vestrae scripta suscepi, quae me in gravissima aegritudine positum, de salute, de devotione, ac de dulcedine viae omnino relevaverunt. Unum vero aegre suscepi, quia in eisdem epistolis ad me (quod semel esse poterat) sapius dicebatur, ancilla vestra, ancilla vestra Ego enim, qui per episcopatus onera servus sum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicas, cuius ante susceptum episcopatum proptius fui? Et video rogo, per omnipotentem Deum, ne hoc verbum aliquando ad me in scriptis vestris inveniam.

Hujus humilitatis mansuetudine Gregorius non solum Theudelinda reginae Longobardorum pro tribus capitulis, verum etiam inter alios Savino quoque suo subdiacono factis: facere non renuit, dicens: Exeuntes maligni homines turbaverunt animos vestros, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant, intruentes, quod aliquid de sancta Chalcedonensi synodo pie memoriae Iustiniani temporibus sit imminutum: quam nos omni fide, omnique devotione veneramus: & sic quatuor synodos sanctae universalis Ecclesiae sicut quatuor libros sancti Evangelij, recipimus. De personis vero, de quibus post terminum synodi aliquid quod fuerat ejusdem pie memoriae Iustiniani temporibus est ventilatum, ita tamen, ut nec fides in aliquo violaretur, nec de eisdem personis aliquid aliud ageretur, quam apud eandem sanctam Chalcedonensem synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem, si quis ex definitio- ne fidei quae in eadem synodo prolata est, aliquid immutare praesumit, vel quasi corrigendo ejus sensum mutare, sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus. Te ergo, fili charissime, decet ad unitatem fidei remeare, ut finem tuum valeas in pace concludere, ne malignus spiritus, qui contra te per alia opera praevaleat non potest, ex hac causa inveniatur, unde tibi in die exitus tui in aditu regni caelestis obstitat.

Item Gregoriae Cubiculariae Augusta, post caetera. Quod dulcedo tua in suis epistolis subjunxit, importunam se mihi existere, quousque scribam, mihi esse revelatum, quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem & inutilem polulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat: Inutilem vero, quia securus de peccatis meis fieri non debet, nisi cum jam in die vitae tuae ultimo plangere eadem peccata minime valebis, quae dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis flentibus lavare.

Item Anastasio, presbytero Mauriae, post aliqua: Tua itaque fraternitas quantum in charitate perfecta sit, scio: & qui omnipotentem Deum multum diligit, oportet ut de proximimo multum praesumat. Non enim loca vel ordines Creatori nostro proximis faciunt, sed ei nos aut merita bona conjungunt, aut mala disjungunt. Quia ergo adhuc incertum est, quis interius qualis sit, cur non audeas scribere, cum inter me & te quis sit superior, ignores. Et quidem bene te vivere scio, me autem multis oneratum peccatis cognosco. Sed etsi ipse peccator es, tamen me multo melior es: quia tua tu tantummodo, ego vero & eorum, qui mihi commisi sunt, peccata porto. In hoc ergo te altum, in hoc te magnum aspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minime profecisti, in quo saepe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur: quia curis disceptationis gravatur. Tibi autem omnipotens Deus juxta hoc, quod scriptum est, al- censis in corde disposuit in valle lacrymarum. Multo autem mihi altior, multo sublimior videri poteris, si neque ducatum monasterij, quod Neas dicitur, suscepisti.

Item Stephano Episcopo, inter alia: Multum mihi, & ultra quam indignus audire debui, favorem in epistolis demonstratis: & scriptum est: *Ne laudes hominem, quam diu vivit.* At tamen si audire talia dignus non fuero, rationibus vestris peto, ut dignus efficiar: ut si bona in me non ideo dixisti, quia sunt; ideo sint, quia dixisti.

Sed ne solis verbis tanti praesulis humilitas inculcari cre- datur, superest, ut ex Graecorum relationibus ad me nuper interpretatis eadem patris humilitas vivis operibus demonstraretur: in quibus videlicet ita refertur: Enarravit nobis abbas Joannes Persa sanctus & reverendus vir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano, dicens: Quoniam ivi Romam ad adorandum loculos sanctorum Apostolorum Petri & Pauli: & una die tunc, cum itarem in medio civitatis, vido Papam Gregorium per me transi- tum: & cogitavi me mittere ante eum. Cum ergo appropinquaret mihi Papa, videns quia pergerem, ut mitterem me ante eum, sicut coram Deo dico, fratres, primus misit se ante me super terram: & non ante surrexit, quam ego prior surgerem: & amplexatus me cum magna humilitate, tribuit mihi per manum numismata tria: & jussit mihi dari calulam & necessitates meas omnes. Glorificavi ergo Deum, qui donavit ei talem humilitatem circa omnes, & cleemosynam & charitatem.

Hinc est, quod patientissimus pastor Gregorius penes Imperatorem Mauricium, sibi prosum infensum, dudum accusatus, quod Malchum Episcopum sui patrimonij provisorium pro retentis pensionibus tam diu in custodia detinisset, quousque spiritum exhalarat, Sabiniano suo diacono Constantiopolitano scribens, ait: Unum est, quod breviter fuggeras Irenensis dominis nostris, quia si ego servus eorum in morte Longobardorum me misere voluissent, hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione divisa esset. Sed quia Deum timeo, in morte cujuslibet hominis me misere formido. Malchus autem idem Episcopus neque in custodia fuit, neque in aliqua afflictione, sed die, quae causam dixit, & adductus est: nesciente me a Bonifacio no- tario in domum ejus ductus, ubique prandidit, & honoratus est ab eo, & nocte subito mortuus est inventus.

Igitur in omnibus suis dictis, vel operibus, Gregorius imminenter tantis retributionibus diem ultimum perpendebat: tantoque cautius cuncta cunctuorum negotia ponderabat: quanto propinquus finem mundi infidit, ruinis ejus crebrescentibus, advertat. Quapropter in hominibus Evangelicis perhibet dicens: Exurget gens contra gentem, & regnum adversus regnum: & erunt terrae motus magni per loca, pestilentiae, & fames, & quibusdam interpositis adjunxit: Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium pro confusione sonitus maris & fluctuum. Ex quibus profecto omnibus alia jam facta cernimus, alia in proximo ventura formidamus. Nam gentem contra gentem exurgere, earumque pressuram terris infidit, plus jam in nostris temporibus cernimus, quam in codicibus legitur. Quod terra motus urbes innumeras obruat, ex aliis mundi partibus scitis quam frequenter audivimus: pestilentias sine cessatione patitur. Signa vero in sole & luna, & stellis adhuc aperte minime vidimus: sed quia haec non longe sunt, ex ipsa jam aere immutatione colligimus, quamvis prius quam Italia gentis gladio ferienda tradere- tur, igneas in caelo acies vidimus: ipsumque qui postea hu- mani generis fuit, sanguinem necdum nova exorta est: sed cum multa jam praenunciata, sint completa, dubium non est, quin sequantur etiam pauca, quae restant: quia sequen- tium rerum certitudo est, praeteritum exhibitio. Et patet lo post: Ecce fratres mei, jam cernimus quod audieba- mus, novis quotidie & crebrescentibus malis mundus ur- getur. Ex illa plebe innumera quanti manserunt, aspi- citis: & tamen adhuc quotidie flagella urgent: repentini- casus opprimunt: novae nos & improvise clades affligunt. Sicut enim in juventute viget corpus, forte & incolumem

LXI.
Reg. lib. 9.
ep. 29.

Psal. 51. b

LXII.
Reg. lib. 6.
ep. 8.
Eccel. 11. d

LXIII.

Prat. spirit.
c. 15.

* al. mu...

LXIV.

LXV.

Homil. 5. in
Evang.

* al. tribula-
tionibus
* al. scimus

manet

mant pectus, torosa cervix, plena fuit brachia: in annis autem senilibus fatura curvatur, cervix exsiccata depolitur, frequentibus suspiriis pectus urgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercludit. nam si languor deficit, plerumque senibus ipsa salus agritudo est: ita & mundus in annis prioribus velut in juventute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulenta rerum pinguis: at nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestis crebrescentibus urgetur. Et iterum: *Euntes praedicite dicentes, quia appropinquavit regnum calorum.* Hoc jam, fratres charissimi, etiam si Evangelium taceat, mundus clamat. Ruinae namque illius voces sunt. Qui enim tot attritus procussionibus a gloria sua cecidit, quasi jam nobis e proximo regnum aliud, quod sequatur, ostendit. Ipsis jam & a quibus amatur amarus est. Ipsa enim ejus ruinae praedicant, quod amandus non est. Si enim in nam sui domus quasiata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret: & quia itanem dilexerat, recedere quanto citius a cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos cum amando complectimur, opprimi volumus potius, quam habitare: quia nulla nos ratio a ruina illius separat, quos in eius passionibus amor ligat. Facile ergo est nunc jam, cum destructa omnia cerimus, animum nostrum ab ejus dilectione disjungere. Sed hoc illo in tempore difficilimum fuit, quo Apostoli praedicare caeleste regnum invisibile mitebantur, cum longè lateque omnia cernerent florere regna terrarum.

Hom. 4. in
Evang.
Mat. c. 10.

LXVI.

Quae autem de istius Urbis Gregorius incommoditate deseripserit, indicabo, quatenus ista, qui nunc in ruinis eius habitantes, eam ordinationem, ac per hoc valentorem fuisse non autumant, contemnant. Ait enim in expositionibus Ezechielis homilia octavodecima sic: *Quid est jam rogo, quod in hoc mundo libeat? Ubique luctus aspicimus, ubi que genitus audivimus. Destructae urbes, everfa sunt castra, depopulati regni agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incolat, pene nullus in urbibus habitator remansit, & tamen ipsa parvae generis humanae reliquiae adhuc quotidie & sine cessatione feruntur, & finem non habent flagella caelestis justitiae, quia nec inter flagella correcti sunt actionis culpa. Alios in captivitate ducunt, alios detruncaunt, alios interfici videmus. Quid est ergo, quod in hac vita libeat, fratres mei? Si talem mundum adhuc diligimus, non jam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem, quae aliquando mundi domina esse videbatur, quasi remanserit Roma conspiciamus, immanis doloribus multipliciter attrita, desolatione civium, impio ne hostium, frequentia minarum: ita ut in ea completum esse videamus, quod contra uirum Samariam per Ezechiellem Prophetam praedictum est: *Pone ollam, pone inquam, & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in eam.* Et paulo post: *Effervuit coctio eius, & decocta sunt ossa eius in medio illius. Atque iterum: Congere ossa, quae igne succendunt, consumuntur carnes, & coquuntur unguis compositis, & ossa tabescunt. Pone quae eam super primas vacuam, ut incalcescat, & liquefat as eius.* Tunc enim nobis olla posita est, cum hac est civitas constituta. Tunc enim in ea aqua missa est, & frusta ejus congesta sunt, quando ad eam undique populi confluebant, qui velut aqua calens, actionibus mundi fervescerent, & quasi frusta carnum in ipso suo fervore liquarentur. De qua bene dicitur: *Effervuit coctio eius, & decocta sunt ossa eius in medio eius: Quia prius quidem in ea vehementer incaluit actio gloriae saecularis: sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim potentes saeculi, per carnes vero populi designantur: quia sicut carnes ossibus portantur, ita per potentes saeculi infirmitas regitur populum. Sed ecce jam de illa omnes huius saeculi potentes ablati sunt: ossa ergo excocta sunt. Ecce populi defecerunt: carnes eius liquefactae sunt. Dicatur ergo: *Congere ossa, quae igne succendunt, consumuntur carnes, & coquuntur unguis compositis, & ossa tabescunt.* Ubi enim senatus? ubi jam populus? Contabuerunt ossa, consumptae sunt carnes: omnis in ea saecularium dignitatum ordo extinctus est. Excocta est universa compositio ejus: & tamen ipsos nos patcos, qui remansimus, adhuc quotidie gladii, adhuc quotidie innumerae tribulationes premunt. Dicatur ergo: *Pone quaque eam super primas vacuam.* Quia enim senatus decit, populus interit: & tamen in paucis, qui sunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur: iam vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrescentibus ipsa quoque ejus destrui aedificia videmus? Unde apte de civitate jam vacua subditur: *Incalscat, & liquefat as eius.* Jam enim & ipsa olla consumitur, in qua prius carnes & ossa consumebantur: qui postquam defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Ubi enim sunt qui in ejus aliquando gloria laetabantur? Ubi eorum pompa? ubi superbia? ubi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est in ea, quod contra destructam Ninivem per Prophetam dicitur: *Vbi est habitaculum leonum, & pascuca catulorum leonum?* An ejus duces ac principes leones non erant, qui per di-**

Ex ec. 24.

S. Greg. Tom. I.

A verfas mundi provincias discurrerent praedam levitando & interficiendo rapiebant? Hinc leonum catuli inveniebant pascuca: quia pueri, adolescentes, juvenes saeculales, & saecularium filij, huc undique concurrebant, cum proficere in hoc mundo voluissent. Sed ecce jam desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Jam necesse ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat. Jam nullus potens & violentus remansit, qui opprimendo praedam diripiat. Dicamus ergo: *Vbi est habitaculum leonum, & pascuca catulorum leonum?* Contingit ei quod de Iudaea novimus per Prophetam dictum: *Dilatata calvirium suum sicut aquila.* Calvirium quippe hominis in solo capite fieri solet: calvirium vero aquilae in toto fit corpore: quia cum valde senescit, plumae ejus ac pennae ex omnibus illius membris cadunt. Calvirium ergo suum, sicut aquila, dilatata, quia plumas perdidit, dum populum amisit. Alarum quippe pennae ceciderunt, cum quibus volare ad praedam consueverat: quia homines ejus potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebant. Item in dialogorum libro secundo: *Praterea, inquit, antistes Canusinae ecclesiae ad Benedictum Domini famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vite suae merito valde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilae & Romanae urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem civitas ista destruetur, ut jam amplius non inhabitetur. Cui vir Dei respondit: Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempore peccatorum, consuetudinibus, ac terrae motu fatigata marcescet in semetipsa. Cuius prophetae mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta moenia, everfas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, & ejus aedificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur, videmus. Item in epistola Ioanni episcopo Ravennati, post aliqua: Si quo modo est aliquando locus obrinendi, agat apud exarchum fraternitas vestra, ut pacem cum Agulpho, si aliquid possumus, faciamus, quia miles de Romana urbe ablati est, sicut ipse novit. Theodosiani vero qui hic remanserunt, rogam non accipientes, vix ad murorum quidem custodiam se accommodant, & destituta ab omnibus civitas, si pacem ejus non habet, quo modo subsistet?*

Cap. 19.

B Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac civitatis custodia Gregorius gravabatur, ut in soli molestias corruebat, non solum (sicut propoluerat) per ordinem Ezechielis mysteria minime tractaret: verum etiam hostilibus incurfionibus, multique corporis debilitatibus aggravatus, a studio expellens omnino desisteret, & ad dies illos se pervenisse dederet, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Ioanni episcopo quentur, dicens: *Quod multis vestrae beatitudini minime respondi, non hoc corpori meo, sed languori degenerate: quia peccatis meis facientibus eo tempore, quo Agulphus ad Romanam urbem veniens, alios occidit, alios detruncauit, tanta moelitia affectus sum, ut in coli molestia caderem.*

L. 2. ep. 32. ind. 10.

LXVII.

Item in expositione ultima visionis Ezechielis prophetae: *Quia multis curis prementibus, Ezechielis prophetae librum coram charitate vestra totum per ordinem perferuntari non licuit, bonis vestris desideris placuit perire, ut saltem extrema ejus visio, quae ei facta est, de aedificio in monte constituto, quae & cunctis est visionibus ejus obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestrae parere necesse est: sed duo sunt, haec quae in te perurbantur animi meum: Unum, quod haec eadem visio tante obscuritatis nebulis tegitur, ut vix in ea aliquid, intellectus interlucente, videatur. Aliud, quod jam Agulphum Longobardorum regem ad obsidionem nostram summopere festinantem, Padum transisse cognovimus. Unde pensate, fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata. Quanto enim circa terrena plus satagit, tanto in his quae sunt caelestia minus videt: pro eo quod curis suis excoctura se ducitur, valde intus minor est: quia scriptum est: *Deprimis terrena inhabitatio sensu multa cogitavit.* Quae enim superiora penetrare, etiam collecta, non sufficit, pensate quid agere poterit divisa. Scimus autem omnes, quia & fluvius, qui in multis rivis dividitur, a suo alveo siccatur.*

In Prof. l. 2. in Ezech.

Sap. 9. d.

E Item in ejusdem prophetae tractatibus, homilia xj. Sive, inquit, justus in culpa, sive peccator in morte corrumpatur, speculatori timendum est, ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter involvat. Sed interim, dum loquor, avertete a memetipso oculos volo: & ecce iterum sermo divinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam videam, & mihi dici haec, quae audio, pertimet. Sicut enim superius dixi, cuius cor innumeris curis sparsus, se ad se colligat? Quando etenim possum, & ea, quae circa me sunt sollicitate omnia curare, & memetipsum, adunato sensu, conspiciere? Quando possum pravo iniquitas insequendo corrigere, bonorum actus laudando & admodum custodiendo, aliis terrorem, atque aliis dulcedinem demonstrare? Quando valeo, & de his, quae sunt necessariae fratribus, cogitare, & contra hostiles gladios de urbis vicinis sollicitudinem gerere, ne incurfione subita cives pereant, providere? & inter haec omnia pro animarum cura

G

stodia plene, atque efficaciter verbum exhortationis im-
pendere? Loqui etenim de Deo quiete valde, & libere
mentis est. Tunc namque bene lingua dirigitur in sermo-
ne, cum secure sentus quieverit in tranquillitate: quia nec
conculsa aqua imaginem conscientis reddit: sed tunc in
ca vultus intendens aspicitur, cum non movetur. Quam
ergo exhortationis vobis speculator vester, fratres charissi-
mi, faciat, quem tot rerum confusio perturbat? Et paulo
post: Sacerdos etiam post compunctionem ac lacrymas co-
gitur necessaria quaque filiorum suorum cognoscere, &
ea, quæ refugit animo, patienter audire: atque post suspi-
ria celestium, quorumlibet carnalium hominum onera por-
tare: & sæpe cum supervenientibus cor in diversam quali-
tatem transfundere. Nam aliquando de lucris spiritualibus
gaudet: sed cum quilibet marens supervenit: nisi ejus
marorem in se suscepit, tribulationi illius compatiens
non est. Et aliquando de damnis animarum luget: sed re-
pente superveniunt, qui de suis prosperitatibus latantur:
quorum si lætitiæ sacerdos non congaudet, minus amare
creditur filios, in quorum gaudio non exultat: præcipue
cum Paulus dicat: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum
flentibus.* Nihil ergo tam onerosum in ordine sacerdotum
video, quam rigorem mentis compatiendo flectere, & cum
personis supervenientibus animum mutare: & tamen hoc
valde est necessarium. Nam, quando ex prædicatione
ejus ad boni operis gratiam peccator reducit, si ipse,
qui prædicat, videtur ingratus? Item in fine ejusdem vo-
luminis: Ecce hæc, ut, Domino la gente, potuimus, co-
ntam vobis, fratres charissimi, nimati sumus. Nemo autem
me reprehendat si post hæc à locutione cessavero: quia, si-
cut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreverunt. Un-
dique gladius circumfusi sumus, undique imminens mortis
periculum timemus. Alij detrunctis ad nos manibus re-
deunt: alij capti, alij interempti nunciantur. Jam cogor
linguam ab expositione retinere: quia tædet animam
meam vitæ meæ. Jam nullus in me sacri eloquij studium
requirit: quia verba est in lectum cithara mea, & organum
meum in vocem flentium. Jam cordis oculus in mylerio-
rum discussione non vigilat: quia dormitavit anima mea
præ tædio. Jam minus lectio animo dulcis est: quia obli-
tus sum manducare panem meum à voce gemitus mei.
Cui autem vivere non licet, de scriptura facere sensibus
loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amara
bibere, quando possum dulcia propinare?

Reg. 12. c.

Job 10.

Job 30. d

Psal. 118.

Psal. 101.

Reg. 1. 2. ep. 27.

Reg. lib. 1. ep. 5.

Psal. 141. b

Reg. 1. 7. ep. 78.

Reg. 1. 1. ep. 7.

Item Italica patricia: & Venantio ex monacho patri-
cio: Quosdam de Sicilia venientes, affectu quo debui, de
sospitate excellentiæ vestræ requirere curavi: sed de assi-
duitate agritudinum veteri tristitia responderunt. Hæc au-
tem dicens, nec ego vobis de meipso invenio illud, quod
debeam nunciare, nisi quod, peccatis meis facientibus, ecce
jam undecim menses sunt, quod valde rarum est, si de le-
cto surgere aliquando potui. Tantus enim podagra dolo-
ribus, tantisque molestiarum premor angonibus, ut vitæ
mihî gravissima pœna sit. Quotidie enim in dolore defi-
cio, & mortis remedium expectando suspiro. In clero verò
hujus urbis & populo tanti febrium languores immerunt,
ut pene nullus liber, nullus servus remaneret, qui idoneus
esset ad aliquod officium vel ministerium possit. De vici-
nis autem urbibus strages nobis mortalitatis quotidie nun-
tiantur. Africa autem qualiter mortalitate & languoribus
vastetur, quanto viciniores estis, tanto credo, quod subti-
lius cognovistis. De oriente verò qui veniunt, graviores
desolationes nunciant. In his itaque omnibus, quia appro-
pinquate sine mundi, generalem percussorem esse cogno-
scimus, affligi nimis de propriis molestiis non debemus.
Item Eulogio patriarchæ Alexandrino: Transacto anno,
suavisima sanctitatis vestræ scripta suscepti quibus pro æ-
gritudinis meæ nimietate respondere nunc usque non va-
lui. Ecce enim jam biennium pene expleat, quo lectulo
teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, ut vix in die-
bus festis, usque ad horarum ritum spatium surgere valeam
Missarum solemniam celebrare. Mox autem cum gravi cõ-
pellor dolote decumbere, ut cruciatum meum non possim,
gemitu interruptente, tolerare. Qui dolor interdum mihi
lentus est, interdum nimis: sed neque ita lentus, ut rece-
dat: neque ita nimis, ut interficiat. Unde fit, ut qui quo-
tidie in morte sum repellar à morte. Nec mirum, quia pec-
cator gravis tali corruptionis carcere diu teneor inclusus:
unde compellor clamare: *Educ de carcere animam meam
ad confitendum nomini tuo Domine.* Sed quia meis adhuc
precibus obtinere non mereor, rogo ut vestræ sanctitatis
oratio suæ mihi intercessionis adiutorium præbeat, meque
à peccatis & corruptionis pondere liberum reddat in illam,
quam bene nostis, libertatem gloriæ filiorum Dei.
Item eidem: Peto autem, ut pro me enixius vestra san-
ctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, & barbarorum
gladiis, & curarum afflictionibus incessanter premor. Sed si
mihî orationis vestræ opem impenditis, credo quòd me
contra adversa omnia fortiter juveris.
Item eidem: Rogo ergo, ut pro me peccatore enixius
oretis: quia & dolor corporis ex podagra, & amaritudo
cordis ex curarum afflictionibus, & immentia vastitas mor-

talitatis, inter tot barbarorum gladios me vehementer af-
fligit. Inter quæ omnia non temporalem, sed æternam con-
solationem requiro, quam per me impetrare non valeo, sed ex
per intercessionem vestræ beatitudinis hanc me obtinerem
confido. Item Maximo Episcopo Arabiæ: Multum jam
tempus est, quo surgere de lecto non valeo: nam me mo-
do podagræ dolor cruciat, modò nescio qui in toto cor-
pore se ignis cum dolore expandit. Et fit plerumque, ut
tunc in me tempore ardor cum dolore affligat, & corpus in-
me animulque deficiat. Quamvis autem alius necessitatibus
extra has, quas protuli, infirmitates, afficiat, enumerare non
valeo: sed breviter dico, quia sic me infectio noxii humoris
imbibit, ut vivere mihi pœna sit, & mortem desideranter ex-
pectem, quam gemitibus meis solam esse credo remedium.
Proinde, frater sanctissime, divina pro me pietatis miseri-
cordia deprecatur percussorem suæ erga me flagella pro-
pitius mitiget, & patientiam tolerandi concedat, ne nimio,
quod absit tædio in impatientiam cor erumpat: & quæ cu-
rari per plagam poterat, culpa crescat ex numere.

Reg. 1. 9. ep. 26. al. Mari-
miano

Reg. lib. 9. ep. 38.

Lib. 7. ep. 3.

LXVIII.

Item Rusticiana patricia: De podagræ molestia, quam
vobis evenisse signatis, & contristatus vehementer sum,
& latatus. Latatus, quia humor noxius inferiora petens,
& superiora profecto deseruit. Contristatus vero, quia in tam-
tenuissimo corpore dolores vos nimis infirmis perpeti pertine-
sco. Ubi enim deest caro, quæ virus esse poterit doloribus
resistens? Me etenim, quem, qualis fuerim, nostis, ita ama-
ritudo animi, & assidua exacerbatio, atque per hoc pod-
agræ molestia afficit, ut corpus meum tanquam in sepultura
siccatum situnde fit, ut jam raro de lecto surgere valeam.
Item eidem: Ego in tanto gemitu & occupationibus vivo,
ut ad dies, quos ago, pervenisse me pœniteat: solaque mihi
in consolatione fit mortis expectatio. Unde peto ut pro me
orare debeat, quatenus de hoc carnis carcere citius edu-
car, ne tantis laboribus diutius torquear. Item Anastasio
Antiocheno: Rogo, ut pro mei cordis infirmitate enixius
oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam à malis
omnibus pro vestra intercessione tueatur, & citius me des-
tot procellis hujus tempestatis eripiat, atque in æternæ
quietis littore perducat.

Tantis precibus Gregorius tandem aliquando divinitus
exauditus, postquam fidei catholica & apostolica sanctæ
Romanæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex, & diebus
decem, doctrinis pariter ac operibus felicissimis illustra-
vit, anno Imperij Phocæ secundo, indictione septima, quar-
to idum Martiarum, à carnis corruptione subtractus est,
in corruptionis perpetuæ gloriâ sublimandus. Qui videli-
cet omni vitæ tempore sicut novas basilicas minime fabri-
carat, ita nimirum fabricatarum veterum sarta tecta cum
summo studio annualiter reparabat: quas reditibus, lani-
naribus, officiis atque donatis cumulans, in basilica beati
Petri Apostoli fastigium de argento purissimo, quod à
Leone Tertio Pontifice in basilica Sixtina sanctæ Mariæ
nomini dedicata transfatum est, fabricavit: & in basilica beati
Pauli Apostoli super altare nihilominus altum fastigium por-
curavit. Hujus præterea venerabile corpus in extrema por-
tici basilica beati Petri Apostoli ante secretarium tunc an-
tiquissimum, quo videlicet Leo, Simplicius, Gelasius, at-
que Symmachus, Apostolica Sedis Episcopi cum nonnullis
aliis tumulati, suis hactenus epitaphiis prædicantur, sepul-
tum tali titulo decoratur.

*Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere quod vales, vivificante Deo.
Spiritus alia peti, leti nil jura nocent,
Cui vita alterius mors magis illa via est.
Pontificis summi hoc clauditur membra sepulchro,
Qui innumeris semper vivit ubique bonis.
Esuriam dapibus superavit, frigora veste,
Atque animas moribus texit ab hoste sacris.
Implebitque actus quicquid sermone docebat:
Efferitque actum mystica verba loquens.
Anglo ad Christum veris pietate magistra,
Acquirens fideique agmina gente nova.
Hic labor, hoc studium, tibi cura hac pastor agebas,
Vt Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisque Dei consil factus, letare triumphis,
Nam mercedem operum iam sine fine tenes.*

Quo scilicet liberalissimo pastore defuncto, vehementif-
sima fames eodem anno incubuit: & quanto patrono tunc
Roma carverit, licet rerum inopia toto pene mundo mon-
straverit, invidiorum tamen feritas minime recognovit.
Nam sicut à majoribus traditur, eum calumniarum vete-
rum incitatores, Gregorium prodigum dilapidatoremque
multiplicis patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente
personali materie, ad comburendos libros ejus ceperunt
pariter anhelare. Quorum dum quosdam jam combusis-
sent, ac reliquos vellent exurere, Petrus diaconus fami-
liarissimus ejus, cum quo quatuor Dialogorum libros di-
sputataverat, creditur vehementissime obstulisse dicens, ad
obliterandam ejus memoriam, librorum exultionem ni-
hil proficere, quorum exemplaria, diversis petentibus, mun-
di ambitum penetrassent: subjungens immane sacrilegium
esse, tanti patris tot & tales libros exurere, super cujus

LXIX.

caput ipse Spiritum sanctum in similitudine columbe tractantis frequentissime perpexisset. Cumque dudum devotum populum diaconus cerneret occasione temporis cum invidis resulcare, in hoc omnium sententiam dicitur provocasse, ut, si quod dixerat, iurejurando confirmans, mox continuo meruisset, ipsi à librorum exultione desisterent: si vero testimonij sui superstes existisset, ipse quoque combustioribus manus daret. Itaque cum Evangelis in ambonem venerabilis levita Petrus ascendens, mox ut Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter verba veræ confessionis spiritum efflavit, & à dolore mortis extraneus juxta pyrgi basim, sicut hæctenus cernitur, confessor veritatis meruit sepeliri.

LXX.

Hinc est, quod consuetudinabiliter Spiritus sanctus in specie columbe super scribentis Gregorij caput depingitur, & quod expositionum illius pars maxima, quæ utique ab invidis exulta recolitur, non habetur. Quorum ipse summam Joanni subdiacono Ravennæ responsali suo significare videtur, inter cætera sic describens: Quia charissimus quondam filius meus Claudius, aliqua me loquente de Proverbiis, de Canticis Canticozum, de Prophetis, de libris quoque Regum, & de Heptateucho audiverat: quæ ego scripro tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu discavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore hæc eadem mihi inferrentur, & emendatius dicerentur. Quæ cum mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum valde in multis fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia, omni excusatione atque mora cessante ad ejus monasterium accedat, convenire fratres faciat: & sub omni veritate quantalibet de diversis scripturis chartulas detulit, ad medium deducat: quas tu suscipe, & mihi celserrimè transmittite. Minusvero, quia studiositas Gregorij, qui post hæc tribus ferme annis superfuit, falli non potuit: constat nimirum, quia plures libros, quam nunc habeantur, composuit. Quorum memoriam quidam in episcopali ejus perfringens, ait, Job, Ezechiel, Evangelia, & pastoralem exposuit, & multa alia: ut subaudias, quæ jam inveniri non possunt: quoniam repera ante successa sunt, quam edita, sicut reliqua ipsius opera, quæ nunc in sancta Romana Ecclesia retineantur adhuc sub custodia, ne penitus vulgarentur.

LXXI.

Itaque si curiosus perpendatur, omne Gregorij tractandi tempus, quo libros, qui nunc habeantur, exposuit, à diacono suo usque ad penultimum sui pontificatus annum extentur: & licet Longobardorum perfidia favente, post Ezechielis tractatus, ab expositione librorum desisteret, ab exponendis tamen epistolis, quamvis vivere potuit, nunquam omnino cessavit: quarum videlicet tot libros in sermone reliquit, quot annos vixit. Unde tertiumdecimum epistolatum librum septima indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eisdem indictionis terminum non pertingit. Ex quarum multitudine primi Adriani Papæ temporibus quadam epistola decretales per singulas indictiones excerptæ sunt, & in duobus voluminibus, sicut modo cernitur, congregatæ. Et Gregorius jamdudum in monasterio positus, ubi eum angelus Domini sub habitu naufragi scribentem repererat, nimirum quadam dictaverat, ut ad expositionem tante profunditatis, quam in libro Job penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi consuetudine doctor, perveniret.

LXXII.

Ergo Gregorius in diaconio suo, dum illum in Constantinopolitana urbe (sedis Apostolicæ responsa constringerent, & Leandrum Hispanum episcopum injuncta pio causis fidei Visigothorum ibi legatio perduxisset, eodem Leandro (sicut in primo libro dixisse me recolo) cum fratribus, tunc Gregorio adherentibus, importunitissimè compellente librum beati Job cepit exponere, Quibus coram positis priora libri sub oculis dixit: & quia tempus paulo vacantius reperit, posteriora tractando dictavit. Cumque ei spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita ut inventa sunt nonnulla derelinquens, ea quæ se loquente excerpta sub oculis fuerant, per libros emendando composuit. Qui cum jam factus episcopus Romæ postrema diceret: quo stylo prima dixerat sollicitè attendens, egit ut ea quæ locutus fuerat, studiosa emendatione transcurrerens, quasi ad similitudinem dictatus erigeret: & ea quæ dictaverat, non longè à colloquentis sermone discrepant: quatenus dum hoc redditur, illud adtrahitur, edita modo dissimili res non dissimilis formaretur: quamvis tertiam ipsius operis partem ut colloquendo protulit, pene ita dereliquit: quia dum eum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus multa jubentibus, dum parere modo per expositionis mysterium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis instrumentum studeret: hoc optus per triginta & quinque libros extensum, in sex codicibus explevit. Quorum exemplaria primo per urbis monasteria subdivisit: postremo verò eisdem Leandro episcopo destinavit.

LXXIII.

Sed in ipso sui episcopatus exordio, dum à Joanne Ravennatis urbis episcopo humiliter reprehensus fuisset, cur pastoralis curæ delirèscendo pondera fugere vir tam idoneus voluisset, librum regulæ pastoralis composuit: quem

S. Greg. Tom. I.

A quadripartita ratione distinguens, valde pensandum esse perdocuit, cum rerum necessitas exposcit, ad culmen quifque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc citè perveniens qualiter vivat: & bene vivens, qualiter doceat: & rectè docens, infirmitatem suam quotidie, quanta, valet consideratione cognoscat: ne aut humilitatis accessum fugiat: aut perventioni vita contradicat: aut vitam doctrina destituat: aut doctrinam præsumptio extollat. Primum ergo appetitum timor temperet: post autem magisterium, quod à non quærente suspicitur, vita commendat: deinde necesse est ut pastoris bonum, quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur: ad extremum verò superest, ut perfecta quæque opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante oculi arbitri oculos tumor elationis extinguat. Et quia quosdam imperitos ad sacerdotium conspirasse cognoverat, quosdam conspiraturos esse prævidebat: qui meriti se nescientes, quæ non didicerunt, docere concupiscerent, quique pondus magisterij tantò levius aestimarent, quanto vim illius magnitudinis ignorarent: hos in ipso libri sui reprehendit exordio, ut si quando indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetissent à præcipationis suæ ausibus in ipsa Gregorianæ locutionis janua pellerentur. Hunc librum Anatolius diaconus eius apocrypharius quærenti ac jubenti imperatori quondam obtulerat, quem magnus Anastasius Antiochenus episcopus in Græcam linguam transfudit, & orientalibus ecclesiis opus venerabile procuravit.

Deinde, sicut in secundo huius operis libro iam retulimus, dum adhuc Gregorius ad loquendum voce statique sibi sufficeret, per stationes discurrens, viginti hominibus Evangelij diverso tempore coram populo declamavit: reliquis vero eiusdem numeri dictavit quidem, sed lassèscens stomacho languore continuo, aliis pronuntiare permisit: quarum exemplaria secundo sermo Dei petenti mandavit.

Cumque à suis familiaribus, ut aliqua de miraculis patrum describeret, Gregorius enixus rogaretur, Maximiano, Syracusano episcopo scriptis, dicens: Fratres mei, quicquid mecum familiariter vivunt, omni modo me compellunt, ut aliqua de miraculis patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate describere. Ad quam rem solatio vestræ charitatis vehementer indigeo: ut quæ vobis in memoriam redeunt, quæque cognovisse vos contigit, mihi breviter indicetis. De domno autem Nonno abbate, qui facta domno Anastasio de Pentoniis fuit, aliqua retulisse te meministi, quæ oblivioni mandavi. Et hæc ergo, & si qua sunt alia, tuis peto epistolis impitini, & mihi sub celeritate transmitti: si tamen ad me ipse non proficisceris. Hinc Gregorius roboratus, sanctorum miracula patrum cum Petro suo diacono quæ per inquisitionem atque responsum protulerat, expositionis altius studium interrumpens, sola nominum prænotatione distinxit, & in libros quatuor ordinavit: ut sicut in libris expositionum suarum, quibus esset virtutibus insudandum, docuerat: ita etiam descriptis sanctorum miraculis, quæ virtutum fuisset earumdem claritas, luce clarius ostentaret. Quos libros Zacharias sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopus græco latinoque sermone doctissimus, temporibus Constantini Imperatoris post annos ferme centum septuaginta quinque in Græcam linguam convertens, Orientalibus ecclesiis divulgavit, quamvis altuta Græcorum perveritas in commemoratione Spiritus sancti à patre procedens, nomen filij suaptim radens, abstulerit.

Primam quoque & ultimam Ezechielis prophetae partes, quæ videbantur obscuriores, Romanis postulantibus, pertractavit, easque per hominibus viginti & duas distinguens, quantum lucis intus habeant, demonstravit, & in his tractandis, sicut superius patuit, finem fecit.

Qui libri dum à doctoribus sequentis temporis tam rectissimè sententis editi, quam luculentissimo rhetoricæ facultati stylo compositi veraciter doceantur: eos beatus Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro Episcopo inter cætera scribens: Quæto ut huius operis, haud dubium quin Moralium dicta percuriens, in his verborum folia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosa loquacitatis levitas studiosè compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prorehibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quoties in foliis male late segetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Unde & ipsam loquentem diartem, quam magisterium disciplinæ exterioris insinuat, servare desepi. Nam sicut huius quoque epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio, non barbaritatem confusionem devoto, hiatus motusque etiam, & præpositionum casus servare contemno: quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab illius temporis interpretibus in scripturæ sacre auctoritate servata sunt. Ex quare nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. In quibus verbis agnoscutur Gregorius non affectasse locutionem pompaticam, sed ex pristina secularis exercitij consuetudine potius incurrisse, Cujus facultatis con-

LXXIV.

LXXV.

Reg. l. 2. ep. 50.

LXXVI.

LXXVII.

Deut. 16.

* al. intertibus

* al. studuisse

sonantium Iſidorus Hiſpalenſis urbis Epiſcopus in expoſitione Geneſeos adiuratus: Sumpta, inquit, ſunt ab auctoribus hæc Origene, Victorino, Ambroſio, Hieronymo, Caſſiano, Auguſtino, Fulgentio, ac noſtris temporibus inſigniter eloquente Gregorio. Sed & Beda præbyter in libro de ſchematicis oratoribus homoteleuton facere perhibens, exemplum propoſuit, dicens: Beatus Job Deo ſoli ſibi que cognitus, in tentatione ad noſtram noſtiam perduccendus, tactus eſt vulnere, ut odorem ſuarum virtutum tanto latius ſpargeret, quanto, more aromatatum, melius ex intentione ſpargeret. Quo ſchemate ipſe, qui hoc dixit beatus Papa Gregorius ſæpiſſime uſus fuiſſe cognoſcitur: & huiusmodi orationes eſſe reor, quas Hieronymus concinnas rhetorum declamationes appellat.

LXXVII.

Reg. lib. 8. ep. 37.

* al. legi faciat

At Gregorius humilitatis ſuæ cautèlâ communitus, non ſolum facundie ſuæ redolentiam continebat; verum etiam in comparatione tractatus alterius dictatum ſuum fuſſure nominans, libros ſuos legi, quamdiu viveret, vehementer prohibebat, Innocentio præfecto Africæ ſinter cætera ſcribens: Quod in expoſitione ſancti Job tranſmitti vobis codicem voluiffis, veſtro omnino ſtudio congaudemus: quoniam illi rei eminentiam veſtram ſtudere conſpicimus, quæ nec totos foras vos exire permittat, & ad cor iterum ſecularibus curis diſperſas recolligat. Sed ſi delicioſo cupitis pabulo ſaginari, Beati Auguſtini pariter veſtri opuscula legite: & ad comparationem ſiliginis illius noſtrum fuſſure non queratis. Item Joanni, Epiſcopo Syracuſano: Præterea audio, quod aliqua de his quæ ſcripſiſſe me memini, fraternitas veſtra ad menſam ſuam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur eſſe faciendum: quia hoc, quod vos pro charitate facitis, poſſunt quidam, quantum ad me eſt, vanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum auctoritate valeant, qui audiant, reformari. Item Joanni ſubdiacono Ravennæ poſt multa: Illud, inquit, quod ad me quorundam relatione perlatu eſt, quia reverentiſſimus & coepiſcopus meus Mannianus legi commentis beati Job publicè ad vigiliis facit, non græte ſuſcepi: quia illud opus non eſt populare: & rudibus auditoribus impedimentum magis, quàm provectum, generat. Sed dic et, ut commenta Plalmorum legat ad vigiliis, quæ mentes ſecularium ad bonos motus præcipue informant. Neque enim volo, dum in hac carne ſum, ſiqua dixiſſe me contigit, ea facile hominibus innotefci.

LXXIX.

* al. ſubripit

Quanta conſideratione Gregorius, qui ad culmen regiminis humiliter perveniſſe, ad hoc opus perveniens bene viſiſſe, bene vivendo recte docuiſſe, ſatis, ut opinor, monſtratus eſt, infirmitatem ſuam cognoverit in extremo libro Moralium manifeſtat, cum dicit: Expleto itaque hoc opere, ad me mihi video eſſe redendum. Multum quippe mens noſtra etiam cum recte loqui conatur, extra ſemetipſam ſpargitur. Integritatem namque animi, dum cogitantur verba, qualiter proferantur, quia trahunt extrinſecus, minuunt. Igitur a publico locutionis redendum eſt ad curiam cordis: ut quaſi in quodam concilio conſultationis ad me ipſum diſcernendum convocem cogitationes mentis: quatenus ibi videam ne aut incaute mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cum is qui dicit, ſoli ei, à quo accepit, per id appetit placere, quod dicit. Et quidem mala me aliqua, etiã dixiſſe non invenio, tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona vero ſi qua divinitus accipiens dixi, meo videlicet vitio minus me bene dixiſſe profiteor. Nam ad me intrinſecus rediens, poſt poſitus verborum ſolis, poſt poſitis ſententiarum ramis, dum ipſam ſubtiliter radicem meæ intentionis inſpicio, Deo quidem ex ea me ſummopere placere voluiſſe cognoſco: ſed eidem intentioni, qua Deo placere ſtudeo, furim ſe nefeio quo modo intento humana laudis interſerit. Quod cum jam poſtmodum tardeque diſcerno, invenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtram, dum ante Dei oculos recte incipitur, occulte ſubjuncta, & eam velut in itinere comprehendens humana laudis intentio aſſequitur, ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur: ſed in ipſo eſtu, dum ſurtim gula ſurripit, edendi delectatio permittitur: unde plerumque contingit, ut reſectionem corporis, quam ſalutis cauſa coepimus, cauſa voluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quod rectam quidem intentionem noſtram, quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus querit, inſidiando comitatur. Si autem de his divinitus diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra pura mala ſunt, & bona, quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt? Sed hoc mihi operæ pretium credo, quod fraternis auribus omne quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celavi quod ſenſi, conſtitendo non abſcondo quod patior. Per expoſitionem patefecerit dona, per confeſſionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec parvi deſunt, qui dictis meis debeant inſtrui, nec magni deſunt, qui cognita meæ debeant infirmitati miſereri: per hæc utraq; aliis fratribus,

quantum poſſum, curam confero, ab aliis quero. Illis dixi exponendo quod faciunt, iſtis aperio conſtitendo quod parcant. Illis verborum medicamenta non ſubtrahæ, iſtis laecerationem vulnere non abſcondo. Igitur quaſo ut quilibet quis hoc legent, apud diſtinctum iudicem ſolatum mihi ſuæ orationis impendat, & omne, quod in me fordidiè deprehendit, ſetibus diluat. Orationis autem atque expoſitionis virtute collata, lector meus in comprehensione me ſuperat, ſi cum per me verba accepit, per me lacrymas reddit.

LXXX.

Huius beatiffimi Gregorij venerabile corpus à Gregorio quarto Sedis Apoſtolice præſule poſt annos circiter quinquaginta tranſlatum ante novellum ſecretarium conſtructis abſidibus, ſicuti modò cernitur ſub altaris ſui nominibus collocatur: quod ejus anniverſariè ſolemnitas cunctis certatim pernoctantibus veneratione gratiffima celebratur: in qua pallium ejus, & phylacteria, ſed & balthæus ejus conſuetudinaliter oſculantur. Quæ ſigillarim

conſiderata, & antiquitatem viri, & mediocritatem habitus, & ſpeciem regularis propoſiti ſignis perceptis repræſentant. Nam in eo quod pallium ejus byſſo candente contextum nullis fuiſſe cernitur aculis perforatum, ſic ipſum circa ſcapulas obvolvum fuiſſe, non autem confixum dignoſcitur, ſicuti veriffiſſimis muſis, vel picturis oſtenditur: quod autem reliquiarum phylacteria tenui argento fabricata, vilique pallio, de collo ſuſpenſa fuiſſe videntur, habitus ejus mediocritate demonſtratur. Porro in exilitate balthæi, quæ unius pollicis menſuram nunquam excedit, ſpeciem propoſiti regularis olim à ſancto Benedicte ſtanti, cujus ipſe vitam deſcribens, in dilaſo logo regulam quoque laudaverat, cum ſervafſe luce clarè manuſcripta: præſertim cum idem venerabilis Doctor Gregorius Græcam linguam nefeio, & ſui monaſterii monachos Benedicte utique regulis mancipatos in Saxoniam deſtinavit.

* al. muſivis

Siquidem quod Græcam linguam nefeio, ipſe reſtat in epiftola Eufebio Theſſalonienſi Epiſcopo ſcribens: Iam præſentium Theodorus Eccleſiæ veſtra lector ad Sanctorum Apoſtolorum limina veniens, dum homo (quippe ut novus) haberet incognitus, Andrea monacho, qui ad ſanctum Paulum inclufus fuerat, res & chartas, quas deſultare vera olim nota, innocenter depoſuit, credens, quod menſe ipſius (ſicut & nos ante putaveramus) cum habitu concortaret. Sed illæ tantæ pravitatis inventus eſt, ut ſi ejus ſtititæ ſub inclusionis ſpecie paulo adhuc amplius licuiſſet, multorum animas malitiæ ſuæ ſalitate deciperet; & quæcumque potuiſſet non levia ſcandala generaret. Nam inter alia, quæ idem Andreas peſſime cogitavit, & fecit: eam quoque quam ad nos miſiſſis, dum apud ipſum à præſente lectore eſſet depoſita inſalſavit Epiftolam: ut quicumque eam legeret, vos ne Catholica, nec recta ſapere eviderent argueret. Ex qua re contigit, ut dum veritatem ſtudioſè quaeremus, ejus que latebat, iniquitas vulgaretur: & tantæ in eo reperta ſunt, quanta nec de ſcelerato quoſcumque laico crederentur. Et quia inter diverſa mala aliquos etiam ſermones ſcripſit atque eos ex noſtro nomine titulavit, & ſuſpecti ſumus ne eos alicubi tranſmiſiſſet, fraternitas veſtra ſollicitudinem gerat: & ſi quid tale reperit, eos ex ſcindi, & omnimodo faciat aboleri: ut quod imperitus literarum, & ſcripturæ divinæ nefeio noſtro, ſicut diximus, nomine prænotavit, quorundam animos non poſſit inſecere. Nam non nec Græce novimus, nec aliquid opus Græcè aliquando conſcripſimus.

LXXXI.

Reg. lib. 3. ep. 69.

Quod verò monachi, qui à Gregorio in Saxoniam miſiſſi ſancti Benedicte regulæ ſuæ inſerari inter alia etiam illud oſtendit, quod ex ipſius diſcipulis vix poſſet in illis partibus monachus aliquis inveniri, à quo non obſerveretur tam in propoſito, quàm in habitu, regula Benedicte. Quapropter ſicut conſtat Gregorium monaſterium à Latinitate in Græcitate neceſſitate petius, quàm voluntate converſum, ita ſideliter præſtolatur in Latinitatis cultum favente Domino denuo revertitum.

LXXXII.

In cujus venerabilis monaſterij atrio juſſu Gregorij juxta nymphaum duæ iconæ veterinæ artiſtialiter depictæ uſque hæctenus videntur. In quarum altera beatus Petrus Apoſtolus ſedens conſpicitur ſtante Gordianum Reſignarium videlicet patrem Gregorij manu dextera per dexteram nihilominus ſuſcepſiſſe. Cujus Gordiani habitus caſtanei coloris planæ eſt, ſub planæ dalmatica, in pedibus caligas habens, ſtatura longa, facies deducta, vides oculi, baiba modica, capilli condenſi, vultus gravis. In altera verò mater Gregorij ſedens depicta eſt ſilvia, candido velamine à dextro humero taliter contra ſiniftram revoluta contexta, ut ſub eo manus tanquam de planæ ſubducatur: & circa pectus ſub gula inferior tunica pſeudolactini coloris appareat, quæ magno ſintamine ſuper pedes deſcendit: duabus zonis ad ſimilitudinem dalmaticarum, ſed latioribus omnino diſtincta, ſtatura plena, facies rotunda quidem & candida, ſed ſenio jam rugoſa: quam ipſa quoque ſeneſtus pulcherrimam fuiſſe ſignificat: oculis glaucis, & grandibus, ſuperciliis modicis, labelis venuſtis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram

LXXXIII.

* al. icones

* al. abſides

candentis brandei raritate nibatam: duobus dextræ digitis signaculo crucis se munire velle præterens, in sinistra vero patens psalterium retinens, in quo hoc scriptum est: *Vivit anima mea, Laudabit te, & iudicia tua adinverbum me.* A dextero vero cubito usque ad sinistrum circa scapulas versus ascendens reflectitur, qui ita se habet: Gregorius Silvæ matris fecit.

7 sal. 118.

LXXXIV.

Sed & in absidica post fratrum Cellarium Gregorius ejusdem aurificis magisterio in rota pyrica pictus ostenditur, statura justa, & bene formata, facie de paterna faciei longitudine, & materna rotunditate ita mediè temperata, ut cum rotunditate quadam decentissime videatur esse deducta, barba paterno more subulva, & modica, ita calva, ut in medio fronte gemellos cincinnos ruficulos habeat, & dextrorsum reflexos: corona rotunda, & spaciola, capillo subnigro, & decenter intorto, sub auriculæ medium propendente, fronte speciosa, elatis, & longis, sed exilibus supercilii: oculis pupilla fulvis, non quidem magnis, sed parvis, subocularibus plenis, naso à radice vergentium superciliorum subtiliter directo, circa medium latiore: deinde paulum recurvo, & in extremo parvis nanibus prominente, ore rubro, crassis & subdividiis labiis, genis compositis, mento à confinio maxillarum decubiter prominente, colore aequino & livido, nondum, sicut ei postea contigit, cardiaco, vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad scribendum. Præterea planctus super dalmaticam castanea, evangelium in sinistra, modus crucis in dextera: pallio mediocri à dextero videlicet humero super pectore super stomachum circulatim deducto: deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito, cuius pars altera super eundem humerum veniens propius reclinata, non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem vero tabulæ similitudinem, quod vivens insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissime declaratur: quia Gregorius dum adhuc viveret, suam similitudinem depingi salubriter voluit, in qua posset à suis monachis non pro elationis gloria, sed pro cognite distinctionis cautela frequentius inveni. Ubi hujusmodi distinctione ipse distavit.

*Christe patens domine nostri largitor honoris.**Indultum officium solita pietate gubernans.*

LXXXV.

Ubi etiam jam tempore Petri archidiaconi, & Joannis œconomi Saturnini monachus dextra lavaque Gregorij beati effigies sanctorum Apostolorum, quemadmodum modo videntur, depinxit. Quo scilicet loco nonnunquam divinitus candela succenditur, & in ejusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterij sepe beatus Gregorius præsentatur.

LXXXVI.

Nam ut pauca de multis contingam, Leonis quarti Pontificis tempore, cum Megillus Ostiensis Episcopus & Apostolica Sedis Bibliothecarius, eidem monasterio præfesset, Joannes presbyter ejusdem præpositus cum quadam femina turpiter vivens, vehementissimo podagræ dolore correptus est, qui medicorum manu cauteriatus per exustionis vulnus calcem cepit effundere. Quam restringere nullis artibus prævalens, in tantam desperationem perductus est, ut ab omni illius femine visitatione desisteret, & illa sibi alterum sub eodem facinore copularer. Sed post annum presbyter ad pristinum sanitatem revertens, quamquam propositum sibi fuisset, ut uterius nullam contingeret ad eandem tamen nullo nuntio futuro die dominico se redire professus est. Quo recepto, ubi suo desiderio votum quoque muliercula convenire gavisus est, ad balnea processit. Unde revertens, tantum lætitiæ portionibus, & cationibus se dissolvit, ut subrepente somno interesse nocturnis cum fratribus nunquam potuisset officis. Eadem nocte cuidam presbytero & monacho beatus Gregorius in somnis apparet, ait: Surge, & dic præposito ut pœnitentiam agens, peculum suum, quod cum aggregare non potuit pro peccato conscientie suæ, dispergat: quia die stertia funditus extinguetur à vita. Quod præpositus, ut audivit, vehementer expavit. Et quia Gregorij mandato incredulus esse non poterat, pœnitentiam cepit: cunctaque sua sanus distribuens, tanto febris ardore correptus est, ut à diluculo diei tertij usque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore projiciens, ultimum flatum protraheret. Quem presbyteri tam duriter laborare videntes, deputatis illic monachis, qui cum psalmodiis ejus exitum commendarent, ipsi pro omnipotenti Deo studuerunt solemnes hostias immolare. Sed monachi psalmodiam deserentes, non timerunt inter se morienti fratri detrabere: cum ecce presbyteri à missarum solemnibus circa horam septimam remeantes, Joannem presbyterum, quem incredubiter cum morte lætante reliquerant, levius se habere mirati sunt, quomodo nominatim clamare cœperunt. Mox ille oculos, subridendo, concutiens: Parcat, inquit, vobis Dominus fratres: quare me sollicitare voluistis? Qui ab ipso hujus diei principio usque nunc coram Christo præfidenti multis millibus angelorum cum diabolo ad iudicium steti: & adjuvantibus me sanctis Andrea & Gregorio, cunctis ejus objectionibus bene respondi. Scia-

tis autem, quia monasterij sextarium, modium, libram, consuetudinem elemosynatum & luminum, omnemque mensuram curiosissime Christo querenti usque ad scabellum pedum ejus portavi. Sed de una objectione, fateor, convictus erubui, de me, qua nimium, sicut vidistis, laborando vexavi, & me adhuc liberare non potui. Cumque fratres de ea requirerent, ait: Non audeo dicere, quia quando vos me clamastis, & à sancto Gregorio redire iussus sum, ut vobis etiam de mensuris & consuetudinibus monasterij ponerem rationem, diabolus questus est, putans, quod me pater ad pœnitentiam remisisset. Quapropter beatum Gregorium vadem dedi, ne commotum calumniam cullibet revelarem. Illis magis imminitibus, & se pro eo deprecaturus Deum promittentibus, ut causam fratribus revelaret, defunctorum quorundam modos, & viventium merita proferebat, dicens: Ille dignus, ille indignus est. Rursus interrogatus à monachis, qui pridem secum remanserunt, conversus est, dicens: Omnia, in quibus mihi detraxistis, fratres, audivi, quamquam respondere nequiverim: & impedimentum mihi non modicum generastis: quia tam à vobis, quam à diabolo sub uno tempore accusatus, nesciebam cui primitus calumnie responderem. Sed si quando quemlibet migrantem videritis, com-

*al. Dominū

B

patimini forti communi, & nolite de eo judicare, qui ad tam districti iudicis cum criminatore suo iudicium vadit. His expletis cunctos jubet abscedere: solum presbyterum, qui sibi mortem prænucciaerat, secum tenens. Qui solus remanere pavescens, alterum secum tenuit, horitans ut causam, pro qua confixerat, saltem sibi pandere non timeret. At ille vehementer ingenuit, & converso ad pariter capite, clamabat, dicens: O Andrea Andrea, hoc anno percas, qui me pravo consilio ad periculum computulisti. Evestigio Zacharias medicus, qui anno præterito ad suos videlicet Saracenos apostatando reversus est, ad fuit: tactique temporibus, jurare cœpit presbyterum ex eadem valetudine minime moriturum. Quem languidus ut audivit, cum ingenti animadversione repulit, dicens: Fratres, jam omne corpus meum est mortuum, in extremis faucibus spiritum permittit retineo, continuo moriturus tantum psallite, ut videam angelos, quos videbam, & innuens vobis ostendam. Quibus orantibus totus cœpit tremere, palletere, sursum desideranter aspicere: cum subito spiritus adventare conspiciens, revolvens terribiliter oculis, monachis innuit, & abscessit: eosque tanto terrore percussos dimisit, ut multis noctibus soli jacere timerent.

C

Eodem die, sicut postea deprehensum est, eodemque momento, quando presbyter moriens Andrea periculum fuerat imprecatus, idem Andreas, fundi Barbiliani, postri scilicet via Ostiensis, conductor, in lectulum decidit: in quo per multum temporis continuo languore correptus, ita totus emareuit, ut omne corpus ejus particulatim videretur dissolvi. Cumque defluentibus carnibus consumi posset, mori autem non posset, uxor, quæ factorem vulnorum, viique cruciatus jam sustinere non poterat, intellexit tanti languoris incommoda sine divina ultionis sententia hunc nullatenus incuruisse. Quem flendo curavit inquire, ut quoniam à moriente præposito frustra vocari non poterat, quid cum ipso commiserat, ut monachis revelaret, si forte Dominus ejus confessionem recipiens, cum à tantis cruciatibus liberaret. At ille, malum cognoscens, quod fecerat, latere non posse, monasterij monachos convocari rogavit: eisque confessus est cum eodem præposito quasdam monasterij chartulas rapuisse, ac receptis prenis extraneis tradidisse, seque certum existere, quia pro hoc flagitio mori non posset, quousque hoc coram omnibus revelaret. Quod videlicet verum fuisse rei exitus evidenter ostendit. Nam mox ut tantum facinus cunctis innouit, is, qui dudum mori volens non poterat, inter verba suæ confessionis efflavit. Quod idcirco Deus omnipotens diu cruciari voluit, mori autem, donec reatum suum confiteretur, non posse se permisit, ut exemplo sui cruciatus ostenderet, quid consumptores rerum Gregorij de semetipsis utique sperare debuissent.

LXXXVII

E

Ipsius quoque pontificis tempore ejusdem patris monasterio Athanasius præfuit, vir quidem charitate conspicuus & sui monasterij cautissimus executor. Qui cum sevientis inopie tempus agnosceret, ne monachis necessitas fortassis incumberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius pasce semel in anno decreverat, refectionem subduxit. Quod impune se fecisse pendens, etiam duodecim pauperum prandium totidemque denarios, qui die depositionis beati Gregorij pro commemoratione duodecim ab eo quondam invitatorum, quorum tertius decimus angelum se esse professus est, consuetudinaliter pascebantur, pœnitens intercepit: cum ejusdem Quadragesimæ tempore beatus Gregorius eidem presbytero, cui supra & monacho in formis apparuit, dicens: Vade & die œconomus, quia diminuit consuetudinem, quam ego constitui. Dominus quoque ejus dies diminet. Quod œconomus ut audivit, primò quidem contremuit, post verò tantò minus credit, quanto vitam suam longius cognoscebat exten-

LXXXVIII

G ij

di. Et ecce sub ipsis albis Paschalibus in oratione sancti Severini cum fratribus vesperinis assistens officii, ardere parietem vidit, quem fratribus extinguere imperavit. Quibus hunc violentum credentibus, ipse tandem ferulam quam tenebat, projiciens, manusque per parietem circumducens conabatur foris flammam extinguere, quas constabat intima ejus despicere. Denique tandem ad hospitium rediens, tanta febris ardore succensus est ut pervenire ad diem septimum nullatenus potuisset. Quia ergo dum consuluisset putavit se monachis, pauperibus nocturne non timuit, ac per hoc, quo se placare posse Gregorium credidit, proflus offendit: frustra flammam parietis extinguere voluit, quia tenacitatis suae flammam extinguere recufavit.

LXXXIX. Eodem nihilominus tempore post absidem oratorij sanctæ Mariæ semper Virginis oratione sanctæ Barbaræ, ubi Gregorius laudes Domino celebrare solebat, conjuncto, demon apparuit, sibi que in antro, quod illic cernitur, hospitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, ut omnia fundamenta monasterij putaretur convellere. Nonnumquam equos de stabulis auferens audiebatur tota nocte discurrere: quorum duos præcipit demersisse probatus est. Cumque pavore tanti sonitus monachos à triclinio, in quo ad auram propter fervorem caumatis jacere solebant, pœnitens averteret, unus eorum consilium in virtute Dei omnipotentis ante foramen decumbens, oratione facta, cepit dormire. Cui demon in similitudine catti apparuit: cumque unguibus est aggressus discepere. Quo monachus, oratione repulso, identidem sopori se tradidit, cum subito demon in similitudine cujusdam Æthiopsis lanceâ minando apparuit, dicens: Ego quidem hinc vado: sed te vulneratum dimitto. Quo dicto, lanceam vibravit, monachumque sicut videbatur, in somnis percussit. Qui tantis clamoribus eulavit, tanquam si revera percussus existeret: accurrentibusque monachis licet pavidus, quod viderat, indicavit, & deinceps ibi ulterius demonium non accessit.

XC. Benedicti quoque pontificis tempore, Lucido Ficulino Episcopo eidem monasterio præminente, cum pestilentia faucium multitudo quotidie maxima deperiret: idem monachus præclusis faucibus, venit ad mortem, cui desperanti beatus Gregorius in somnis apparuit, dicens: Vis sanus fieri? At ille respondit se velle. Er beatus Gregorius si mihi, inquit, promiseris ea, quæ tibi dixero fore dicturum, cito te esse sanandum: si vero, citius moriturum. Cumque ille se dicturum tota certitudine promitteret, dividit: Ito, denuncians Sabæ Joanni, Benedicto, Martino, Palumbo, & Antonio monachis, Laurentio coco, Gemmo carpentario, Accepto pilori, Andrea Romano, & Leoni laicis, quoniam à crastino incipientes omnes dietum se moriendo subsequantur. Post quorum defectum denuncia, Lucidum episcopum, qui tenebat id monasterium, die septimo moriturum. His dictis, monachum oscitate præcipiens, duos digitos in faucem conjecit: vulnusque distempens ut excreta injunxit. Ille tussiens, partem coagulatam sanguinis in modum lapidis se vera projecit: & ab ipsis penè mortis januis liberatus, eadem nocte contra spem omnium matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus fratribus, sanitatis suæ modum innotuit, quos quando & qualiter ex monasterij familia morituros præviderit, indicavit: de sola interim episcopi morte dubitando conticuit. Et è vestigio in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama discurrens: & dum ex relatione monachi se morituros certo die cognoscerent, dispositis suis regulis, ita se in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somnio nominati.

XCII. Cumque presbyter monachus Lucido Episcopo tam durum nuntium revelare timeret, tacere autem penitus non auderet: monasterio se tandem proripuit, & ad domum episcopi non longe à flumine Tiberi, regione videlicet juxta basilicam sanctorum Ciri & Joannis positam, somnium nuntiatus accessit. Quem scilicet, ubi cum pontifice in palatio prædare cognovit, expectans redeuntem, sacerdotibus vestimentis indutum, colore fulgidum, valitudine quoque sanissimum, salutem curavit. Cui episcopus ait: Jam nunc in tota urbe pro divino haberi, quia de his quos morituros prænuñciafist, solus unus remansit. At ille utinam sicut & ille, quem vivere * putas, defunctus est: sic ipse, qui hunc sequi prædictus est, exiliret. Cumque episcopus de eo tota curiositate requireret, & monachus dicere palpitaret, tandem ubi die sexto se moriturum cognovit, expalluit atque contremuit: resumptisque viribus frenavit: quem redire volentem retinuit. Interiora cubiculi pervagus penetravit: paulatim sibi fauces dolere persensit. Deinde sibi tacto pulsu, mox febris signa cognovit: monacho credidit: domum suam disposuit: ad monasterium, cui præerat, eisdem insulis rediit, quibus à patriarcho reversus fuerat, venit. Secunda feria cunctis tam subitam conversionem mirantibus, monachicum habitum suscepit: & paulatim ingravescente molestia, sexta feria diluculo subdormivit. Ac denuo suscitatus apparuisse sibi sanctum Andream apostolum, seque circa horam tertiam

A vocandum esse, sibi que præceptum perhibuit, ut quia suæ mortis expectatione suspensum monachis, sancti Fabiani minia * solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepulture traderent: acceptis à se cereis ac thymiamatibus ad peragenda solemnia festinarent. Hora itaque tertia Episcopus lætus defungitur, ut in ipsa vultus ejus lætitia, conversio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis videntibus monstraretur.

XCIII. Eodem tempore germanus ejusdem monachi mentis infaniam passus est, ita ut humana consortia fugiens, multo tempore pervagus per cryptas solitarias, & cœnosa monumenta discurreret. Cujus infaniam frater nimium condolens, quotidie sanctum Gregorium profusus lacrymis precabatur, ut sibi fratrem sospitem reddere dignaretur. Itaque cum nocte quadam post hujusmodi fletus quiesceret, beatus Gregorius apparuit ei dicens: Videns lacrymas tuas, suscepi orationem tuam: & ecce germanum tuum tibi hodie sanum reducam. Et hoc tibi signum, quia statim ut dies illuxerit, iussu Pontificis Presbyter, qui hic inclusus est, extrahetur. Qui surgens matutinali tempore fratris indicavit. Fortè tunc idem presbyter Campanus de loco, qui Claustrum non longe à Terracina vocatur, à suis pro quodam crimine accusatus in eodem monasterio tenebatur, & temporibus multis labentibus à suis accusatoribus jam contemptus, à cunctis quoque suis fuerat in oblivionem deductus, cum nullum propinquum, nullum in urbe cognitum habere potuisset, qui de eo Pontifici suggerisset, & monachi quidem pro eo latigaret, sed proficiendi adium non haberent: Pontifex divinitus recordatus ejusdem diluculo hunc ab ergastulo iussu extrahi, liberumque dimitti. Nec multo post monachi frater ita sanus reversus est, ut videretur hæc in eisdem patris monasterio tanto fidelis deseruisse, quanto se illius admiculo meminit ad pristinam sanitatem remeasse.

XCIV. Reverenda quoque memoria Nicolai Pontificis tempore, regimen ejusdem monasterij Zacharia civitatis Anagninæ præfuit, sicut hodie superest, procurante, fundum Barbilianum, cujus superius feceram mentionem, pro incolarum cœnibus demon aggressus est: & in similitudine taurelli de pratis mugiendo ad domum recurrentis, invisibiliter suis corniculis vicum sentebatur noctu percutere, boveque à præsepis extrahens, per contiguos campos, & compita cursu velocissimo fatigat. Cumque hoc diutius faceret, crebroque rusticis noxius immineret: hujusmodi percussionibus Saxulum quemdam ejusdem prædij conductorem affligendo dilperdidit. Deinde bubulos aggressus, tanta cæde perdomuit, ut intra trium mensium spatium neminem illic præter unum tantum Ursellum nomine, quem similiter affligebat, reliquerit. Qui Romam veniens, dum tantæ cladis periculum fratribus indicaret, interrupto sermone monasterij portis egressus est, & obitupescens monachis non nisi mane factus reversus est. A quibus curiosè disculsum est, quomam se pridem tam subita velocitate proriperet, confessus est dicens: Dum vobis infaniam demonis revelarem, confessus est dicitur, anterioribusque pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens, antequam cepit minare, & tota nocte me subire muros coegit & arbores. Cumque novissime per pontem me conaretur demergere, de complexibus ipsis exilui, cumque toto conamine fugiens ad portas, quas Euthymius economus fecerat, monasterij hujus perveni: quas clausas inveniens, ambabus manibus ambos ejus anulos apprehendi: & dum ab eis me luctaretur divellere, quidam calvus Pontifex obliquo latee se inter portarum rimas excutiens, ferula caput taurelli percussit eumque in fugam compellens, me ab illius percussionibus liberavit. Ergo dum incolæ depulsi, & nullus ibidem habitator accederet, ac per hoc monachi pro desolatione loci fatigerent, cuidam eorum Gregorius in somnis apparetis jubet, ut si demonem à monasterij fundo voluissent depellere usque ad oratorium sanctæ Mariæ ibidem in Domnicam constitutum, fratres cum litans aquam spargentes exorcizaram procederent. Quo facto ita demon monasterij fundo repulsi est, ut postea per consinij limites ore naribusque oculis flammam ejicere, porcosque cogere à subulco notatus sit: sed intra fines monasterij nunquam intrare permittitur.

Alio quoque tempore Thetgaudus quondam Treverensis Episcopus, qui cum Guntario Agrippina Colonia Episcopo à reverenda memoria Nicolao fuerat sacerdotali privatus officio, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit. Cui beatus Gregorius in somnis apparetis, maximum terrorem, quo de suo monasterio concitus egredere, incussit. Ille perpendens visum fuisse phantasticum oratione facta rursus dormire cepit. Cujus Gregorius Pontifici habitu redimitus apparetis: Nonne, inquit, dixi tibi, ut à monasterio meo, quod in rebus propriis per invocationem sancti Andree Apostoli Dominico dedicavi, recederes, quia diversorium fieri nullo modo licuisset? Cumque Thetgaudus hospitandi sibi licentiam suscepisse se à Pontifice respondisset, Gregorius ait: Et tu, qui peristi, & ille, qui dedit, utrique contra Deum fecisti, ejus vindictam citius incurres. Evigilans Thetgaudus intremuit, & facta oratione sopori se reddere voluit, cum repente venientium sonitum audiens vehementer ex-

* al. conabatur

tus

pavit, seque dormire simulavit. Appropinquans ergo Gregorius sanctum Andream Apostolum per dexteram tenens, præcepit subdiacono, qui se præbat cum lumine, dicens: Corripere illum. Qui dum correptus in lectulo clausus occulis recessisset, Gregorius ait: Aspice in nos. Intuitus in eos Thegaurus magis intremuit: eumque sibi taliter comminans audivit: Quia secundo communius verbis ois mei, credere noluit, & me tua inobedientia adeo provocasti, ut nunc Apostolum Dei huc fangare studuerim, scito cognoscens, quia nisi hodie ab hoc monasterio meo recesseris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita privaberis. Si vero recesseris, ab hac quidem momentanea sententia liberaberis: sed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium suam patriam revidet. Mox ut Thegaurus lectulo se propripuit, & primo suis, deinde monasterij monachis, postremo quibuscumque potuit somnium revelavit. Et quia aliud hospitium citius à Pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos confedens eodem anno cum suis omnibus vita privatus est.

XCVI.

Eodem quoque tempore Suppo Piceni comes ibi applicuit, qui monachis quidem plurimam displicitatem ostendit, & in rebus tam venerabilis monasterij usurpationem suorum prohibuit. Hujus familiaris quidam nomine Fardalus existens, siquando Suppo ad palatium processisset, fornicarias illuc, detestantis monachis, non verebatur inducere, atque cum eis commensationes, & saltationes illucitas celebrare. Idemque noctis principio secessum petens, à spiritibus immundis in acie per capillos appensus est, cumque rota nocte pendens vocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei videndum se præbuit, dicens: Inimice Dei, non sufficit tibi alia mala, quæ in meo monasterio pervicaciter perpetrasti, nisi insuper scenicas meretriculas in claustrum monachico tanquam in theatro conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc ille magnis cepit viribus poenitentiam supplicare, & de cætero plenam correctionem promittere. Continuo Gregorius iussit eum dimitti. Qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodem anno veram fuisse Gregorij sententiam moriendo probavit.

XCVII.

Ejusdem comitis homo sub alio tempore Indulfus vocatus est, cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare, sed natio jure percipit licentiam, ut atregias, & fenestras à vicini dormitorij tabulas aggressus diriperet, eamque ignibus sibi prandium præpararet, cum sequenti nocte idem Indulfus ad secessum pergens, cur monasterij tabulas tam petulanter incendi præcepisset à quodam sene discitulus est. At ille more Gallico sanctum senem increpans sollem, ab eo quidem virga leniter percussus est: sed vir superbus tanto terrore lapsus est, ut semivivus humi decumberet. Eodem momento sub eadem specie cuidam clerico foris dormienti idem senex apparuit, dicens: Surge, & dic Comiti, ut ab hoc meo monasterio, in quo diversorum fieri omnino non licet, antequam me ad raucundiam provocet, salvis recedat. Ecce ego famulanti mihi obnoxio, quem videlicet percussum ante secessum dimisi, congruam medelam referendam. Quem cum, quis esset clericus, requireret, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura, quæ ejus lectulo præminabat, agnoscere facile potuisset. Statim clericus surgens lumen arripuit, & ex picturæ similitudine sanctum Andream Apostolum sibi apparuisse cognovit. Itaque ad Indulfum jacentem perrexit, & eum semivivum jam reperit. Quem magnis cyliaribus clamare incipiens, senu comitem, quam cunctos, qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili vociferatione venire coegit, & in faciem jacentis aquam suffundens, per invocationem sancti Andree Apostoli tandem aliquando loqui fecit: atque cuncta, quæ sibi revelata fuerant, eum eo pariter Comiti revelavit. Qui, die facta, monachos evocavit, quid contra sanctum Andream commiserit, querelabundus inquirere cepit. At illi delectum dormitorium eorum manibus ostenderunt. Cumque Deo devotus Comes eos vellet supplicio subjungere, confessi sunt se illud edificium Indulsi iussionibus delevisse. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum voluisset tribuere, Sergius magister militum resistit, promittens illud se pro eo continuo melius refecturum. Mox Comes humiliter à monasterij claustrum secedens, ad domum Petri filij quondam Catoli cum omnibus suis concessit neque utendus in eodem monasterio hospitium sibi dari concessit. Indulfus vero in domo ejusdem Sergij magistri militum delectus dispersit, sibi que sanctum Apostolum prævaluisse suo ipsius detrimento monstravit.

XCVIII.

Nuper Dominicus quidam presbyter, Zacharia Episcopo, de quo præfatus sum, Gregoriani monasterij curam gerente, præpositus extitit monasterij: qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quandam sanctimonialem à monasterio sancti Andree Apostoli, quod appellatur Clivus Scavari, diripuit vel subduxit, & in regione septem viarum loco, qui dicitur Vipera, collocavit. Cui cum corrupta sanctimonialis, quia latrinam, & furnum contiguum non habebat, crebro videretur esse molesta: infelix presbyter peccatum peccato connectens, ut meretriculari placere possit, beatum Gregorium non reculavit offendere: cuius mirabilis immo saluberrimi fontis ligna regulaque diripiens, fecerit

sum, & furnum prostituta femina non emuit fabricare. Quibus perfectis, cum sequenti nocte jam securior à querulis lascivæ mulieris in eadem domo dormiret, vidit duos quosdam terribiles cubicularios se ligatis manibus ad venerabile monasterium reducentes, Quos interrogans, cuius præcepto sibi talia facerent, audivit hoc Romanum Pontificem præcepisse. Fortè tunc Joannes sanctæ Sedis Apostolica Pontifex contra Sarracenum incurtus littora peragrabat: cuius absentia ligatus presbyter recordatus, incipiendo subjunxit: Dominus Papa pudice contra Sarracenos perrexit, & vos quo modo dicitis quòd ipse me ligari iusserit, qui cum postea non vidistis? At illi dixerunt: Si Joannes Papa hinc abiit, sanctus Gregorius hic remansit, qui monasterij sui claustra solito more perintrans, à se suum fontem reperit dissipatum, & nos ex ejus tegminibus tuæ meretriculae furnum ac necessarium vidimus cooperatum. Quod presbyter ut audivit, erubescens intremuit, eorumque violentia se in chorte monasterij teneri conspiciens, quemdam subdiaconum ab intus egredientem, atque cubicularis dicentem audivit: Extendite eum, & cum quadraginta rubricis ventrem, totidemque dorsum fornicatoris atque sacrilegi presbyteri verberare. Quam dolosus re vera presbyter jam febricitans excitatus ad monasterium caballo impositus, dextra lavaque ab aliis sustentatus recucurrit, reatus sui sententiam fratribus indicavit, & invisibilibus verberibus sub febris specie laniatus, nihil aliud etecere poterat, nisi: Domine refugio, Domine refugio. Cumque interrogaretur cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat se sub continuo verberare gemere: sique sexto die sub hac miserabili voce defunctus est. Si quidem plurimum documentum probatum est in eodem venerabili monasterio fornicationis contagione pollutos diu subsistere omnino non posse.

Quo scilicet hæcenus libra omnique mensura, quam idem

XCVIII.

beatus Gregorius instituit, cum medio reservatur, de cuius mensura si quis ad opus monasterij panes velit efficere, triginta & quatuor sunt, singuli dumtaxat trium librarum: si quis vero ad opus alterius, ad eundem numerum nunquam pertingit. Quid cum præfatus Zacharias episcopus progeret vellet addiscere, pro celebranda festivitate beati Andree Apostoli decem modiorum tritici mensuram pistoribus dedit: è quibus pro undecim modis multiplicatis, obstupescens eisdem pistoribus panes recepit: qui utique sollicitè prius dinumerantes, si superfluos aliquot invenissent, sibi proculdubio reservarent.

XCIX.

Sane quam frequenter beatus Gregorius tam illic quam in Apostolorum basilicis, necnon in patriarchio nunc exhortans innoxios, nunc vero deterrens obnoxios in ipsa sua cognitionis effigie appareat, quia nunc narrare non valeo, hic hujus operis, admirulante Domino, terminum facio: & reliqua ejusdem patris miracula post me doctioribus memoranda relinquo. Cujus umirum venerabile mentem quotique mundi hujus oribita voluit, ut cum Paulo viro discretissimo fateat, semper accipiet incrementum: quia ipse sine dubio gratia adscendit, vel quod Anglorum ecclesia nova semper sobole fecundatur, vel quòd illius doctioris per orbem universum multi per peccatum elongati ad Christi elementiam revertuntur: vel quòd boni quique ipsius situationibus inflammati caelestem patriam desideranter inquirunt.

Tavlat Diac.
in fine Vita
S Gregorij.

Ecce studioso Pontificum, iustionis tuæ vitute coactus, dum quadam gestorum beati Gregorij prædecessoris tui, Saxonum videlicet gentis Apostoli, de florare desidero, virum descripsi iheronimum scriptor ignavus. Sed deprecor ut ea curiositate, qua me dudum hæc decepere iusseris ad omnia, sicut coepisti, facias pervenire notitiam in eo, quòd sacrosancto vestro iudicio placuisse me gaudeo, nulli penitus dijudicandus addicere, quin potius iudicaturus inveniar. Si quidem nuperime quando hunc quartum librum, cooperante Domino, claudere gestiebam, nocte, qua Dominica Resurrectionis dies venerabilis illucebat, in somnis describens, quidam sub effigie cuiusdam veteris iustiatoris palam videndum se præbuit, & candidissima tunica, simulque tenuissima, cuius nimirum raritate nigredo subtioris tunicae extra lucebat, sacerdotialiter insignitus mox propius alitit, & inflatis buccis risum continere non potuit. Cui dum curulem præparare cogitarem, hunc supra modum cachinnantem conspiciens, compellare videbar, quamvis nocturno silentio tam petulanter, vir officij gravioris perstrepere. At ille, quia inquit, tu scribis de mortuis, quos viventes aliquando, nunquam vidisti. Cumque ego tantò me veracius scribere, quanto incognitum facie, non autem incognitum lectione, sine ullo livoris, vel adulationis vitio retulisset, respondit: Tu, sicut video, quod voluisti fecisti: at ego, quæ facere potero, non cessabo. Hæc dicens lucemæ flammam, cuius lumine fortè fruebar, profusus extinxit: & lychnum totum quidem extinguere non potuit, me tamen in tenebris constitutum ita perterritum, ut putarem me gladius ab eo protinus jugulari: cum post paululum desperanti mihi beatus Gregorius, comitante secum dextrorsum reverendæ memoriæ Papa Nicolao, sinitiorum verò, sicut mihi videbatur, Petro suo diacono, multo lumine clarificatus apparuit, dicens: Modicæ fidei, quare dubitasti? Cui dum ego priori pavore percussus re-

C.

spondere non possem, benevolus mihi pater Nicolaus la-
tentem adversarium post cortinam, quæ tunc meum lectu-
lum circumdabat, digito manifestans, quia, inquit hic invi-
dus lucernæ ipsius flammam quantum in se fuit, extinxit.
Mox Gregorius manum diaconi quia magnam facem te-
nere videbatur arripens, ejusque flammis os faciemque pe-
tulantis exurens, adinstar Æthiops denigravit. Qua ex
ustione ab ore petulantis parvissima scintilla descendens,
cadentem tunicam dicto citius conflagravit: sicque niger-
rimus totus apparuit. Cumque diaconus diceret satis adver-
sarium denigratum, beatus Gregorius: Nos ait, illum non
denigravimus, sed nigrum fuisse monstravimus. Deinde
infortunium meum diversis consolationibus exhortatus ab-

A scellit: & facem quidem secum detulit, sed tanto lumi-
locum, in quo dormiebam, revera fulgentem dimisit, ut
expergefactus pueros ante me dormientes crebrius incla-
marem: nec ante quidquam sub gravi sopore quoquo mo-
do responderent, aut surgere potuissent, quam relicta lu-
cis copia, paulatim se subtrahens, penitus effluxisset. At de
his Deus viderit: ego tamen divinæ spei fiducia roboratus,
quia Gaudericus Episcopus Veltiterus exoptulat, ad Cle-
mentem Romanæ sedis antistitem, suffragante Domino
stilum convertam: quatenus qui continuis infortunis re-
nuatus, amicis meis, à quibus utcumque sustentor, meri-
tū rependere nequeo, saltem verba, quæ valeo, minime
denegasse cognoscat.

Finis Vita sancti Gregorij Papæ, per Ioannem Diaconum.

FF. PERES COLLADO HISPALENSIS

R. P. F. ANGELO ROCCHÆ CAMERTI APOSTOLI

SACRARIJ PRÆFECTO S.

VE MADMODUM muneris ostensi editionem populus flagitare
olim solebat; sic promissum opus, & ab auctore ipso propositum,
quasi à munerario eruditi solent exposcere. Et merito quidem. Quod
enim olim in munerum editione libelli præstare solebant, id in edi-
tione alicujus libri crebræ ipsius Auctoris promissiones præstant:
nam frequentes de hac re habiti sermones & sæpe sæpius data fides, videntur
excitare desiderium eorum, qui hisce interfuerunt promissis. Sapientia pauca.
Scholia in Sacramentarium beati Gregorij à te conscripta, coram sæpe conquestus
sum, cur in angulo lateant, & lucem jam non aspexerint. Sed frustra de hac re
verba facio, cum videaris ea nonnum velle reservare in annum, & tincis & blattis
depascenda tradere. Quid in hæc cogitem? Hac tua cunctatione refers mihi
illum Callipedem, de quo M. Cicero aiebat: *Biennium præterit, cum ille Callipedes
assiduo cursu cubitum nullum processerit.* Quid Callipedi similis? Biennium jam
præterit, tertius jam agitur annus, & promissa Scholia haud scio cui bono ne-
gentur. Inter eruditos viros eidem culpæ affinis judicatur, qui æs alienum con-
tractum non dissolvit, & qui datam fidem frangit, & promissa in hoc genere
non implet. Cave itaque, ne litterati diem tibi dicant, & te in hominum eru-
ditorum judicium ducant; & si velis dicere te promissi violati non esse reum,
verbis extremis Præfationis Tomi V. operum beati Gregorij, quasi chirographo
convincaris. Quando igitur Scholia sunt jam à te limata, ne diem ex die ducas,
& nos inanibus promissis amplius deludas; sed si bonum nomen vis existimari,
solutionis tarditatem auctario aliquo compensa; & qui Scholia tantum pollicitus
fueras typis mandare, illa, quæ meditatus fueras ad beati Gregorij, ejusque pa-
rentum Imagines, necnon ad ejusdem Sancti vitam accuratè intelligendam, quasi
cumulum adde; ut, si qua per tuam istam cunctationem in te mai nominis ma-
lacula insedit, & per hosce annos inveteravit, hoc auctario deleri possit. Vale,
eruditissime vir, & in dies majora, & tuis exantlatis laboribus, & tuo ingenio
digna, in lucem ede. Romæ Kalendis Maij M. D. XVII.

INDEX